

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Tereza Najmanová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Historický ústav

Nelahozeves: region v dějinách – dějiny v regionu. Didaktické aspekty regionálních dějin.

Diplomová práce

Autor:	Tereza Najmanová
Studijní program:	N0114A300053 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Historie se zaměřením na vzdělávání Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce:	Mgr. Milan Hes, Ph.D.
Oponent práce:	PhDr. Jan Květina, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Tereza Najmanová

Studium: P20P0425

Studijní program: N0114A300053 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Dějepis, Základy společenských věd

Název diplomové práce: **Nelahozeves: region v dějinách - dějiny v regionu. Didaktické aspekty regionálních dějin.**

Název diplomové práce AJ: Nelahozeves: region in history - history in the region. Didactic aspects of regional history.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá dějinami obce Nelahozeves a jejich začleněním do historické kultury regionu i výuky dějepisu. Text přináší současný pohled na regionální dějiny z pohledu oborové didaktiky dějepisu a snaží se ukázat stávající stav regionálně historického bádání.

BARTOŠ, Josef, *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

BARTOŠ, Josef – SCHULTZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

BARTOŠ, Josef – SCHULTZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny. Stav, problémy, výhledy*, Acta universitatis Palackianae, Historica 29, 2000, s. 21–38.

BARTOŠ, Josef, *Pojetí regionu v historiografii*, Acta universitatis Palackianae, Historica 27, 1996, s. 127–133.

BŮŽEK, Václav, *Region v historickém diskurzu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 5–13.

ČERNÁ, Monika, *Využití regionálních témat ve výuce dějepisu*, Metodický portál: Články [online], 4. 8. 2011, dostupný z WWW: . ISSN 1802-4785.

FOLTÝN, Dušan, *Prameny paměti. Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*, Praha 2008.

HUDECOVÁ, Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu. Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vzdělávání*, Praha 2007.

KUTNAR, František, *Úkol a hodnota regionálního momentu v dějinách*, Acta regionalia IV, 1965, s. 7–10.

Zadávací pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hes, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jan Květina, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 20.6.2022

Tereza Najmanová

Poděkování

Děkuji Mgr. Milanovi Hesovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytl. Dále bych ráda poděkovala své rodině za podporu, které se mi od ní dostávalo při jejím psaní.

Anotace

NAJMANOVÁ, Tereza, *Nelahozeves: region v dějinách – dějiny v regionu. Didaktické aspekty regionálních dějin*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022, 127 s.

Diplomová práce

Předložená diplomová práce přináší současný pohled na regionální dějiny z pohledu oborové didaktiky dějepisu a zabývá se i možnostmi, které obsahuje výuka regionálních dějin vzhledem k cílům výuky dějepisu stanovených současnými kurikulárními dokumenty. Její součástí je i kvantitativní šetření malého rozsahu, jehož cílem bylo zjistit stav výuky regionálních dějin na středních školách v okrese Mělník. Text práce se také zabývá dějinami obce Nelahozeves a jejich odrazem v regionálně-historickém bádání.

Klíčová slova: region, regionální dějiny, Nelahozeves, Rámcový vzdělávací program, didaktika

Annotation

NAJMANOVÁ, Tereza, *Nelahozeves: region in history – history in the region. Didactic aspects of regional history*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022, 127 pp.

Diploma thesis

The presented diploma thesis brings a current view of regional history from the point of view of subject didactics of history and also deals with the possibilities contained in the teaching of regional history with regard to the goals of teaching history set by current curricular documents. It also includes a small-scale quantitative survey, the aim of which was to find out the state of teaching regional history at secondary schools in the Mělník district. The text of the thesis also deals with the history of the village Nelahozeves and their reflection in regional-historical research.

Keywords: region, regional history, Nelahozeves, Framework Education Programme, didactics

Obsah

Úvod	9
1 Region, regionální dějiny, jejich předmět, poslání a metody.....	12
1.1 Region.....	12
1.2 Regionální dějiny, historická vlastivěda, historická topografie	14
1.3 Metody regionálně historického bádání	17
2 Stručný přehled vývoje regionální historie v českých zemích	19
2.1 Počátky regionální historie na našem území.....	19
2.2 Regionální bádání od poloviny 19. století do roku 1918.....	20
2.3 Regionální bádání v letech 1918–1939	22
2.4 Regionální bádání v letech 1939–1989	26
2.5 Regionální historie po roce 1989.....	27
3 Dějiny Nelahozevsí a jejich obraz v regionální historiografii	29
4 Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a střední odborné školy a školní dějepis.....	34
4.1 Rámcové a školní vzdělávací programy, jejich funkce a obsah	34
4.2 Postavení dějepisu v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia.....	38
4.3 Postavení dějepisu v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání 40	
4.4 Shrnutí	43
5 Výuka regionálních dějin na středních školách	44
5.1 Didaktické aspekty regionálních dějin	44
5.2 Vyučovací proces a regionální dějiny	47
5.2.1 Zařazení regionálních dějin do vyučovacího procesu na středních školách.....	47
5.2.2 Organizační formy výuky, vhodné pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu.	49
5.2.3 Výukové metody, vhodné pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu na střední škole	56
5.2.4 Využití materiálně – didaktických prostředků ve výuce regionálních dějin	57
5.3 Příklady uplatnění témat z regionálních dějin ve výuce dějepisu	59
6 Empirický výzkum výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník	63
6.1 Empirický výzkum a jeho etapy	63
6.1.1 Dotazování jako jedna z metod empirického výzkumu.....	64
6.2 Výzkum výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník	66
6.2.1 Cíle, hypotézy, vzorek dotazovaných	66
6.2.2 Metody, techniky a průběh výzkumu.....	70
6.2.3 Vyhodnocení dat dle otázek dotazníku	72
6.2.4 Stanovené hypotézy a výsledky výzkumu	103

6.2.5 Interpretace zjištěných výsledků	104
Závěr	105
Seznam použité literatury	109
Seznam použitých internetových zdrojů	114
Přílohy.....	115

Úvod

Tato diplomová práce má být především příspěvkem k problematice didaktiky dějepisu. Volbu tématu ovlivnilo zaujetí autorky pro pedagogickou profesi. Druhým důvodem byl zájem autorky o regionální dějiny, který se projevil již v její bakalářské práci, a dále její přesvědčení o důležitosti pocitu sounáležitosti s rodným regionem. Ekonomická prosperita, sociální poměry i rozvoj kultury ovlivňují výrazně život obyvatel regionu. Zároveň znalost jeho historie posiluje identifikaci obyvatel s regionem i zájem podílet se na veřejném životě.

Ačkoliv hlavním úkolem školního dějepisu je dle současných kurikulárních dokumentů rozvíjení a kultivace historického vědomí, vymezují tyto dokumenty jako důležité cíle dějepisné výuky uchovávání tradičních hodnot, úctu k výtvorům lidské činnosti, rozvíjení lokální identity, posilování pozitivních občanských postojů a ochoty podílet se na veřejném životě. Autorka se domnívá, že právě regionální dějiny skýtají značný prostor, jak tyto cíle naplňovat a zároveň v sobě skrývají silný motivační potenciál. Proto ji zajímalo, jak tyto jejich možnosti současný školní dějepis využívá.

Obsah práce je rozdělen do šesti kapitol. V první kapitole se autorka věnuje vymezení pojmu region, regionální dějiny a historická vlastivěda. Stručně je zde také pojednáno o metodách regionálně dějinného bádání. Poznatky byly čerpány zejména z následující literatury – *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*¹, *Regionální dějiny. Stav, problémy, výhledy*², *Základy historické regionalistiky: metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*³, a *Region v historickém diskurzu*.⁴

V druhé kapitole je popsána stručná historie regionálního bádání na našem území od počátků vlastivědných barokních kompendií v 17. století do současnosti. Základním zdrojem informací pro tuto část práce byly *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*.⁵ Pro zjištění podoby německé regionální historie ve dvacátých a třicátých letech 20. století byla využita

¹ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

² Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Stav, problémy, výhledy*, Acta universitatis Palackianae, Historica 29, 2000.

³ Petr VOREL, *Základy historické regionalistiky: metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*, Univerzita Pardubice, Pardubice 2005

⁴ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskurzu*, In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice 2003, s. 5–13.

⁵ František KUTNAR, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Díl I., Praha 1973.

František KUTNAR, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Díl II, Praha 1978.

kniha *Dějepisectví, germanistika a slavistika na německé univerzitě v Praze v letech 1918–1945*.⁶

Třetí kapitola pak má ilustrovat na konkrétním příkladu středočeské obce Nelahozeves odraz dějin této obce v regionálně historické literatuře. Při popisu dějin Nelahozevsi využila autorka především svoji bakalářskou práci.⁷ Údaje o literatuře, která se věnuje nelahozeveským dějinám byly čerpány zejména z Bibliografie dějin Českých zemí⁸ a z webových stránek Městského muzea v Kralupech nad Vltavou.⁹

Tématem čtvrté a páté kapitoly jsou didaktické aspekty regionálních dějin. Ve čtvrté kapitole autorka analyzovala, jaké možnosti výuky regionálních dějin vyplývají z obsahu *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*¹⁰ a rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání.¹¹ Ačkoliv tyto programy neobsahují konkrétní regionálně historická témata, umožňují regionální dějiny velmi účinně rozvíjet klíčové kompetence, naplňovat obecné cíle dějepisného vzdělávání i realizovat průřezová témata. Autorka zjišťovala na vzorku gymnázií a středních odborných škol¹² časovou dotaci věnovanou dějepisu a také to, zda v jejich školních vzdělávacích programech jsou v rámci učebních osnov regionální dějiny zařazeny.

Pátá kapitola popisuje vývoj názorů didaktiky dějepisu na význam a uplatňování regionálních dějin ve výuce dějepisu. Dále jsou v ní charakterizovány organizační formy výuky, výukové metody a didakticko-materiální prostředky vhodné pro výuku regionálních dějin. V závěru kapitoly autorka představila tři vhodné příklady uplatnění regionálních dějin ve výuce dějepisu. Základním zdrojem informací byly při psaní této kapitoly především knihy *Obecná didaktika*¹³, *Základy oborové didaktiky dějepisu*¹⁴, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*¹⁵ a *Metodika výuky*

⁶ Ota KONRÁD, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na německé univerzitě v Praze v letech 1918–1945*, Praha 2011.

⁷ Tereza NAJMANOVÁ, *Politický a společenský vývoj Nelahozevsi v letech 1918–1938*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2020.

⁸ [Bibliografie dějin Českých zemí \(cas.cz\)](#) [cit. 20.6.2022]

⁹ <http://muzeumkralupy.cz/category/clanky/> [cit. 20.6.2022]

¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, MŠMT, Praha 2007.

¹¹ Dostupné z: [Rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání \(RVP SOV\) – edu.cz](#) [cit. 5.5.2022]

¹² Viz Příloha č. 2 a Příloha č. 3

¹³ Lucie ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, Praha 2014.

¹⁴ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004.

¹⁵ Denisa LABISCHOVÁ, Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostravská univerzita, Ostrava 2010.

*regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje.*¹⁶ Kromě toho byly při prezentaci vhodně zpracovaných regionálně dějinných témat používány různé internetové zdroje.

Závěrečná, šestá kapitola je věnována empirickému výzkumu, který autorka realizovala na středních školách okresu Mělník. Jeho cílem bylo zjistit konkrétní podobu výuky regionálních dějin na středních školách a dále to, jak tato výuka dle učitelů přispívá k naplňování cílů výuky dějepisu, které stanovuje rámcový vzdělávací program. Při sestavení plánu výzkumu bylo čerpáno zejména z knih *Základy sociologického výzkumu*¹⁷, *Základy kvantitativního šetření*¹⁸ a *Metody pedagogického výzkumu*.¹⁹ Pro vyhodnocení získaných dat byly použity publikace *Základy statistického zpracování pedagogicko-psychologického výzkumu*²⁰, *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*²¹, *Statistika v terénních průzkumech*²², *Analýza dat z dotazníkových šetření*²³, *Analýza kategoriálních dat pomocí SPSS*.²⁴

¹⁶ Eva MUŠKOVÁ a kol., *Metodika výuky regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2015.

¹⁷ Alois SURYNK – Růžena KOMÁRKOVÁ – Eva KAŠPAROVÁ, *Základy sociologického výzkumu*, Praha 2001.

¹⁸ Keith F.PUNCH, *Základy kvantitativního šetření*, Praha 2008

¹⁹ Miroslav CHRÁSKA, *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*, Praha, 2005.

²⁰ Jan LAŠEK – Martina MANĚNOVÁ, *Základy statistického zpracování pedagogicko-psychologického výzkumu*, Hradec Králové 2009.

²¹ Jan HENDL, *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*, Praha 2004.

²² Iva PECÁKOVÁ, *Statistika v terénních průzkumech*, Praha 2008.

²³ Hana ŘEZANKOVÁ, *Analýza dat z dotazníkových šetření*, Praha 2007.

²⁴ Hana ŘEZANKOVÁ, *Analýza kategoriálních dat pomocí SPSS*, Praha 1997.

1 Region, regionální dějiny, jejich předmět, poslání a metody

1.1 Region

Práce zabývající se regionem začínají většinou úsilím o vymezení samotného termínu region. Každá věda usilovala o prosazení vlastního hlediska a rozpory mezi geografy, historiky, ekonomy, sociology aj. nevedly k jednoznačným závěrům. Rada Evropy přijala definici regionu blízkou geografickému pojetí „*Region je považován za území průměrného rozsahu, které se dá určit zeměpisně a je považováno za homogenní*“.²⁵ Ani ta ovšem spory a problémy s vymezením termínu region neodstranila.

Autor Kapesního slovníku latinsko-českého a česko-latinského Josef Sedláček překládá termín regio těmito slovy: směr, strana, čára, krajina, končina, okres, země, čtvrť městská.²⁶ Malý geografický a ekologický slovník definuje region jako: „*Část zemského povrchu, která se určitým způsobem odlišuje svým fyziogeografickým nebo sociogeografickým charakterem od ostatního území... Velký význam hrají také vazby a vztahy, které bývají mnohem silnější uvnitř r. než mezi r. a jeho okolím...*“²⁷

Slovo region v sobě obsahuje jak aspekt geografický, tak také správní. Dodnes je tento výraz živý v románských jazycích – španělské „la región“, francouzské „la région“ či italské „la regione“. Ve všech těchto jazycích region označuje kraj, krajinu či správní oblast.²⁸ V českém prostředí se toto pojmenování stalo běžnou součástí slovní zásoby teprve v nedávných letech. Ještě Slovník spisovného jazyka českého z roku 1971 zdůrazňuje knižní zabarvení tohoto výrazu. Do Slovníku spisovné češtiny z roku 1978 heslo region není zařazeno. Je v něm uvedeno pouze adjektivum regionální ve významu krajový, oblastní, krajinský, týkající se určité oblasti světa, určité zeměpisné oblasti. Není pochyb o tom, že na přelomu 20. a 21. století pojem získal na popularitě a termín se dnes používá zcela běžně.²⁹ Přesně definovat význam pojmu region je však velice obtížné. Dle Josefa Bartoše je region v nejobecnější rovině charakterizován jako souhrn, soubor či struktura reálně existujících skutečností a vztahů, které

²⁵ Milena LENDEROVÁ, *Region, regionalismus, regionalizace (Vývoj pojetí ve Francii)*, in: Sociologický časopis, 1992, s. 554–557.

²⁶ Josef SEDLÁČEK, *Kapesní slovník latinsko-český a česko-latinský a latinská slova používaná v češtině*, Třebíč 1918, s. 534.

²⁷ Tomáš MATĚJČEK a kol., *Malý geografický a ekologický slovník*, Praha 2007, s. 93.

²⁸ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Stav, problémy, výhledy*, Acta universitatis Palackianae, Historica 29, 2000, s. 21.

²⁹ Eva MUŠKOVÁ a kol., *Metodika výuky regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2020, s. 6–7.

jsou rozprostraněny a mají vztah k určitému ohraničenému území. Na tomto území jsou potom kvantitativně seskupeny nebo kvalitativně specifikovány a tím se odlišují od jiných územně vymezených jednotek. Regiony mohou být vymezeny a ohraničeny pro potřeby různých věd dle mnoha hledisek, např. podle geomorfologie, klimatu, půdy, lidských sídel, ekonomické struktury, sociálních poměrů, hmotné a duchovní kultury, správního členění apod. Lze hovořit o regionech geografických, ekonomických, správních. Zároveň je třeba si uvědomit, že v historii a ostatních společenských vědách není pod pojmem region chápáno pouze určité území, nýbrž zejména společenská struktura či lidská pospolitost na určitém území, tedy teritoriální lidská skupina.³⁰

Historik nejčastěji pracuje s regiony funkčními, nodálními, dílčími neboli složkovými a méně často s regiony komplexními, protože vzhledem ke složitosti socioekonomické reality se vymezují velice obtížně. V historiografii nejpoužívanější funkční regiony plní v rámci celku určitou funkci, například správní a řídicí. Pro nodální region je typický systém vztahů zázemí vázících se k nodu neboli jádru s minimálním přesahem vazeb přes hranice regionu, protože střediskovost je jedna z významných znaků lidské existence i aktivity. Každý historicky daný region je však složitým celkem, který obsahuje mnoho různorodých prvků, ale také kvalitativně i kvantitativně různý typ středisek s různě velkými a silnými, souběžnými i křížícími se vazbami.³¹

Na druhé straně je nutné si uvědomit, že názor, který s pojmem region spojuje členění určitého územního celku na menší části, vede k tomu, že pojmem regionální je poměrně často označováno vše, co je součástí většího celku. Jestliže je jako tento celek chápána celá Země, označuje se jako region její větší či menší část – kontinent, jeho část, skupina států.³² Toto používání termínu region vnáší do jeho vymezení neurčitost a mnohé utvrzuje v tom, že je region kategorie velmi široká a vágní, která nemá příliš přesné obrysy a jejíž podoba se s průběhem doby mění.³³

³⁰ J. BARTOŠ – J. SCHULZ – J. TRAPL, *Regionální dějiny...*, s. 9–10.

³¹ Josef BARTOŠ, *Pojetí regionu v historiografii*, In: Sborník prací historických XV. Univerzita Palackého, Olomouc 1998, s. 127.

³² J. BARTOŠ – J. SCHULZ, *Pojetí regionu...*, s. 23.

³³ Libor JAN, *Regionální historiografie na Moravě*, In: Zpravodaj historického klubu, Časopis Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872), Praha 2002, dostupné online <http://www.sdruzenihistoriku.cz/soubory/zpravodaj/zprav022.pdf> [cit. 15.5.2022]

1.2 Regionální dějiny, historická vlastivěda, historická topografie

Pro pochopení toho, co jsou regionální dějiny, lze použít toto vymezení: „*Regionální dějiny (regionálně zaměřená historiografie) nejsou samostatnou vědní disciplínou, jsou nedílnou součástí celé historiografie, mají s ní v zásadě stejný objekt i předmět, metody i poslání. Regionální dějiny představují specializaci v rámci prostorového či územního členění celé historiografie a zabývají se historickým vývojem společnosti na územně menších jednotkách...*“³⁴ Postavení regionálních dějin v rámci historiografie není jednoduché a v průběhu času se různě proměňovalo a bylo zpochybňováno. Na otázku, zda má regionální historiografie své opodstatnění, vlastní předmět a metody zkoumání byla zformulována představiteli historické obce různá stanoviska. Někteří historici upírali regionálním dějinám právo na existenci. Tento jejich názor vyplýval z přesvědčení, že existují pouze jedny dějiny, jedny historické práce, které mohou být buď dobré nebo špatné. Jiní badatelé považovali za vhodnější uvažovat místo regionálních dějin spíše o regionálním aspektu či momentu v dějinách. Tento názor je založen na tom, že vše v dějinách se odehrávalo na určitém území a regionálním určením je potom právě přihlédnutí k této lokaci.³⁵ Dle autorů publikace *Regionální dějiny Pojetí, poslání, metodika* jsou regionální dějiny uznávanou a dílčí složkou historické vědy.³⁶ Regionálně historické bádání má dle výše zmíněných autorů za úkol jednak přispět k sebepoznání dané územní společenské struktury a lidské pospolitosti, jednak obohatit historické poznání o společnosti jako celku. Protože regionální dějiny skýtají příležitost pro bádání nejen odborné historické obci, nýbrž i pro badatelskou činnost více či méně poučených laiků, úroveň regionálně historicky zaměřených děl se výrazně liší. Zároveň lze konstatovat, že práce z regionálních dějin, včetně prací vlastivědných a historicko-topografických, tvoří nejobsáhlejší fond v české historické literatuře.³⁷ Ovšem vědecká hodnota mnohých prací, zejména těch, které vznikají úsilím laické veřejnosti, je malá. Přesto právě regionálně historická produkce dokáže oslovit poměrně širokou veřejnost, včetně těch lidí, kteří se jinak o historii nezajímají. Díky tomu se na úrovni regionálních dějin významně formuje historické povědomí,

³⁴ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004, s. 7.

³⁵ *Tamtéž*, s. 6.

³⁶ *Tamtéž*, s. 5.

³⁷ *Tamtéž*, s. 51.

kdy jsou čtenáři „*historické realie přibližovány prostřednictvím dějin regionu, který důvěrně zná*“.³⁸

Česká historiografie pojímala dlouho regionální dějiny především jako dějiny územních celků menší než jeden stát. Naše regionální bádání věnovalo pozornost historii jednotlivých zemí Koruny české, krajů, měst a obcí, tedy historii různých správních celků. Významnou úlohu v českém regionálním dějepisectví tedy hraje administrativní a správní pojetí regionu. Dějinami oblastí se svébytným společenským, kulturním a přírodním vývojem, jež se utvořily bez ohledu na administrativní omezení prostoru hranicemi, se tradiční regionální výzkum zabýval pouze okrajově. V současnosti, zejména po vstupu České republiky do Evropské unie a po vzniku euroregionů, však patří tento směr k jednomu z trendů regionálního dějepisectví.³⁹

Jestliže se hovoří o regionálních dějinách, je s tímto pojmem často spojován i termín vlastivědný a vlastivěda. Je proto třeba si položit otázku, v čem se tyto pojmy liší. Vlastivěda je stále vyučována na prvním stupni základních škol, vycházejí vlastivědné časopisy, existují vlastivědné kroužky.

Vlastivědný zájem zahrnuje přírodu i společnost, která člověka obklopuje a s níž ho pojí nejen rozumový, nýbrž i citový vztah. Pojem „*vlastivěda, vlastivědný apod. používáme většinou tehdy, máme-li na mysli určitý komplex či soubor vlastností o vlasti a zdůrazňujeme-li zároveň výukovou, výchovnou, osvětovou či dokonce zájmovou funkci těchto poznatků*“.⁴⁰ Jak vyplývá z předchozího textu, je možné hovořit jak o vlastivědě, chápané jako souhrn poznatků o vlasti, tak o vlastivědné činnosti, publikacích, exkurzích atd. Vlastivěda není v současnosti samostatnou vědní disciplínou. Přesto je svým důrazem na komplexnost, na vazbu mezi člověka a jeho prostředím a svým vzdělávacím a výchovným působením potřebná.⁴¹ Vlastivěda nebyla dlouho vnitřně nijak členěna, postupně se objevily snahy vyčlenit tzv. historickou vlastivědu jako součást historické vědy. Pro toto pojetí historické vlastivědy je však nutné specifikovat, v čem se odlišuje od regionálních dějin, historického místopisu a regionální i historické geografie.

Jedno vymezení historické vlastivědy podal František Roubík ve své Příručce vlastivědné práce. Historická vlastivěda se dle Roubíka zaměřuje „*především k zemi jako k územnímu jevišti*

³⁸ Petr VOREL, *Základy historické regionalistiky: metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*, Univerzita Pardubice, Pardubice 2005, s. 28.

³⁹ Eva MUŠKOVÁ a kol., *Metodika výuky...*, s. 7.

⁴⁰ J. BARTOŠ, *Pojetí regionu...*, s. 8.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 9.

*života jejího obyvatelstva (národa), snaží se metodami převážně historickými zjistit a pochopit vývoj dnešního stavu země a jejího obyvatelstva v jejich vzájemném působení jak po stránce přírodní, tak i z hlediska hmotné a duchovní kultury, pokud jsou jakkoli závislé na přirozených podmínkách“.*⁴²

Historik Petr Vorel se domnívá, že nový interdisciplinární přístup pojetí výzkumu historického vývoje lidské společnosti nazývaný environmentální dějiny se vrací k pojetí, ze kterého vycházela historická vlastivěda.⁴³ Environmentální dějiny představují poměrně mladou disciplínu historické vědy, která se vyznačuje transdisciplinarnitou čili programovou spoluprací s různými obory napříč spektrem vědeckého bádání a spojuje přírodní a humanitní obory. Ačkoliv neexistuje zatím obecně uznávaná definice environmentálních dějin, považuje jeden z průkopníků environmentálního bádání v České republice historický geograf Leoš Jeleček environmentální dějiny za „*pokus o komplexní přístup a výzkum dialekticky chápaných interakcí uvnitř systému (geobiosféry, krajinné sféry) pojímaného jako komplex lidské společnosti (její kultury) a přírody, obecně pak člověka a časoprostoru*“.⁴⁴

Za součást regionálních dějin bývá někdy považován historický místopis (historická topografie). Topografie je nauka, která se zabývá terénem a jeho znázorněním. Název topografie je řeckého původu a je vytvořen z řeckých slov topos (místo) a grafain (psát). Historická topografie je historická disciplína, která zachycuje správní, geografické, demografické, hospodářské, politické a kulturní znaky daného území v historické retrospektivě. Ve zvoleném území popisuje význačné lokality, zejména lidská sídla, jejich rozložení, velikost, ale zabývá se i jinými charakteristikami terénu. Jedná se tedy o velmi stručný souhrn faktů o daném území či lokalitě. Od regionálně historických prací se liší především stručností, holou faktografičností a zkratkovitostí a zpravidla slouží jako první orientace a základ k dalšímu bádání a poznání určité lokality.⁴⁵

Často diskutovaným tématem je vztah celostátních či celonárodních dějin a dějin regionálních. Ačkoliv panuje shoda, že regionální dějiny jsou relativně samostatnou částí těchto dějin, vztah mezi nimi je chápán různě. Je samozřejmé, že obecné tendence a rysy historického vývoje jsou určující rovněž pro vývoj v jednotlivých regionech, ale projevují se zde v konkrétní podobě a

⁴² František ROUBÍK, *Příručka vlastivědné práce*, Praha 1947, s. 11.

⁴³ P. VOREL, *Základy...*, s. 26.

⁴⁴ Leoš JELEČEK, *Environmentální dějiny: jejich vznik, konceptualizace a institucionalizace (USA, Evropa a svět)*, In: *Annales Historici Presovienses*, Prešov 2010, s. 247–274.

⁴⁵ J. BARTOŠ – J. SCHULZ – J. TRAPL, *Regionální dějiny...*, s. 62.

ovlivňují je místní specifika. Velmi často se regionální bádání věnovalo významným událostem v určitém místě, ačkoliv jejich spojení s danou lokací bylo nevýznamné. V tomto případě je přínos těchto prací, stejně jako lokálpatriotických prací o nevýznamných místních osobách či událostech, pro celostátní historiografii velmi malý. Závažnější a přínosnější je naproti tomu regionální bádání, které se věnuje regionům, ve kterých se určitá historická tendence či událost projevila výrazně.⁴⁶

Regionální dějiny nelze přeceňovat, ale zároveň je třeba si uvědomit, že regionální dějiny vystupují jako mikrostruktura v rámci širšího celku, že „*mají významnou společenskou, výukovou a výchovnou funkci, protože poskytují lidem informace o minulosti jejich bezprostředního okolí, životního, pracovního, rekreačního, a přispívají k pěstování činorodého vlastenectví...*“⁴⁷

1.3 Metody regionálně historického bádání

Regionálně historické bádání se dle výše vymezeného pojetí regionálních dějin neliší zásadně od historického vědeckého výzkumu a používá stejných metod, i když má svá specifika.

Rovněž v tomto bádání je základním předpokladem shromáždění věrohodných pramenně ověřených konkrétních dat. Při realizaci regionálně-historického výzkumu je nutná mezioborová spolupráce, protože se neobejde bez aplikovaného využití metod historické geografie, etnologie, demografie a historické statistiky. Je možné v něm využít a rozvíjet metodu historické mikrosondy.⁴⁸

Inspirací, která ale svého plného uplatnění mohla nabýt až po roce 1989, bylo pro regionální bádání studium obecně vymezených témat „nové historie“ školy Annales, která čerpala z regionálně heuristických a prostorových východisek a kladla důraz na kulturní a sociální proměny všech dějinných struktur v malém prostoru.⁴⁹

Mikrohistorie je historická disciplína vyvíjející se od 70. let 20. století, která se zaměřuje na podrobné zkoumání malých jednotek. Jedním z prvních badatelů, který prosazoval

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 14–15.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 17.

⁴⁸ P. VOREL, *Základy...*, s. 25.

⁴⁹ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskurzu*, In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice 2003, s. 5–13.

mikrohistorický přístup, byl italský historik Carlo Ginzburg, jehož proslavila kniha *Sýr a červi*. Podstatou mikrohistorie je analýza úzce ohraničených fenoménů. Je tedy založena na zmenšení měřítka výzkumu, při kterém je prováděna mikroanalýza a co nejdetailnější studium pramenů. Na příkladu jedné lokality a jejího obyvatelstva je možné vcelku nenásilným způsobem interpretovat „malé dějiny“, bez kterých se velké události, jež zaplňují stránky učebnic, zdají být nepochopitelnými.⁵⁰ Josef Petráň v úvodní kapitole své knihy *Dvacáté století v Ouběnicích* píše, že by mikrohistorie neměla být zaměřena na samoučelné zkoumání dějinného detailu, nýbrž by se měla pokusit „*v malém lokálním prostoru....objevit horizont, který umožňuje obecně poznat společenství vesnice a posoudit úlohu skupiny či individua v dobových souvislostech.....nejde o dějiny Ouběnic ve 20. století, ale o pokus sledovat 20. století v konkrétní vesnici...*“⁵¹

Zajímavé možnosti skýtá regionálně historickému bádání zaměřenému na soudobé dějiny rovněž metoda orální historie. Tato snaha nově uchopit dějiny, která je nejčastěji spojována s rozmachem kvalitativních přístupů k historii v šedesátých letech minulého století, se radikálně odlišuje od všech dosavadních způsobů práce s historiografickým materiálem. Výzkum kolektivní paměti jde proti proudu tradičního bádání.

V nejširším pojetí orální historie představuje metodu, kterou využívá nejen historie, ale také sociologie, antropologie, etnografie, psychologie a další společenské vědy, aby své dosavadní poznatky obohatily a rozšířily o ústní sdělení jednotlivců. Jedná se o jednu ze základních metod kvalitativního výzkumu, jejímž prvořadým cílem není zjišťování faktů, nýbrž seznámení se s individuálními prožitky, postoji a názory respondentů, které mohou obohatit naše poznání jak těchto osob, tak situací a skutečností, ke kterým se vyjadřují.

Metoda orální historie má svá specifika – především omezenou míru platnosti a věrohodnosti sdělení očitých svědků.⁵²

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 27.

⁵¹ Josef PETRÁŇ, *Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova*, Praha 2009, s. 11.

⁵² Jiří HLAVÁČEK, *Teorie a metodologie orální historie*, In: *Memo21/2012*, s. 6–15, dostupné na <https://dspace5.zcu.cz/bitstream> [cit. 6.5.2022]

2 Stručný přehled vývoje regionální historie v českých zemích

Jak je již uvedeno v názvu kapitoly, následující text nemá ambice podat vyčerpávající přehled regionálních historiků a výsledků jejich práce. Jeho cílem je popsat základní milníky vývoje regionální historie v českých zemích a i na nutném výběru ukázat šíři a rozmanitost regionální historické produkce.

2.1 Počátky regionální historie na našem území

Na počátku vlastivědného bádání stojí ve 2. polovině 17. století Balbínův monumentální projekt vlastivědné encyklopedie Čech. Dílo nazvané *Miscellanea historica regni Bohemiae* mělo obsahovat třicet svazků rozdělených do tří řad. Bohuslav Balbín nestihl dílo dokončit, za jeho života vyšlo deset svazků, další dva svazky byly vydány koncem 18. století. V těchto svazcích bylo popsáno přírodní bohatství, obyvatelstvo, jeho kroje a mravy včetně místopisu. Balbín shromáždil také materiál o svatých, duchovenstvu a panovnicích i jakýsi první český diplomatář.⁵³ Obdobou Balbínovy encyklopedie se pro Moravu mělo stát historicko-vlastivědné dílo *Moravopis* jeho přítele Tomáše Pěšiny z Čechorodu. K Balbínovi se hlásili také autoři, kteří se pokusili o sepsání dějin jednotlivých měst. Jan Kořínek napsal historii Kutné Hory, Jan Tanner dějiny Plzně, které zůstaly v rukopise a dějinám královského města Klatovy se věnoval Jan Hammerschmidt, který zanechal i latinsky psané *Dějiny pražské – Gloria Pragensis*.⁵⁴ V tomto období vznikají v mnohých městech a městečkách rukopisné kroniky, lze hovořit o vytváření kronikářské tradice a posléze byly některé kroniky vydávány i tiskem.

Pro budoucnost regionálního historického bádání měla velký význam rozsáhlá topografická díla vznikající na sklonku 18. a v první polovině 19. století. Jejich potřeba souvisela s činností správních institucí monarchie, které jejich vznik podporovaly. Již v letech 1782–1792 sepsal Jan Schaller topografii Čech v díle *Topographie des Königreiches Böhmen*, I–XVI., na Moravě pak byla v letech 1793–94 vydána *Topographie von Mähren*, I–III., jejímž autorem byl Josef Schwoy.⁵⁵ V letech 1833–1849 bylo vydáno rozsáhlé topografické dílo o Čechách, *Das*

⁵³ František KUTNAR, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Díl I., Praha 1973, s. 73.

⁵⁴ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny I...*, s. 74–75.

⁵⁵ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004, s. 52.

Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt, I.–XVI. Jeho autor Johann Gottfried Sommer rozdělil práci, která obsahuje hospodářský, populační a administrativní popis tehdejších Čech, dle krajů a dominií. Zejména v části historické se Sommer nevyvaroval poměrně četných omylů.⁵⁶ Pozornost si zaslouhuje místopisné dílo Františka Palackého. Místopisu byly věnovány již ve 30. a 40. letech 19. století jeho příspěvky v Časopise českého muzea. Jednalo se o dvě studie – Pomůcky k topografii kraje Budějovického a Ohlídka ve staročeském místopisu, zvláště u krajů již poněmčilých. V těchto studiích Palacký zdůraznil význam těchto studií pro probíhající české národní uvědomování. Palacký o poznávání místních dějin v Ohlídce napsal: „...i čas jest, abychom Čechy nynější s někdejšími hleděli také skrze místní dějiny spojit, aby tolikeré kraje, hrady, města, tvrze i vesnice, vzpomínáním na historické osoby a rody v nich bydlivší opět obživly, a tím i nové pouto se uvilo, jenž krajany naše láskou k vlasti mocnější nad jiné vázati má“.⁵⁷ Další důvod zájmu Palackého o místopis byl praktický. Při studiu pramenů k českým dějinám, zejména při sestavování českého diplomatáře, se ukázala potřeba místopisné pomůcky nezbytná. Palacký začal od roku 1845 soustavně připravovat místopisný slovník. Jeho Popis království českého vyšel v roce 1848.⁵⁸

2.2 Regionální bádání od poloviny 19. století do roku 1918

Doba rozvoje národního života po roce 1860 přála rovněž vzestupu regionálního historického bádání. Mezi autory patřili především učitelé, a to jak obecných a měšťanských škol, tak gymnaziální profesori, kněží a archiváři. Ve své práci navazovali na starší místopisná kompendia a inspirací pro ně bylo určitě také to, že i významní historici jako Václav Vladivoj Tomek, Hermenegild Jireček, Josef Kalousek a Josef Emler se věnovali dějinám míst a měst či jiným regionálně vymezeným tématům.⁵⁹ V této době získali regionální badatelé v Čechách celostátní platformu pro zveřejňování svých prací. Tu jim poskytl časopis Památky archeologické a místopisné, který založil v roce 1854 Karel Vladislav Zap.⁶⁰ Své dějepisce si našla většina krajů, okresů i měst. Dějinami Kutné Hory se zabýval Miroslav Veselý, Jičínsku věnoval své práce Antonín Maloch, dějiny Náchoda sepsal Karel Hraše. Široký záběr měl

⁵⁶ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny I...*, s. 181.

⁵⁷ J. BARTOŠ – J. SCHULZ – J. TRAPL, *Regionální dějiny...*, s. 53.

⁵⁸ Celý název zní Popis Království českého – čili, podrobné poznamenání všech dosavadních krajů, panství, statků, měst, městeček a vesnic, někdejších hradů, tvrzí, klášterů a far, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu z r. 1848 vykonaného v jazyku českém i německém.

⁵⁹ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny I...*, s. 221.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 224.

středoškolský profesor Josef Vávra, historik Kolína, Berouna a Mníšku. Pražský církevní místopis sepsal František Eckert.⁶¹

Výsledkem práce regionálních badatelů byly drobné regionální články, edice pramenů, monografie měst, panství a vesnic a beletrizující pokusy o zpracování dějepisné látky. Badatelské aktivity se zaměřovaly také na shromažďování písemných a hmotných pramenů, zřizování místních vlastivědných muzeí, soustředování a zpracovávání archivů a zakládání četných místních a krajevých časopisů a sborníků.

Po roce 1848 ožívá v našich zemích rovněž německé dějepisectví ve vědomé opozici k pojetí českých dějin, které prosazovali čeští historikové. V roce 1862 byl založen Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, u jehož zrodu stáli němečtí univerzitní profesori, zejména Konstantin Höfler.⁶² V rámci německé historické produkce se rozvíjelo rovněž regionální bádání. Mezi práce tohoto typu patří například dějiny Litoměřic Juliuse Lipperta⁶³ a Hallwichovy dějiny podnikatelské firmy Leitbergů.⁶⁴ Významnými představiteli této generace německých historiků byli také schwarzenberský archivář Mathias Pangerl, který vydal jak listáře vyšebrodského a zlatokorunského kláštera, tak několik studií věnovaných Vítkovcům a Rožmberkům nebo Colmar Grünhagen a Gottlieb Biermann, kteří se věnovali dějinám Slezka.⁶⁵ Friedrich Bernau zpracoval dvoudílné dějiny českých hradů a zámků.⁶⁶

Na přelomu 19. a 20. století se rozvíjelo velmi intenzivně regionální bádání na Moravě. Jednalo se zejména o badatele seskupené kolem Časopisu Matice moravské. Dalšími místy regionální práce se staly Vlastivědný spolek musejní v Olomouci a Praskův časopis Selský archiv na Opavsku. Významným počinem, který vzešel z tohoto prostředí, bylo vydávání Vlastivědy moravské, zaměřené na vlastivědný popis moravských soudních okresů. I když mělo zpracování okresů značně rozdílnou úroveň, stalo se základem pro další rozvoj regionálního bádání na Moravě. Vydávání Vlastivědy moravské vedl zpočátku historik František Augustin Slavík. Ten svými pracemi, které věnoval kromě monografií o Domašíně, Vlašimi a Rožmitálu zejména hospodářským a sociálním dějinám, naznačil nové cesty ke zpracování dějin šlechtického velkostatku a k využití statistických dat katastrálních elaborátů.⁶⁷ K dalším

⁶¹ *Tamtéž*, s. 222.

⁶² *Tamtéž*, s. 247.

⁶³ *Tamtéž*, s. 50.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 250.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 251–253.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 253.

⁶⁷ František KUTNAR, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Díl II*, Praha 1978, s. 62.

moravským regionálním historikům patřili například František Šujan, František Jaroslav Rypáček, Jan Kučera, ve Slezsku již zmíněný Vincent Praska a Josef Zukal.⁶⁸

Čeští regionální historici měli poněkud užší badatelský záběr na rozdíl od Moravy, kde dle Františka Kutnara badatelé plnili často úkoly neexistující univerzity.⁶⁹ Místním dějinám se v Čechách na přelomu století nadále věnovali především středoškolská profesori, mezi které patřil i August Sedláček, jehož dílo se svým rozsahem z okruhu ostatních prací vymyká. Sedláček sepsal několik dějin měst a v roce 1908 vydal Místopisný slovník historický Království českého. Jeho hlavním dílem je soubor Hrady, zámky a tvrze Království českého I–XV, jehož patnáct svazků vyšlo v letech 1882–1927. Sedláček shromáždil obrovské množství poznatků vytěžených většinou z původních pramenů. Proto se jeho Hrady a zámky „staly nepostradatelnou základnou všeho bádání orientovaného místopisně“.⁷⁰

Regionální bádání také obohatily práce šlechtických archivářů, mezi kterými vynikly zejména práce lobkovického archiváře Maxe Dvořáka v Roudnici nad Labem a schwarzenberského archivního úředníka Jana Veselého.⁷¹ Zajímavým impulsem pro regionálně historické bádání bylo na počátku 20. století vydání průkopnického díla českých agrárních dějin – Pekařova diptychu *Kniha o Kosti*.⁷²

V řadách německých regionálních historiků se mnozí badatelé v této době zabývají dějinami měst, městského zřízení, německé kolonizace a osídlení. Část z nich podporovala, i z důvodů patriotismu Bretholzovy názory o významu německého živilu v nejstarších českých dějinách.⁷³

2.3 Regionální bádání v letech 1918–1939

V meziválečném období mělo regionální dějepisectví široce vymezený vlastivědný charakter, jak se ho pokusil ve statí O stavu a úkolech české vlastivědy zformulovat Josef Vítězslav Šimák, první profesor stolice historické vlastivědy, která byla zřízena na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Šimák byl Gollův a Rezkův žák, ale působili na něho rovněž představitelé mimouniverzitního dějepisectví Zikmund Winter a August Sedláček, jejichž díla po jejich smrti

⁶⁸ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny II...*, s. 63.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 65.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 45.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 66.

⁷² Josef PEKAŘ, *Kniha o Kosti: Kus české historie*, Praha 1910, s.

⁷³ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny II...*, s. 223.

vydával. Turnovský rodák Šimák byl velmi plodný, heuristicky a popularizačně činný historik. Své badatelské úsilí věnoval především severním a severovýchodním Čechám, dalším výrazným okruhem jeho zájmu byla středověká historiografie. Obecně platným souhrnem a vyvrcholením Šimákových místopisných studií se stala Středověká kolonisace v zemích českých. Jednalo se o podrobný historický místopis, který zahrnul období od doby knížecí po husitství, zachytil vývoj pozemkového majetku a poměr českého a německého osídlení.⁷⁴

Šimákovu pojetí historické vlastivědy jako mezioborové disciplíny, která se má zabývat spíše dějinami hmotné a duchovní kultury než dějinami politickými pak rozvinul a zpřesnil František Roubík. Roubík vytyčil rovněž vztah historické vlastivědy k historii a historické geografii a v roce 1947 dospěl k jejímu pojmovému vymezení viz kapitola 1. Vlastní Roubíkův badatelský zájem byl zaměřen na dějiny venkovského lidu, dějiny správy a komunikací, historickou geografii a dějiny kartografie.⁷⁵

Lze konstatovat, že v meziválečném období se regionální bádání věnovalo zejména historickému místopisu a popisu dějin a kultury administrativně, národopisně nebo geograficky vymezených malých lokalit a regionů. Dle Václava Bůžka „*volba národních, vlastenecky povzbudivých a úzce lokálních témat byla ve stejné době také příznačná v českých zemích pro německé vlastivědné bádání*“.⁷⁶ Badatele poutal k regionu často silný citový vztah, někdy až s rysy lokálního patriotismu.

Přínosem pro regionální bádání byly výsledky, se kterými přicházely v tomto období historicko-lingvistické disciplíny, zejména historická onomastika. Místní jména začal studovat již před první světovou válkou Antonín Profous, jehož celoživotní dílo – čtyřsvazkový lexikon Místní jména v Čechách vyšlo ale až v letech 1947–1957. Další toponomastické studium rozvíjeli jak čeští, tak němečtí badatelé, například Vladimír Šmilauer a Ernst Schwarz.⁷⁷

Jisté impulsy vnesla do regionálního bádání rovněž rozvíjející se československá sociologie. Zajímavé byly například názory Josefa Ludvíka Fischera o vztahu kultury a regionalismu. Fischer se domníval, že úkolem regionalismu je zaktivizovat provincii. Tím by byl provincialismu okrajového regionu zrušen. Dle Zdeňka Beneše se tato teze o vzájemné

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 199–200.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 406.

⁷⁶ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskurzu*, In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice 2003, s. 6.

⁷⁷ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny II...*, s. 410.

podmíněnosti centra a periferie stala později v díle Františka Kutnara metodologickým základem jeho úvah o regionálních dějinách.⁷⁸

Počet prací, věnujících se regionální historii v tomto období stále narůstal i díky neustále se lepším publikačním možnostem. Na celostátní úrovni umožňovaly publikování příspěvků především Časopis Společnosti přátel starožitností, Časopis pro dějiny venkova a Český lid a k tomu je nutné přičíst ještě velké množství regionálních sborníků a časopisů.⁷⁹ Své historiky si našla většina regionů českých zemí.

V Plzni navázal na badatelskou práci Josefa Strnada plzeňský archivář a muzejník Fridolín Macháček, který patřil k předním organizátorům vlastivědného bádání v západních Čechách. Dalšími historiky, kteří se věnovali dějinám Plzně a západních Čech, byli Ladislav Lábek, Adolf Zeman, Václav Čepelák a Václav Davídek.⁸⁰

V jižních Čechách se regionální bádání živě rozvíjelo. Jedno významné centrum regionálního bádání tvořili historici, sdružení kolem Jihočeského sborníku historického, který začal vycházet v Táboře. Druhé centrum představoval Jindřichův Hradec. Na působení černínského archiváře Františka Teplého zde navázal Pekařův žák Jan Muk. Mezi jihočeské regionální historiky se zařadili rovněž schwarzenberští a černínští archiváři Václav Hadač, Vladimír Hašek a František Navrátil. Vodňanům věnoval své dílo Václav Mostecký.⁸¹

Ve středních Čechách se regionální bádání rozvíjelo především v Kutné Hoře díky badatelskému úsilí Františka Lohra a Františka Trnky a na Rakovnicku. Zde místní badatelé Jan Renner, Václav Kočka a Otakar Skoupý využívali pramenného bohatství rakovnického archivu.⁸²

Poměrně bohatý byl badatelský ruch v severovýchodních a východních Čechách, kde na Turnovsku a Mladoboleslavsku badatelé Alois Šimon a Marie L. Černá těžili z tradice vytvořené J. V. Šimákem. Dějinám Podkrkonoší se věnovali například Otakar Janů a Václav Novák, Náchodsku pak Bedřich Profeld a Rychnovsku Josef Dostál. Pardubice našly svého

⁷⁸ Zdeněk BENEŠ, *Regionální historiografie a školní dějepis*, In: *Regionální dějiny v dějepisném vyučování na českých a slovenských školách*. Sborník z konference konané, Filozofická fakulta UJEP, Ústí nad Labem 2006, s. 14–15.

⁷⁹ F. KUTNAR, *Přehledné dějiny II...*, s. 407.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 413–415.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 416–417.

⁸² *Tamtéž*, s. 417.

historika ve vltavotýnském rodákovi Josefu Sakařovi, autorovi pětidílných Dějin města Pardubice nad Labem. Šťěstí na osobitější historiky neměl v této době Hradec Králové.⁸³

Zřízení brněnské univerzity výrazně ovlivnilo regionální bádání na Moravě. Na katedře geografie byly regionální dějiny pěstovány především v rámci historické geografie a zásluha na jejich rozvoji zde náleží Bohuslavu Horákovi. Archivář a docent brněnské univerzity Jan Dřimal se stal dalším významným historikem města Brna.⁸⁴ Historickému místopisu se věnoval středoškolský profesor Ladislav Hosák, autor Historického místopisu země Moravskoslezské (1933–1938). Ladislav Hosák od roku 1946 začal působit na olomoucké univerzitě, kde díky jeho aktivitám vzniklo významné centrum regionální historie.

Regionální historie se rozvíjela rovněž v dalších moravských regionech. V Olomouci působili Jan Nešpor a Jan Drábek, ve Znojmě Karel Polesný, Moravskému Horácku věnoval své badatelské úsilí Josef František Svoboda. Představiteli regionální historie na Valašsku byli Jan Válek, Vlasta Fialová a František Dostál. Početná byla produkce slezských regionálních historiků, mezi které patřili Jaroslav Ludvík Mikuláš, František Mysliveček, Bohumil Sobotík a Leopold Peřich. Zájem badatelů vzbuzovala otázka státoprávního postavení Slezska a složité národnostní poměry.⁸⁵

Z německých regionálních badatelů upoutal dokumentárním bohatstvím svých prací o dějinách Chebu a Chebska Karl Siegel, dějinám Olomouce věnoval své práce Johann Kux, na dějiny jihlavského německého jazykového ostrova zaměřil badatelské úsilí Anton Altrichter. Přední publikační platformou byl pro německé badatele časopis *Mitteilungen für Geschichte der Deutschen in Böhmen*.⁸⁶ Ve třicátých letech 20. století bylo německé regionální dějepisectví zasaženo nacionalistickou a nacionálně socialistickou ideologií. Již po roce 1918 se v sudetoněmeckém vědeckém prostředí pojem *Volk* začal objevovat stále častěji a je považován za svébytný historický subjekt. Spolu s ním se začal šířit pojem tzv. „*Volksgeschichte*“, chápaný jako jakýsi multidisciplinární obor dějepisectví, který se zabývá dějinami německého národa jak v Německu samotném, tak Němci žijícími za jeho hranicemi. Němcům v Československu nabízel identitu, zdůrazňoval jejich historickou a kulturní vazbu na německý národ a jejich vyšší

⁸³ *Tamtéž*, s. 418–419.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 420.

⁸⁵ *Tamtéž*, s. 421–422.

⁸⁶ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie ...*, s. 15.

politické, kulturní i hospodářské postavení oproti jiným národům. Tyto úvahy pak poskytovaly výrazný prostor pro politizaci části regionálně historických prací.⁸⁷

2.4 Regionální bádání v letech 1939–1989

Vlastivědnou a kulturní reflexi regionu, která probíhala v meziválečném období, zabrzдила nacistická perzekuce a unifikační tlak komunistického režimu.⁸⁸

V období protektorátu byl český intelektuální život značně omezen, byly uzavřeny vysoké školy, docházelo k omezování publikačních možností. Ve školních osnovách se prosazovala koncepce českých dějin zdůrazňující nutnost a zároveň tradici koexistence českých zemí s německým státem. Přesto i tehdy vznikala díla, jejichž úkolem bylo ukázat slavnou minulost a tím pozdvihnout pokleslé národní sebevědomí.

Po roce 1948 se východiska marxistické historiografie stávají na dlouhá desetiletí závaznou normou. Do popředí zájmu historické vědy včetně regionálního bádání se dostávají dějiny práce a dějiny dělnického revolučního hnutí. Dějiny šlechty, církve a dalších regionálních elit, tradiční oblasti vlastivědného bádání v předchozích desetiletích, se ocitly na okraji zájmu. Docházelo k „násilným“ aktualizacím dějin. Hledaly se protismyslné paralely mezi staršími a nejnovějšími dějinami. Objevují se ideologické konstrukce identity regionu, např. na severní Moravě to měly být ideje „českého Slezska“, které popíraly historické tradice českého, německého, polského a židovského obyvatelstva této oblasti. V jižních Čechách byla hledána nová identita regionu ve spojení s husitským Táborem. Vyhrocený bohemocentrismus přehlížel přirozené vazby našeho území k zemím sousedním a nepřipouštěl existenci přeshraničních regionů. Neméně významnou překážku v regionálním bádání představoval odsun německého obyvatelstva z pohraničí, kterým byly zpřetrhány přirozené vazby mezi obyvatelstvem a krajinou.⁸⁹

Politické uvolnění v šedesátých letech přineslo nové impulsy rovněž do regionální historie. Vznikla dodnes podnětná studie Františka Kutnara Hodnota a úkol regionálního momentu v dějinách. Kutnar zde rozebírá úlohu regionálního momentu, jímž nazýval skutečnost, že

⁸⁷ Ota KONRÁD, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na německé univerzitě v Praze v letech 1918–1945*, Praha 2011, s. 308–309.

⁸⁸ V. BŮŽEK, *Region.*, s. 7.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 7.

regionální dějiny jsou jak součástí, tak konkretizací dějin národních, popřípadě evropských nebo obecných.⁹⁰ Je s ním spojena i diskuse o roli regionální historie pro formování historického či regionálního historického vědomí. Pojem regionální moment v konfrontaci „velkých“ (národních) dějin s „malými“ (regionálními) dějinami upozorňuje na odlišnou akcentaci jednotlivých historických procesů centrem a regionem, což umožňuje lépe vnímat specifika regionu. „...regionální je obecně národnímu dáno imanentně, je v něm přímo a bezprostředně obsaženo, je jeho integrální součástí, složkou vyššího obsahového celku, jemuž teprve svou hodnotou a typickou funkcí dodává plný obsah a vlastní smysl. To je jeden ze základních vztahů mezi regionálním a obecně národním. A druhý ten základní vztah je v tom, že také to, čemu říkáme obecně národní, se v různých variantách, v různých obsahových obměnách, v různé síle a úloze projevuje a odráží v regionálním vliv a jednak o odraz...“⁹¹

Slibný vývoj a navazování kontaktů s novými tématy a metodami evropské historie přerušila normalizace. Dle Václava Bůžka nové impulsy v oblasti regionálního bádání přinesli paradoxně historici, kteří museli z politických důvodů opustit vysokoškolská pracoviště a akademické ústavy. Na svých nových působištích v regionálních archivech a muzeích se dokázali ve svém bádání vrátit „k přirozené reflexi regionálního a kulturního prostoru a kořenům jeho dějinné identity, jenž tvořil zjevný protiklad k ideologicky zabarveným „bojovým“ dějinám regionů“.⁹²

2.5 Regionální historie po roce 1989

Dle mnohých historiků je možné ve změněné politické atmosféře po roce 1989 mluvit o nové vlně rozmachu regionálně historického bádání. Také pro toto období platí, že práce z regionálních dějin, včetně prací vlastivědných a historicko-topografických, tvoří nejobsáhlejší fond v české historické literatuře, jak již bylo uvedeno v kapitole 1. 2.

Prosadilo se nové pojetí předmětu studia regionálních dějin, nové pojetí regionu a tím i celých regionálních dějin. Region začal být chápán jako organicky vzniklý celek, který nemusí být spoután umělými bariérami. Cesta regionálních dějin směřuje od administrativně uzavřených ke kulturně otevřeným a široce vymezeným regionům přirozeného sociálního prostoru života. Nově se v regionálních pracích reflektují i přeshraniční vztahy, zejména při výzkumu přeshraničních či nadnárodních regionů. Regionální dějiny jsou zpracovávány jednak tradičně

⁹⁰ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie* ..., s. 15

⁹¹ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie* ..., s. 15–16.

⁹² V. BŮŽEK, *Region.*, s. 9.

jako dějiny lokální – dějiny měst a jejich zázemí, jednak inovativně jako dějiny přeshraničních regionů, případně euroregionů. V takto definovaných regionech vyvstává otázka po podstatě regionální identity.

Častěji je navazována užší spolupráce s historickou geografii, environmentálními dějinami a s historickou demografií, čímž vzniká historická varianta „vědy o krajině“. Významným pracovištěm, které podporuje spolupráci humanitních a přírodovědných odborníků je Výzkumné centrum historické geografie Historického ústavu AV ČR.

Vývoj regionálního bádání ovlivnila skutečnost, že utváření vědeckého profilu historických pracovišť nově vzniklých mimopražských univerzit se většinou odráželo od "moderně" pojímaných regionálních dějin. Díky tomu se prosazuje analytické studium dějin regionálně zakotvených společenských struktur a institucí, které poskytuje nové interpretační možnosti při teritoriálním výkladu dějin země, popř. jiných větších celků. Region se stává rovněž modelovým východiskem k ověření vědeckých teorií, metod a heuristických přístupů k interpretaci obecných témat vědeckého výzkumu, tedy jednoho z vědecky nosných směrů současné evropské historiografie.⁹³

⁹³ Václav BŮŽEK, *Historická věda na mimopražské univerzitě ve středoevropském kontextu*, dostupné na: <http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/buzek1.htm> [cit. 3.3.2022].

3 Dějiny Nelahozevsi a jejich obraz v regionální historiografii

Autorka této práce se ve své bakalářské práci věnovala dějinám malé středočeské obce Nelahozeves v letech 1918 až 1938.

Dějiny obce začínají ale samozřejmě daleko dříve. První písemná zmínka o obci je z roku 1352, kdy je Nelahozeves majetkem pražské kapituly a v obci je doložen kostel sv. Ondřeje. V 1420 se obce zmocnili pražané a majetek se kapitule nevrátil ani po husitských válkách. Nelahozeveské panství střídalo zástavní majitele až do roku 1544. Tento rok je v dějinách obce klíčový. Panství, které záhy rozšířil nákupem několika vesnic, získal oblíbený úředník Ferdinanda I. Florián Gryspek z Grysparu. Ačkoliv jeho hlavním rodovým sídlem byl západočeský Kaceřov, začal v letech 1552–53 v obci budovat rozsáhlý renesanční zámek ve stylu italského castella s dekorativními bastiony, který je dodnes dominantou obce. Nelahozeveské sídlo využíval Florián k pěstování svých humanistických zálib a k setkávání s humanistickými učiteli a umělci. Po jeho smrti zdědil Nelahozeves jeho nejmladší syn Blažej, který v roce 1614 dokončil stavbu zámku, u kterého zřídil renesanční zahradu. Kvůli jeho účasti ve stavovském povstání v letech 1618–1620 mělo být panství zkonfiskováno, ale pro velké dluhy se tak nakonec nestalo. Zadlužené panství prodala v roce 1623 Blažejova dcera Veronika Polyxeně z Lobkovic. Zámek se na rozdíl od Roudnice nad Labem nikdy nestal rodovým sídlem Lobkoviců. Ti ale přesto vlastnili zámek a nelahozeveský velkostatek, částečně zmenšený pozemkovou reformou ve dvacátých letech dvacátého století, až do roku 1948, tedy více než tři sta let. V roce 1993 byly zámek a některé další nemovitosti v obci Lobkovicům navraceny v rámci restitučního řízení.

Modernizace vstoupila do dějin obce v 19. století. V letech 1845–51 probíhala stavba „severní státní dráhy“ z Prahy do Podmokel (dnes součást Děčína), která procházela Nelahozevsí. Stavbu jedné z prvních železnic na našem území sledoval malý chlapec Antonín Dvořák, syn zdejšího řezníka a hostinského. Antonín Dvořák se v Nelahozevsi narodil v roce 1841 a strávil zde prvních dvanáct let života. Navštěvoval místní obecní školu a zdejší kostel byl svědkem jeho prvního veřejného hudebního vystoupení.

Přirozenou dominantou obce je řeka Vltava. Již od středověku byla využívána k rybolovu, lodní dopravě, stály na ní mlýny a byl na ní provozován přívoz. Od druhé poloviny 19. století intenzita lodní dopravy značně narostla díky regulaci Vltavy z Prahy do Mělníka, kterou v roce 1865 zahájila stavební firma Adalberta Lanny. V roce 1896 byla při c. k. ministerstvu vnitra založena

Komise pro zkanalizování Vltavy a Labe v Čechách. Jejím úkolem bylo provést splavnění Vltavy od Prahy do Mělníka a Labe od Mělníka po Ústí nad Labem. Pod Nelahozevsi byla proto v roce 1900 zahájena stavba jezu, plavební komory a mostu mezi Miřejovicemi a Veltrusy. V letech 1922–1934 bylo toto vodní dílo rekonstruováno a v souvislosti s tím zde byla vybudována elektrárna Miřejovice.

V první polovině 20. století byla Nelahozeves obcí, kde žili převážně drobní řemeslníci, živnostníci, zaměstnanci a úředníci. V obci nebylo mnoho soukromě hospodařících rolníků, protože většinu půdy obhospodařoval lobkovický velkostatek. Tato situace podvazovala i růst obce, teprve pozemková reforma situaci změnila a v obci začali od poloviny dvacátých let rychle vyrůstat nové domy. Pracovní příležitosti přinesly zdejším občanům v této době dva menší podniky – firma vyrábějící vánoční ozdoby a podnik zaměřený na výrobu kancelářských potřeb, které dohromady zaměstnávaly cca 100 lidí. Další pracovní příležitosti poskytl i nový moderní závod, který zahájil výrobu v roce 1932. Podnik vyráběl rafinované oleje, margarín, jedlé tuky, mýdla a prací prášky. Továrnu v obci vybuodovala Velkonákupní společnost družstev a v roce 1935 v podniku pracovalo již 209 zaměstnanců. Počátkem padesátých let byl podnik znárodněn a pod názvem Povltavské tukové závody působil v obci do roku 1992. V tomto roce se novým vlastníkem stala společnost Unilever, která zde v roce 2009 ukončila výrobu.

V období první republiky se v Nelahozevsi rozvíjel spolkový a kulturní život, konaly se zde pravidelné každoroční oslavy 28. října, narozenin prezidenta republiky T. G. Masaryka a vzpomínkové průvody v předvečer upálení Jana Husa. Poměrně četné byly rovněž festivity, připomínající slavného rodáka Antonína Dvořáka. Největší dvořákovské oslavy proběhly v letech 1901, 1929, 1932 a 1941. Rychle se šířící zájem o sport se v Nelahozevsi promítl do založení fotbalového oddílu SK Viktorie Nelahozeves v roce 1921. Politický život obce ovlivňovaly mezi léty 1918–1938 především dvě politické strany – sociální demokracie a národní demokracie, po roce 1935 narůstal rovněž vliv národně socialistické strany.⁹⁴

Druhá světová válka si mezi nelahozeveskými občany vyžádala sedm obětí. Jedna oběť zahynula 28. prosince 1944 při bombardování obce, jehož cílem byla zřejmě elektrárna Miřejovice, dva občané přišly o život 8. května 1945 při úspěšném pokusu vykolejit obrněný německý vlak. Ostatní oběti zahynuly mimo obec.

⁹⁴ Tereza NAJMANOVÁ, *Politický a společenský vývoj Nelahozevsi v letech 1918–1938*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2020.

Po roce 1948 došlo v obci k radikální změně vlastnických vztahů. Byl znárodněn lobkovický velkostatek, který hospodařil na výměře 216 ha. Jeho pozemků se ujaly Československé státní statky. Znárodněny byly místní průmyslové podniky, většinu soukromých živností převzal Komunální podnik v Kralupech nad Vltavou. Zámek začalo od roku 1949 spravovat Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje. V šedesátých letech bylo rozhodnuto, že jeho prostory budou poskytnuty Středočeské galerii. Ta zde umístila zajímavou expozici, věnovanou modernímu českému umění XX. století, kterou v roce 1977 nahradila expozice Sbírký starého umění 15.–19. století, jejíž jádro tvořila roudnická lobkovická obrazová galerie. V souvislosti s aktivitami Středočeské galerie byly ve druhé polovině šedesátých let zahájeny rozsáhlé opravy zámku, které probíhaly také v letech sedmdesátých. V roce 1951 byl v Dvořákově rodném domě otevřen Dvořákův památník a i v dalších letech se v obci konaly velké oslavy významných výročí spojených s Antonínem Dvořákem.⁹⁵

Jak se tyto dějiny promítly do regionálně historického bádání?

Velmi důležitým zdrojem informací pro regionální badatele na Kralupsku se stala kniha Ferdinanda Velce *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slánském* z roku 1904.⁹⁶ Dalším významným počinem pro rozvoj regionálního bádání bylo založení Společnosti krajinského muzea v Kralupech nad Vltavou v roce 1926. Její členové se stali hlavními přispěvateli nově založeného časopisu, vlastivědného sborníku *Podřipský kraj*, který vycházel v letech 1934–1941. Vydávání vlastivědného sborníku bylo obnoveno v roce 1957, ale sborník nevycházel dlouho. V letech 1957–1958 vycházel pod názvem *Kralupské vlastivědné sešity*, poté ještě dva roky jako *Kralupský vlastivědný sborník*. Obnovit vydávání vlastivědného sborníku se na Kralupsku podařilo až v roce 1994. Od tohoto roku vydává městské muzeum *Vlastivědný sborník Kralupska*.⁹⁷

První texty, které se věnují dějinám obce Nelahozeves se objevují v dílech zaměřených na historické a umělecké památky a šlechtická sídla. Nelahozevsi věnoval pozornost ve svém díle již Alexander Heber⁹⁸, popis nelahozeveského zámku lze nalézt také v díle *Alterthümer und denkwürdigkeiten Böhmens* Ferdinanda Bedřicha Mikovce.⁹⁹ Dějinami nelahozeveského

⁹⁵ Alena TEJNICKÁ – Bohumír TEJNICKÝ, *Nelahozeves, Nelahozeves*, 2006.

⁹⁶ Ferdinand VELC, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slánském*, Praha 1904.

⁹⁷ Josef STUPKA, *Regionální historiografie Kralupska*, In: *Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou*, Kralupy nad Vltavou 2001.

⁹⁸ Alexander HEBER, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*, Prag 1844.

⁹⁹ Ferdinand Bedřich MIKOVEC, *Alterthümer und denkwürdigkeiten Böhmens*, Prag 1860.

zámku se zabýval rovněž August Sedláček.¹⁰⁰ Dále je to již zmíněný Velclův Soupis památek..., kde část, věnovaná Nelahozevsi začíná přehledem literatury, pokračuje historií obce, popisem zámku, jeho interiérů a sgrafit. Poté se zámkem v Nelahozevsi do počátku devadesátých let dvacátého století zabývali různí badatelé, i když jejich práce nelze označit za regionálně historické. Jednalo se většinou spíše o drobné uměleckohistorické práce a odborná monografie věnovaná zámku nevznikla. Obsáhleji pojednala o Nelahozevsi, Kaceřově a stavbách na Pražském hradě spojených s osobou Bonifáce Wolmuta Olga Vaňková – Frejková.¹⁰¹ Nelahozeveskému zámku je věnována pozornost také v knize Evy Šamánkové, která se zabývá renesanční architekturou.¹⁰² V knize Zámek v Nelahozevsi, sbírky starého umění: historie objektu popisuje její autor Miloslav Vlk osobu stavebníka zámku, historický a umělecký vývoji včetně sgrafit a interiérů, věnuje se rovněž autorství stavby a stavebním pracím, které zde probíhaly v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století.¹⁰³ Shrnutí problematiky architektonického a uměleckohistorického vývoje zámku obsahuje stať Jarmily Krčálové v kolektivní práci Dějiny českého výtvarného umění II/1.¹⁰⁴ Historii zámku Nelahozeves se věnuje v osmdesátých letech dvacátého století také kolektivní práce Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.¹⁰⁵

Dalším tématem, kterým se zabývali badatelé včetně regionálních, je osobnost Antonína Dvořáka. V této práci jsou opomenuty zmínky o Nelahozevsi v odborných monografiích a studiích o Antonínu Dvořákovi. Regionální badatelé se zabývali především vztahem skladatele k rodné Nelahozevsi a rodinou Dvořákovou na Kralupsku a Velvarsku. Již v roce 1926 vyšel článek Prokopa P. Masnera Antonín Dvořák v Nelahozevsi.¹⁰⁶ V roce 1934 byl v Podřipském kraji publikován článek Jaroslava Lambla: Ze vzpomínek na mistra Antonína Dvořáka.¹⁰⁷ Koncem třicátých let a počátkem let čtyřicátých vydal na toto téma několik drobných prací Jan Miroslav Květ.¹⁰⁸ V roce 1941, kdy si veřejnost připomněla sté výročí skladatelova narození, vyšly kromě Květova článku ve sborníku Podřipský kraj ještě dvě studie na téma Dvořák a Nelahozeves.¹⁰⁹ Z děl, vážících se ke Dvořákovu vztahu k Nelahozevsi a jejímu okolí je možné

¹⁰⁰ August SEDLÁČEK, *Hradý, zámky a tvrze království českého*, Díl VIII, Praha 1891.

¹⁰¹ Olga FREJKOVÁ – VAŇKOVÁ, *Zámek Nelahozeves*, Praha 1944.

¹⁰² Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

¹⁰³ Miloslav VLK, *Zámek v Nelahozevsi, sbírky starého umění: historie objektu*, Středočeská galerie, Praha, 1977.

¹⁰⁴ Jarmila KRČÁLOVÁ a kol., *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Academia, Praha 1989.

¹⁰⁵ Rudolf ANDĚL a kol., *Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Díl III., Severní Čechy, Praha 1984.

¹⁰⁶ Prokop P. MASNER, *Antonín Dvořák v Nelahozevsi*, Říp 10. 9. 1926.

¹⁰⁷ Jaroslav LAMBL, *Ze vzpomínek na mistra Antonína Dvořáka*, Podřipský kraj, roč. 1, č. 2, 1934.

¹⁰⁸ Miroslav Jan KVĚT, *Školy a učitelé hudebníci v kraji Antonína Dvořáka*, Praha 1939.

¹⁰⁹ Jaroslav LAMBL, *Rodný dům Antonína Dvořáka v Nelahozevsi č. 12*, Podřipský kraj, roč. 6, č. 1 1941.

ještě zmínit dvě studie Jiřího Musila z osmdesátých a devadesátých let¹¹⁰ a studii Otakara Špecingera Antonín Dvořák a Nelahozeves z roku 1991.¹¹¹

V sedmdesátých a osmdesátých letech nebyla regionální produkce příliš rozsáhlá. Zajímavou studii věnovanou Floriánovi Gryspekovi vydal Michal Flégl v roce 1973.¹¹²

Po roce 1989 dochází k značnému nárůstu článků a studií, které jsou věnovány dějinám Nelahozevsi, což potvrzuje tvrzení o nové vlně rozmachu regionálního bádání, které je uvedeno v druhé kapitole této práce. V roce 2006 byly vydány první, i když spíše popularizující, dějiny obce Nelahozeves.¹¹³ Od počátku devadesátých let vzniklo několik desítek prací věnovaných nelahozeveským dějinám. Několik studií věnovaných lobbkové knihovně, která je umístěna na zdejším zámku, nelze označit za regionálně historické práce, ale autory většiny ostatních příspěvků jsou regionální historici. Ti své práce zveřejňovali nejčastěji ve Vlastivědném sborníku Kralupska, dále ve Vlastivědném sborníku Podřipsko či ve Středočeském vlastivědném sborníku.

V příloze č. 1 je uveden výběr článků a studií o dějinách obce Nelahozeves, které vznikly po roce 1989. Vychází z Bibliografie dějin Českých zemí na stránkách Historického ústavu AV ČR a webových stránek Městského muzea v Kralupech nad Vltavou.¹¹⁴

¹¹⁰ Jiří MUSIL, *Neznámé rodové vztahy Antonína Dvořáka*, Hudební věda 23, 1986.

¹¹¹ Otakar ŠPECINGER, *Antonín Dvořák a Nelahozeves*, Opus musicum 23, 1991.

¹¹² Michal FLEGL, *K významu osobnosti Floriana Gryspeka v předbělohorských Čechách*, In: Středočeský sborník historický, 1973, Sv. 8, č. 1, s. 181–187.

¹¹³ Alena TEJNICKÁ – Bohumil TEJNICKÝ, *Nelahozeves*, Nelahozeves, 2006.

¹¹⁴ Viz. příloha č. 1.

4 Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a střední odborné školy a školní dějepis

4.1 Rámcové a školní vzdělávací programy, jejich funkce a obsah

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) stanovil mimo jiné rovněž nové principy kurikulární politiky. Systém kurikulárních dokumentů pro žáky ve věku 3–19 let byl vytvářen na dvou úrovních – státní a školské. Státní úroveň představují rámcové vzdělávací programy (RVP), které vymezují závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání. Školní úroveň reprezentují školní vzdělávací programy (ŠVP). Ty si vytváří každá škola sama podle zásad příslušného RVP.¹¹⁵

Rámcové vzdělávací programy vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Jsou postaveny na koncepci celoživotního učení. V rámcových vzdělávacích programech je stanovena očekávaná úroveň vzdělávání pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání a je v nich podporována pedagogická autonomie škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.¹¹⁶

Rámcový vzdělávací program stanovuje konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Dále vymezuje podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Jeho obsah by měl odpovídat jak nejnovějším poznatkům pedagogiky a psychologie o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání, tak nejnovějším poznatkům vědních disciplín, jejichž základy a praktické využití má vzdělávání zprostředkovat.¹¹⁷ Základním cílem vzdělávání, jak již bylo uvedeno, je v současných rámcových vzdělávacích programech rozvíjení klíčových kompetencí. Klíčové kompetence představují „soubor vědomostí, dovedností, schopností,

¹¹⁵ Kurikulum – plánovaný obsah školní edukace.

¹¹⁶ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, MŠMT, Praha 2007, s. 5, dostupné na <https://edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/> [cit. 6.5.2022].

¹¹⁷ <https://edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/> [cit. 6.5.2022].

postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě“.¹¹⁸ Mezi klíčové kompetence patří:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanská
- kompetence k podnikavosti
- kompetence digitální¹¹⁹

Vzdělávací obsah je v rámcových vzdělávacích programech orientačně rozdělen do vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny buď jedním vzdělávacím oborem nebo několika obsahově blízkými vzdělávacími obory. Každá vzdělávací oblast obsahuje charakteristiku vzdělávací oblasti, cílové zaměření vzdělávací oblasti a vzdělávací obsah.

Charakteristika vzdělávací oblasti se zaměřuje na význam vzdělávací oblasti a její návaznost na vzdělávací oblasti v rámci předchozích stupňů vzdělávání.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti obsahuje vymezení toho, jak vzdělávací oblast a její obory přispívají k rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Cílové zaměření jednotlivých vzdělávacích oblastí je pro školu závazné při vytváření výchovných a vzdělávacích strategií ve školním vzdělávacím programu.¹²⁰

Vzdělávací obsah je propojený celek očekávaných výstupů a učiva. Očekávané výstupy *„vyjadřují, jaké úrovně osvojení učiva mají žáci na konci vzdělávání daném oboru dosáhnout, tzn. jakými žádoucími vědomostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami mají disponovat. Vypovídají nejen o znalostech, ale hlavně o schopnostech a dovednostech využívat osvojené znalosti při komplexnějších myšlenkových procesech a v praktických činnostech. Představují výsledky vzdělávání, které jsou využitelné v životě v dalším studiu a ověřitelné vhodnými evaluačními nástroji*“.¹²¹ Očekávané výstupy a učivo vymezené v rámcových vzdělávacích programech je pro školy při tvorbě školních vzdělávacích programů závazné. Vzdělávací obsah

¹¹⁸ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, MŠMT, Praha 2007, s. 8, dostupné na <https://edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/> [cit. 10.5.2022].

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 8.

¹²⁰ *Tamtéž*, s. 9.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 12.

jednotlivých vzdělávacích oborů je ve školních vzdělávacích programech rozpracován do učebních osnov vyučovacích předmětů. Vyučovací předmět může obsahovat celý vzdělávací obsah jednoho oboru nebo může být vzdělávací obsah jednoho vzdělávacího oboru rozdělen mezi více vyučovacích předmětů. Existuje rovněž možnost vzdělávací obsah více oborů integrovat do jednoho předmětu. Ve školních vzdělávacích programech lze spojovat i tematické okruhy, celky a témata různých vzdělávacích oborů rámcového vzdělávacího programu tak, aby byly podpořeny mezioborové vztahy.¹²²

Rámcové vzdělávací programy také vymezují jako povinnou součást vzdělávání průřezová témata. Jde o oblasti, které jsou v současnosti vnímány jako aktuální a mají především ovlivňovat postoje, hodnotový systém a jednání žáků. Průřezová témata lze realizovat jako součást vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů či samostatný vyučovací předmět. Je možné jim věnovat rovněž samostatné semináře, kurzy, projekty, besedy apod. Všechny výše uvedené způsoby lze libovolně kombinovat.

Průřezovými tématy na středním stupni vzdělávání jsou:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova¹²³

Součástí rámcových vzdělávacích programů jsou rámcové učební plány, které stanovují pouze základní parametry organizace vzdělávání, čímž vytváří široký prostor pro variabilitu řešení učebních plánů školních vzdělávacích programů. To umožňuje školám účinně realizovat jejich vzdělávací záměry a reagovat na vzdělávací potřeby a zájmy žáků. Rámcový učební plán vymezuje celkovou minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti a umožňuje výše zmíněnou integraci vzdělávacího obsahu. Kromě minimální časové dotace je do rámcového učebního plánu zařazena disponibilní časová dotace. Využití disponibilní časové dotace je plně v kompetenci a odpovědnosti ředitele školy. Disponibilní časová dotace je určena

¹²² *Tamtéž*, s.12.

¹²³ *Tamtéž*, s. 65.

pro profilaci školy, pro realizaci průřezových témat, pro zavedení dalších vyučovacích předmětů a pro posílení časové dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí.¹²⁴

V současné době jsou prováděny revize rámcových vzdělávacích programů, které vycházejí ze Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, která byla přijata v roce 2020.¹²⁵ Dle této strategie je nutné vzhledem k významným změnám ve společnosti tomuto vývoji přizpůsobit obsah, metody i formy vzdělávání. Za klíčové je považováno hledání cest k vnitřní motivaci žáků, osvojení si systematické práce s chybou a vytvoření podmínek umožňujících individualizaci vzdělávání, která by umožňovala rozvoj potenciálu všech žáků.¹²⁶ Součástí Strategie 30+ je rovněž revize rámcových vzdělávacích programů. Měla by vycházet ze stávajících rámcových vzdělávacích programů při zachování jejich základní struktury i pojmů. Zachována bude také dvouúrovňová úroveň kurikula na úrovni rámcového vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu. Podstatou revize kurikula by měly být takové kroky, které by vytvořily časový prostor pro práci učitele, pro hlubší poznání, opakování a osvojení látky nebo pro individualizaci výuky. Objem probíraného učivo se v současnosti jeví jako příliš široký. Učivo obsahuje celou řadu zbytných poznatků a informací, takže učitelé nestíhají probrat povinný obsah a žáci nemají dostatečný prostor si poznatky osvojit, pochopit v souvislostech a aplikovat v reálných situacích. Cílem změn, které budou realizovány v rámci jednotlivých vzdělávacích oblastí a průřezových témat na různých stupních formálního vzdělávání, je modernizovaný, provázaný, a především jasně vymezený obsah kurikula, který lépe popíše vztah dané vzdělávací oblasti k očekávaným cílům, respektive výstupům vzdělávání, a umožní výběr vhodné pedagogické strategie. Za důležité je považováno především využívání znalostí ke kreativním aktivitám a týmové spolupráci. Mají být vytvořeny takové podmínky, které školám umožní realizaci výuky mimo školu v obci či přírodě i návštěvy různých institucí. To by mělo vést k propojení vzdělávacích oblastí s reálným životem, k rozvoji dovedností a získávání praktických zkušeností.

Ve výuce dějepisu mají být žáci vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti. Výuka dějepisu by měla vést k rozvíjení obecných kompetencí – kritického myšlení, práce se

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 82–83.

¹²⁵ Jindřich FRYČ a kol., *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*, MŠMT, Praha 2020, s. 118.

¹²⁶ J. FRYČ a kol., *Strategie...*, s.26.

zdroji informací, čtenářské gramotnosti, a dále zahrnovat významné prvky mediální výchovy a výchovy k občanství.¹²⁷

4.2 Postavení dějepisu v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia

V současné době existují tyto čtyři rámcové vzdělávací programy pro gymnázia:

- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v angličtině
- Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia

Následující zpracování vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.¹²⁸ Dějepis je společně se vzdělávacími obory Geografie a Občanský a společenskovědní základ zařazen do vzdělávací oblasti Člověk a společnost.¹²⁹

Vzdělávací oblast Člověk a společnost využívá společenskovědní poznatky získané v základním vzdělávání a rozvíjí je. Žáci by měli být schopni tyto poznatky zpracovávat v širším myšlenkovém systému. Vzdělávací oblast obsahuje rovněž prvky, jejichž pochopení je podmíněné rozvinutější myšlenkovou činností a praktickou zkušeností žáka gymnázia. Vyučování dějepisu by mělo žáky vést ke kritické reflexi společenské skutečnosti, k posuzování různých přístupů k řešení problémů a k aplikování poznatků na současné události. Rozvíjeny jsou důležité myšlenkové operace, praktické dovednosti a vědomí vlastní identity žáka. Obsah dějepisného vzdělávání by měl přispívat k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace a k občanskému vzdělávání mládeže. Důraz je kladen na respekt k základním principům demokracie. Žáci jsou připravováni na odpovědný občanský život v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje. Učitelé by jim měli

¹²⁷J. FRYČ a kol., *Strategie...*, s. 26–27.

¹²⁸*Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, MŠMT, Praha 2007, s. 8.

¹²⁹ Vzdělávací obsah přírodovědného i společenskovědního charakteru oboru Geografie byl v zájmu zachování jeho celistvosti zařazen do vzdělávací oblasti Člověk a příroda viz RVP G, s. 26.

zprostředkovat vědomí neopakovatelnosti a jedinečnosti života, významu lidské důstojnosti a úcty k výtvorům lidského ducha v minulosti i současnosti.¹³⁰

V Rámcovém učebním plánu činí časová dotace pro dvě vzdělávací oblasti Člověk a příroda a Člověk a společnost minimálně třicet šest hodin. Dějepis musí být povinně vyučován v 1. a 2. ročníku čtyřletého gymnázia a v 5. a 6. ročníku osmiletého gymnázia. Další příležitost seznamovat se s dějepisným učivem představují pro žáky Volitelné vzdělávací aktivity, pro které vymezuje rámcový učební plán časovou dotací 8 hodin. Volitelné vzdělávací aktivity musí být povinně vyučovány v 3. a 4. ročníku čtyřletého studia a 7. a 8. ročníku osmiletého gymnázia. Dále existuje samozřejmě možnost, že ředitel školy přidělí vzdělávací oblasti Člověk a společnost či Volitelným vzdělávacím aktivitám ještě disponibilní hodiny.¹³¹

Dějepisné učivo, které obsahuje Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, začíná úvodem do studia historie a poté pokračuje učivem, které se týká pravěkých, starověkých, středověkých, novověkých dějin až po dějiny 20. století. Ve vymezeném učivu jsou zastoupeny dějiny světové, evropské i národní, přičemž jsou více preferovány dějiny světové a evropské. Témata z regionální dějiny nejsou v dějepisném učivu konkrétně vymezena. Seminář z dějepisu nemá v rámcovém vzdělávacím programu určené závazné učivo.¹³²

Autorka práce prošla školní vzdělávací programy třiceti dvou gymnázií, tj zhruba desetinou z celkového počtu¹³³. Z každého kraje včetně Prahy byla vybrána dle počtu obyvatel kraje dvě nebo tři gymnázia. Autorka si je vědoma, že jde o pouhý vzorek, ale přesto se domnívá, že je z něj možné vyvodit následující závěry. Ze získaných údajů vyplynulo, že je dějepis na čtyřletém gymnáziu vyučován povinně v prvním, druhém a třetím ročníku (a v odpovídajících ročnících víceletých gymnázií), v některých gymnáziích i v ročníku čtvrtém. Tam, kde vedení gymnázia umožňuje, aby si jejich žáci v posledním ročníku studia zvolili speciální zaměření, např. přírodovědné, humanitní či matematicko-technické, liší se v těchto větvích skladba předmětů. Dějepis je vyučován pouze ve větví humanitní, někdy s časovou dotací vyšší než dvě hodiny. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že časová dotace výuky dějepisu se ve čtyřletém a na vyšším stupni víceletých gymnázií pohybují od minimálních šesti hodin do maximálních devíti hodin. K tomu je nutné připočítat časovou dotaci, která je určena volitelným

¹³⁰ RVP G, s. 38.

¹³¹ RVP G, s. 82–83.

¹³² RVP G, s. 43–46.

¹³³ Dle různých databází (například Seznamskol.eu) je v České republice cca 320–360 gymnázií.

aktivitám. V jejich rámci je žákům v posledních dvou ročnících studia nabízen seminář z dějepisu s celkovou časovou dotací čtyři až pět hodin.

Rozpracování učiva v rámci učebních osnov se na většině gymnázií poměrně značně shoduje s vymezením učiva v rámcovém vzdělávacím programu, tematické celky jsou jen někdy více rozpracovány. Pouze jedno gymnázium zařadilo do učebních osnov konkrétní téma z regionálních dějin v souvislosti s industrializací v 19. století.

V žádném ze sledovaných gymnázií nebylo využito možnosti integrovat vzdělávací obor Dějepis s jiným vzdělávacím oborem.¹³⁴

4.3 Postavení dějepisu v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání

Aktualizované rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání vydané Opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy č.j. MSMT-31622/2020-1 k 1. září 2020 jsou rozděleny podle kategorií soustavy oborů vzdělání na:

- Konzervatoře
- Nástavbové studiu
- Obory E
- Obory J
- Obory H
- Obory LO a M¹³⁵

Dějepisné učivo je obsaženo pouze v rámcových vzdělávacích programech oborů, jejichž studium je ukončeno maturitní zkouškou, což jsou kategorie Konzervatoře a Obory LO a M. U ostatních oborů je v rámci vzdělávací oblasti Občanský vzdělávací základ zařazeno pouze učivo z oblasti sociálních věd a ekonomie. Dějepis v těchto oborech vyučován není.

¹³⁴ Použité názvy škol formou odpovídají formám názvu na webových stránkách škol. Údaje o učebních plánech a učebních osnovách předmětu dějepis byly získány z webových stránek gymnázií – viz. příloha č. 2.

¹³⁵ Dostupné na [Rámcové vzdělávací programy středního odborného vzdělávání \(RVP SOV\) – edu.cz](https://www.msv.cz/oborove-vzdelavaci-programy-stredniho-odbornego-vzdelavani-rvp-sov) [cit.6.6.2022].

U oborů, jejichž studium je zakončeno maturitní zkouškou, je součástí rámcových vzdělávacích programů vzdělávací oblast Společenskovědní vzdělávání, která obsahuje rovněž dějepisné učivo. V Rámcovém rozvržení obsahu vzdělávání je časová dotace pro tuto oblast minimálně pět hodin.

Obecným cílem společenskovědního vzdělávání v odborném školství u oborů ukončených maturitní zkouškou je připravit žáky na aktivní a odpovědný život v demokratické společnosti. Společenskovědní vzdělávání má pozitivně ovlivňovat hodnotové orientace žáků. Má přispívat k tomu, aby se stali slušnými lidmi a odpovědnými občany demokratického státu, aby byli schopni jednat nejen pro vlastní prospěch, ale též pro veřejný zájem. Společenskovědní vzdělávání má kultivovat historické vědomí žáků, pomoci jim hlouběji porozumět současnosti, učit je uvědomovat si vlastní identitu, vést je ke kritickému myšlení a k odolnosti vůči manipulaci.¹³⁶

Měli by u nich být rozvíjeny tyto obecné kompetence:

- *„využívat svých společenskovědních vědomostí a dovedností v praktickém životě: ve styku s jinými lidmi a různými institucemi, při řešení praktických otázek svého politického i filozoficko-etického rozhodování, hodnocení a jednání, při řešení svých problémů právního asociálního charakteru;*
- *získávat a kriticky hodnotit informace z různých zdrojů – z verbálních textů (tj. tvořených slovy), z ikonických textů (obrazy, fotografie, schémata, mapy...) a kombinovaných textů (např. film);*
- *formulovat věcně, pojmově a formálně správně své názory na sociální, politické, praktické ekonomické a etické otázky, náležitě je podložit argumenty, debatovat o nich s partnery“¹³⁷*

Dějepisné učivo začíná tematickým celkem Význam poznávání dějin, pak následují celky Starověk, Středověk, Pozdní středověk – raný novověk, Novověk – 19. století, Novověk – 20. století. Závěr dějepisného učiva tvoří tematický celek nazvaný Dějiny studovaného oboru. Ve srovnání s dějepisným učivem a výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia se učivo a požadované výstupy rámcových vzdělávacích programu pro střední odborné vzdělávání od gymnaziálního příliš neliší, je pouze vynecháno učivo věnované období pravěku, ačkoliv

¹³⁶ Obor 23–45–L/01 Mechanik seřizovač dostupné na [23 Strojírenství a strojírenská výroba – edu.cz \[cit. 17.5.2022\]](https://edu.cz/jcit.17.5.2022), s 23.

¹³⁷ Tamtéž, s. 23.

časová dotace je podstatně nižší, jak bude rozebráno dále. Ani učivo dějepisu pro střední odborné vzdělávání neobsahuje témata z regionálních dějin.¹³⁸

Ze vzorku rámcových vzdělávacích programů třiceti dvou středních odborných škol, které byly vybrány tak, aby reprezentovaly co nejširší rozpětí oborů vzdělání a pokrývaly rovnoměrně území České republiky, vyplynulo, že časová dotace předmětu dějepisu je většinou pouze dvě hodiny, v některých, spíše ojedinělých případech pouze jedna hodina. U ekonomických, pedagogických a zdravotnických oborů převažuje časová dotace tři hodiny. Největší časová dotace, zpravidla čtyři hodiny, je věnována dějepisu v oborech ekonomické, zdravotnické, pedagogické a technické lyceum. Na rozdíl od žáků gymnázií nemají žáci odborných škol možnost volby seminářů z dějepisu, pouze na lyceích je možné semináře volit, ale nabízen je zpravidla pouze společenskovědní seminář.

Rozpracování učiva a výstupů do učebních osnov se obdobně jako ve školních vzdělávacích programech pro gymnázia téměř shoduje s rámcovými vzdělávacími programy.¹³⁹

Tato zjištění vedou autorku práce k názoru, že výuka dějepisu na středních odborných školách je pro pedagogy obtížná a představuje didaktickou výzvu. Je proto přínosné, že Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů se již od roku 2010 věnuje dlouhodobě spolupráci s učiteli dějepisu středních odborných škol. Pracovníci oddělení vzdělávání dospěli díky této spolupráci ke zjištění, že *„humanitní předměty na odborných školách mají velmi omezený prostor a bývají často pod značným tlakem ze strany dominantních odborných předmětů. Zatímco pomoc a zdroje pro střední školy gymnaziálního typu jsou ze strany odborné veřejnosti poměrně široké, učitelům dějepisu, základů společenských věd, popř. literatury na odborných školách se věnuje menší pozornost“*.¹⁴⁰ Výuka dějepisu probíhá na středních odborných školách pod velkým časovým tlakem a mnozí učitelé dějepisu mají na světové a národní dějiny jen jeden školní rok. V takové situaci nelze historii vykládat lineárně a komplexně. Učitel je nucen k tomu, aby řadu témat vypustil, musí zvažovat, nakolik je dané učivo vhodné pro dosažení vzdělávacích cílů předmětu. V roce 2015 vznikla v rámci Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů pracovní skupina učitelů středních odborných

¹³⁸ Tamtéž, s. 23–25.

¹³⁹ Údaje o učebních plánech a učebních osnovách předmětu dějepisu byly získány z webových stránek středních odborných škol – viz. příloha č. 3.

¹⁴⁰ Dostupné na <https://www.dejepis21.cz/jake-jsou-sance-dejepisu-na-strednich-odbornych-skolach-a-ucilistich> [cit. 21.6.2022]

škol. Výsledkem úsilí pracovní skupiny se stal dokument Metodické doporučení pro výuku historických témat na středních odborných školách a učilištích.¹⁴¹

4.4 Shrnutí

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že témata z regionálních dějin nejsou zařazena ani v rámcových a až na výjimky ani ve školních vzdělávacích programech. Úroveň výuky regionální historie, ba dokonce i samotné rozhodnutí, zda bude této problematice v edukativním procesu věnována pozornost, závisí tedy na přístupu jednotlivých učitelů. Jak uvádí Eva Mušková: *„Kvalita i kvantita výuky regionální historie je tak výrazně závislá na osobnosti samotného učitele, na jeho odborné připravenosti, metodické zdatnosti, ale také aktivitě a pedagogickém nadšení. Prvotním předpokladem probuzení zájmu žáků o místní dějiny je vztah jejich dějepisce k historii regionu. Pouze učitel zajímající se ze svého vlastního zájmu o historii místa školy může přenášet své zaujetí na žáky a motivovat je k touze poznávat dějiny svého bydliště. Samotné nadšení však nestačí. Výuka regionální historie klade na učitele v mnoha ohledech zvýšené nároky. Zásadní problém tkví ve skutečnosti, že regionální dějiny nejsou obsaženy v učebnicích. Logicky ani být v celostátních publikacích obsaženy nemohou. Pokud má učitel zájem o to, aby doplňoval „běžnou“ výuku dějepisu tématy z regionálních či lokálních dějin, aby organizoval projekty s touto problematikou či vedl seminář zaměřený na místní historii, musí vyvinout mnohem větší úsilí než při výuce témat obsažených v učebnicích či jinak metodicky zpracovaných“*.¹⁴²

¹⁴¹ Dostupné na <https://www.dejepis21.cz/metodicke-doporuceni-pro-stredni-odborne-skoly> [cit. 22.5.2022]

¹⁴² Eva MUŠKOVÁ a kol., *Metodika výuky regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2015, s. 33.

5 Výuka regionálních dějin na středních školách

5.1 Didaktické aspekty regionálních dějin

Problematice významu a uplatňování regionálních dějin ve výuce dějepisu byla věnována značná pozornost již od šedesátých let dvacátého století. Podrobněji se například významem regionálních dějin pro dějepisné vyučování zabýval Václav Mejstřík v knize *Metodika dějepisu jako učebního předmětu*.¹⁴³ Mejstřík zdůrazňoval, že využívání regionálních dějin je v souladu se základními didaktickými principy – s principem názornosti (od konkrétního k abstraktnímu), s principem přístupnosti (od blízkého ke vzdálenému, od známého k neznámému) a s principem aktivity (cílevědomé pozorování, poznávání, porovnávání). V osmdesátých letech se regionálními dějinami a jejich využitím ve výuce dějepisu zabývali například Josef Bartoš¹⁴⁴ a Lubomír Svoboda¹⁴⁵. Svoboda považoval regionální dějiny za významný nástroj pro morální výchovu žáků, pro budování jejich vztahu k domovu a pro rozvíjení lásky k vlasti. Dle Svobody je možné pomocí regionálně historických témat snáze rekonstruovat historické děje a vytvářet jasnější a názornější historické představy, což vede ke zkvalitnění historických vědomostí. Zařazení regionálních dějin do výuky rozvíjí rovněž schopnosti a dovednosti žáků a jejich historické myšlení.¹⁴⁶

Zájem didaktiky dějepisu o problematiku regionálních dějin neustal ani po roce 1989. Od roku 2000 bylo uspořádáno několik konferencí týkajících se této tematiky. V roce 2005 proběhla v Ústí nad Labem konference *Regionální dějiny v dějepisném vyučování na českých a slovenských školách*, v roce 2014 se konala podobná akce pod názvem *Výuka regionálních dějin na základní škole. Formy, metody, koncepce, zkušenosti v německém Schönsee*.¹⁴⁷ Pozornost didaktickému využití regionální historie věnovali ve svých dílech zejména Zdeněk

¹⁴³ Václav MEJSTRÍK a kol., *Metodika dějepisu jako učebního předmětu*, Praha 1964.

¹⁴⁴ Josef BARTOŠ a kol., *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

¹⁴⁵ Lubomír SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Pedagogická fakulta, České Budějovice 1986, s. 58.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, s. 9.

¹⁴⁷ Eva MUŠKOVÁ a kol., *Metodika výuky regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2015, s. 86.

Beneš,¹⁴⁸ Stanislav Julínek,¹⁴⁹ Denisa Labischová a Blažena Gracová,¹⁵⁰ na Západočeské univerzitě v Plzni pak Tomáš Jílek a Eva Mušková.¹⁵¹

Zdeněk Beneš zdůrazňuje postupný odklon teorie školního dějepisu od konceptů, které staví tento předmět do přímé metodologické a metodické souvztažnosti s historickou vědou. Současné koncepty školního dějepisu dle Beneše nepovažují historickou vědu za východisko, nýbrž za strategický cíl, což dokládá ustavení historického vědomí jako vlastního předmětu školního dějepisu. Didaktika dějepisu klade v posledních desetiletích důraz na emoce a regionalitu, tedy faktory, které jsou pro historiografii, chápanou jako systematické, metodicky založené poznání, vnější. Na emoce je kladen důraz proto, že tvoří komplex faktorů, jejichž prostřednictvím působí afektivní zkušenost jedince, což může podněcovat zájem žáků o dějepisné učivo. Regionalita je zdůrazňována proto, že k utváření historického vědomí jedince přispívá především sociální a zkušenostní blízkost poznávané minulosti, k čemuž jsou vhodné především dějiny „malého prostoru“.¹⁵² Prvním krokem by tedy přirozeně mělo být poznávání a pochopení onoho „malého prostoru“, jímž může být například obec, školní obvod či region. V českých zemích má takovýto přístup k dějinám dlouhou tradici. Například velká postava české historické vědy Josef Pekař uvedl svou Knihu o Kosti těmito slovy: „*Po mém soudu vede jen... prozkoumáním menšího teritoria cesta k plnému porozumění vývoje celkového*“.¹⁵³

Eva Mušková se domnívá, že „*Poznávání regionálních dějin není sice základním cílem vyučování dějepisu, avšak seznamování žáků s místními dějinami efektivně podporuje dosažení výchovně-vzdělávacích cílů dějepisu. Akcent na regionální dějiny prohlubuje u žáků vztah k rodišti či bydlišť.... Obecné povědomí o místě, ve kterém žijeme, včetně poznání jeho historie, rozvíjí citový vztah k místu i lidem, se kterými tento prostor sdílíme. A upevňováním vztahu k domovu a jeho okolí rozvíjíme pocit sounáležitosti a příslušnosti k určitému společenství – k obci, kraji, regionu, národu či Evropě. Výuka regionální historie by v tomto duchu měla rozvíjet zdravý patriotismus, správné etické postoje a historické vědomí či historickou paměť...*

¹⁴⁸ Zdeněk BENEŠ *Regionální historiografie a školní dějepis*, In: Regionální dějiny v dějepisném vyučování, Filozofická fakulta UJEP, Ústí nad Labem 2006.

¹⁴⁹ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004.

¹⁵⁰ Denisa LABISCHOVÁ, Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostravská univerzita, Ostrava 2010.

¹⁵¹ Tomáš JÍLEK, Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*, Plzeň 1993.

¹⁵² Z. BENEŠ, *Regionální historiografie...*, s. 9.

¹⁵³ Dušan FOLTÝN, *Nahlédnutí do zaměřeného zrcadla*, nestránkováno.

*Regionální dějiny v sobě skrývají silný motivační potenciál a mohou u žáků vyvolat zvýšený zájem o dějepis jako vyučovací předmět, resp. o historii jako takovou“.*¹⁵⁴

Dle Denisy Labischové je důraz na regionální historii jednou z priorit evropské dimenze ve výuce dějepisu. Dějiny regionů větších, než jeden stát usnadňují interkulturní porozumění, odbourávají negativní etnické předsudky a stereotypy. Dějin územních celků menších než jeden stát, což zůstává v českém prostředí stále běžnějším pojetím regionu, pak mimo jiné prohlubují vztah žáků ke kulturně historickému dědictví a rozvíjejí potřebu ochrany historických a přírodních památek, čímž se významně podílejí na vytváření hodnotové orientace žáků.¹⁵⁵

Výběr a zařazení vhodných témat z regionální historie pochopitelně závisí, jak již bylo popsáno v kapitole 4.2, na znalostech a osobní zainteresovanosti učitele dějepisu. Učitel by měl výběru témat z regionální historie věnovat pozornost již při didaktické analýze učiva, měl by postupovat systematicky, zohledňovat přiměřenost učiva věku žáků a vyvarovat se přílišné faktografické zátěže. Nezbytným předpokladem úspěšné výuky regionálních dějin je rovněž spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi regionu.¹⁵⁶

Dušan Foltýn považuje za vhodné prvotní východisko v případě témat týkajících se regionálních dějin tradiční historický místopis a historickou vlastivědu, tj. obory, které se cílevědomě zabývají regionálními dějinami a propojují zkoumání společenského vývoje s konkrétními lokalitami. Dnešní doba obohatila toto zkoumání o nové metodické postupy a nabídla široké technické možnosti pro vyhledávání informací, dokumentaci a prezentaci výsledků bádání. Výuka regionálně dějinných témat umožňuje velmi dobře rozvíjet dovednost žáků pracovat s písemnými a obrazovými historickými prameny i využít vzpomínek pamětníků. Při kombinování více typů pramenů to vede k rozvíjení schopnosti žáků porozumět informacím předávaným různými způsoby.

Vhodná témata z regionálních dějin lze zjednodušeně vyjádřit slovy lidé, místa, události. Sledování životních osudů známých i dnes již zapomenutých osobností spojených s bydlištěm žáků ukazuje kromě jiného také pozitivní vzorce chování. Dále se lze zaměřit například na otázku společenského uplatnění žen nebo na postavení národnostních a náboženských menšin. Ve městech a obcích mohou být dějinné proměny ukázány na postupně se měnícím vzhledu a funkci veřejných prostranství. Využít je možné památku zpřístupněnou veřejnosti nebo se

¹⁵⁴ E. MUŠKOVÁ a kol., *Metodika...*, s. 29.

¹⁵⁵ D. LABISCHOVÁ, B. GRACOVÁ, *Příručka...*, s. 171.

¹⁵⁶ D. LABISCHOVÁ, B. GRACOVÁ, *Příručka...*, s. 172.

zabývat historií a dokumentací ohrožených a zmizelých památek. Při výběru událostí je vhodné se zaměřit na ty události, při kterých dochází k propojení „velkých“ politických dějin, které žáci znají z učebnic a odborné literatury, s „malými“ dějinami obce či regionu.¹⁵⁷

Autorka práce se domnívá, že právě regionální dějiny mohou výrazně pomoci naplňovat záměry Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, které byly popsány v kapitole 4. 1. Například jsou vhodné pro využívání znalostí ke kreativním aktivitám a týmové spolupráci a pro realizaci výuky mimo školu v obci či přírodě či pro návštěvy různých institucí, což Strategie doporučuje.¹⁵⁸

5.2 Vyučovací proces a regionální dějiny

5.2.1 Zařazení regionálních dějin do vyučovacího procesu na středních školách

Regionální dějiny lze zařazovat ve všech fázích vyučovacího procesu – ve fázi motivační, expoziční i fixační.

Ve fázi motivační je osobní žákův vztah k místu, kde žije a je citově zainteresován, zdrojem navození zájmu o poznávání historických procesů. K motivaci lze využít například ikonické a verbální texty nebo heuristický rozhovor. Motivaci by měl učitel uplatňovat nejen na počátku, ale také v průběhu celé vyučovací hodiny.¹⁵⁹

Velmi často se témata z regionálních dějin mohou přirozeně uplatnit v expoziční části hodiny, tj. ve fázi, kdy učitel žákům zprostředkovává nové vědomosti. Právě ve výuce dějepisu, kde neexistuje bezprostřední poznávání historických jevů, mohou být regionální dějiny vhodným východiskem pro vytváření jasných historických představ a konkrétních historických pojmů.¹⁶⁰ Z poznávacího hlediska je možné využít deduktivní postupy, kdy je regionální historie prezentována jako odraz dějin národních či světových. Lze postupovat i induktivní metodou, kdy regionální motiv slouží jako výchozí materiál pro další zobecnění.¹⁶¹

¹⁵⁷ Dušan FOLTÝN, *Nahlédnutí do zaměřeného zrcadla*, nestránkováno.

¹⁵⁸ Jindřich FRYČ a kol., *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*, MŠMT, Praha 2020, s. 118, dostupné na https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf [cit. 20.6.2022].

¹⁵⁹ Lucie ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, Praha 2014, s. 33.

¹⁶⁰ L. SVOBODA, *Regionální dějiny...*, s. 28.

¹⁶¹ D. LABISCHOVÁ, B. GRACOVÁ, *Příručka...*, s. 171.

Regionální historické jevy lze zapojit také při upevňování a prohlubování vědomostí, tj. ve fázi fixační.

Z hlediska Maňáková rozlišení čtyř typů výuky preferuje autorka práce pro střední školu především heuristickou výuku, při které jsou žáci učitelem vedeni k samostatnému poznávání, objevování a vyvozování nových poznatků, při němž učitel má spíše roli průvodce a rádce. Uplatňuje se zejména při problémové a projektové výuce. S určitými obtížemi může být spojena její realizace na středních odborných školách vzhledem k poměrně obsažnému vymezení učiva a výstupů v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání a malé časové dotaci předmětu dějepis.

Regionální obsah poskytuje rovněž prostor pro rozvíjení dovedností a schopností žáků. Na střední škole lze regionální dějiny využít pro uplatnění badatelského učení, které je blízké heuristické výuce. Autorka práce chápe badatelské učení jako jeden z účinných přístupů problémového vyučování. Žák si osvojuje postupy a procesy, které využívá věda, v tomto případě historiografie. Žáci se v jeho rámci seznamují s některými postupy historické vědy, učí se vyhledávat, shromažďovat, třídít, porovnávat a posuzovat historické údaje. Provádějí historickou analýzu a seznamují se základy kritiky pramenů.¹⁶²

Badatelská výuka dnes představuje vlivný koncept nejen v přírodních, ale i ve společenských vědách. U zastánců reformy výuky dějepisu již od konce 20. století panuje přesvědčení, že v centru výuky má být proces historické interpretace. Dle Jaroslava Pinkase probíhá celosvětový posun směrem k badatelské výuce, který lze pozorovat v kurikulech. Pinkas se domnívá, že také *„české kurikulum je výzvou k badatelské výuce, byť spíše implicitně“*. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy se píše, že *„žáci jsou vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti“*. Z takto formulovaného cíle vyplývá epistemické přesvědčení tvůrců kurikula, v němž je *minulost dynamický fenomén formovaný dialogem mezi minulostí a současností, nikoli substantivní „látkou“ s pevně danými významy“*.¹⁶³

¹⁶² L. ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, s. 30.

¹⁶³ Jaroslav PINKAS, *Učitelé dějepisu a badatelská výuka na příkladu testování učebnice dějepisu pro 9. ročník ZŠ* In: *Historie-otázky-problémy*, Praha 2021, s. 98, dostupné na: [HISTORIE – OTAZKY - PROBLEMY 2021-2 \(cuni.cz\) \[cit. 19.6.2022\]](https://www.cuni.cz/cit.19.6.2022)

Badatelská výuka je českou učitelskou veřejností přijímaná spíše s rozpaky, mnozí učitelé poukazují zejména na větší časovou náročnost a problémy s evaluací výstupů badatelské výuky.¹⁶⁴

5.2.2 Organizační formy výuky, vhodné pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu

Pojem organizační forma výuky je v didaktice vymezován jako uspořádání vyučovacího procesu.¹⁶⁵

Dle Maňákovy klasifikace jsou organizační formy výuky klasifikovány:

- podle vztahu k osobnosti žáka
- podle charakteru výukového prostředí
- podle délky trvání¹⁶⁶

Podle vztahu k osobnosti žáka se jedná o hromadnou formu výuky, individuální formu výuky, individualizovanou formu výuky, samostatnou práci žáků, skupinovou výuku, projektovou výuku, vzájemné vyučování a týmové vyučování.¹⁶⁷

Při zařazování regionálních dějin lze samozřejmě uplatnit hromadnou výuku, ale současná didaktika preferuje spíše ty metody, které více podporují a rozvíjejí aktivitu, kreativitu a samostatnost žáků. Právě ve výuce regionálních dějin jsou velmi vhodné skupinová práce, samostatná práce žáků a projektová výuka.

Podle charakteru výukového prostředí lze rozlišovat výuku ve třídě, v odborné učebně a laboratoři, vycházku, exkurzi, výuku v muzeu, domácí úkoly apod.

Kromě běžné výuky ve třídě a odborné učebně dějepisu jsou pro výuku regionálních dějin využívány zejména historická vycházka, exkurze a výuka v paměťových institucích.

¹⁶⁴ Blažena GRACOVÁ — Denisa LABISCHOVÁ, *Současná teorie a praxe dějepisného vzdělávání na školách*, Pedagogická orientace 22, 2012, s. 516–543.

¹⁶⁵ L. ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, s. 102.

¹⁶⁶ *Tamtéž*, s. 103.

¹⁶⁷ Ačkoli v odborné terminologii existuje mnoho vymezení pojmů projekt a projektová výchova a mnoho různých pohledů, jak chápat význam těchto slov a slov od nich odvozených, viz např. v českém prostředí Stanislav Vrána, Jana Kratochvílová, Hana Kasíková, v několika hlediscích se definice shodují. Autoři kladou velký důraz na sepětí projektu se životní realitou. Tento znak je jedním z nejpodstatnějších rysů jakéhokoli projektu a objevuje se ve většině charakteristik tohoto obtížně vymežitelného pojmu. Projekt zdůrazňuje aktivitu žáků a poradní funkci učitele. Nutí žáky přemýšlet, vyhledávat, analyzovat, spolupracovat s ostatními, hodnotit, argumentovat, plánovat i zodpovídat za výsledek těchto činností.

Historickou vycházku lze využít v rámci mnoha celků učiva. Zde jsou uvedena možná zaměření historických vycházek, která vytvořila autorka práce, a propojení jejich obsahu s Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia:¹⁶⁸

1. Historická vycházka po stopách architektonických památek v rámci výuky uměleckých slohů. Dle velikosti města a četnosti památek je možné realizovat vycházku zaměřenou na jeden či několik uměleckých slohů. Takto koncipovaná vycházka vede k rozvoji estetické citlivosti, která je předpokladem pro navázání osobního vztahu ke krajině, ke hmotnému i nehmotnému dědictví a k sebeidentifikaci člověka s místem, kde žije.
 - Propojení s kurikulárními dokumenty: rozšiřování a prohlubování učiva o dějinách kultury.
 - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Vzdělávací oblast Člověk a společnost, Vzdělávací obor Dějepis
 - a) Středověk – vzdělanost a umění středověku
 - b) Počátky novověku – renesance, barokní kultura
 - c) Moderní doba I – kultura I. poloviny 20. století

2. Historická vycházka po stopách středověkého města. Mnoho našich měst si uchovalo do dnešní doby alespoň zčásti svůj středověký půdorys i rozmístění významných veřejných staveb. To z nich činí unikátní prameny historického poznání a místa, ve kterých musí z praktických důvodů docházet k neustálému prolínání minulosti s přítomností a s perspektivou budoucnosti.
 - Propojení s kurikulárními dokumenty: rozšiřování a prohlubování učiva o dějinách středověku.
 - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Vzdělávací oblast Člověk a společnost, Vzdělávací obor Dějepis
 - a) Středověk – rozvoj řemesel a obchodu, urbanizace, kolonizace

¹⁶⁸ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, MŠMT, Praha 2007, s. 8, dostupné na <https://edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/> [cit. 5.5.2022].

3. Historická vycházka, která seznámí žáky s technickými památkami – téma industrializace. Měla by žáky vést k objevování potenciálu průmyslového dědictví a jeho ochraně.
 - Propojení s kurikulárními dokumenty: rozšiřování a prohlubování učiva o modernizaci společnosti a rozvoji vědy a techniky.
 - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Vzdělávací oblast Člověk a společnost, Vzdělávací obor Dějepis
 - a) Osvícenství, revoluce a idea svobody, modernizace společnosti – proměna agrární společnosti v průmyslovou, rozvoj vědy a techniky, změny v sociální struktuře
4. Historická vycházka zaměřená na místa paměti spojená s dějinami 20. století. Místa paměti jsou dle Pierra Noru nosiči zvláště oceňovaných informací o minulosti. Ať už se jedná o místo, událost, člověka či věc, je pro ně charakteristické, že se uchovaly v kulturní paměti a staly se symbolem, skrze nějž se definuje dané společenství. Pojem místo paměti je však možné chápat v užším slova smyslu jako označení geograficky lokalizovatelného místa, se kterým je spojován konkrétní historický příběh. Patří tam místa, která během historického vývoje zanikla, např. vesnice či zástavbou zničené hřbitovy, nebo prošla zásadní proměnou, například chátrající budovy, druhotně využitá synagogy atd. Mohou to být ale rovněž místa, která slouží původnímu účelu, například poutní místa a pomníky.¹⁶⁹
 - Propojení s kurikulárními dokumenty: rozšiřování a prohlubování učiva o dějinách 20. století.
 - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Vzdělávací oblast Člověk a společnost, Vzdělávací obor Dějepis
 - a) Moderní doba I – situace v letech 1914–1945 – první světová válka, I. odboj, vznik Československa, druhá světová válka, protektorát Čechy a Morava, II. odboj, holocaust
 - b) Moderní doba II – soudobé dějiny – Východní blok, jeho politický, hospodářský a sociální vývoj, životní podmínky na obou stranách „železné opony“, pád komunistických režimů a jeho důsledky

¹⁶⁹ Hana HAVLŮJOVÁ, Jaroslav NAJBERT, *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, ÚSTR, Praha 2014, s. 18.

5. Historická vycházka, která se bude zabývat názvy ulic a jejich proměnami, které způsobily historické události 20. století.
- Propojení s kurikulárními dokumenty viz historická vycházka č. 4
6. Historická vycházka – proměny města ve 2. polovině 20. století a jejich příčiny. Žáci by si měli uvědomit důsledky modernizace a změny životního stylu i krajinu ohrožující civilizační tlaky.
- Propojení s kurikulárními dokumenty: rozšiřování a prohlubování učiva o dějinách 2. poloviny 20. století.
 - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Vzdělávací oblast Člověk a společnost, Vzdělávací obor Dějepis
- a) Moderní doba II – životní podmínky na obou stranách „železné opony“, pád komunistických režimů a jeho důsledky, globální problémy moderní společnosti.

Všechny vycházky umožňují také realizovat obsah následujících průřezových témat, která obsahuje Rámcový vzdělávací program pro gymnázia:

Osobnostní a sociální výchova

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Multikulturní výchova

Environmentální výchova

Mediální výchova¹⁷⁰

Pro realizaci historických vycházek je možné využít aplikaci I WALK. Jedná se o vzdělávací aktivitu, která spojuje unikátní filmové vzpomínky pamětníků z celého světa s kontextem každodenního prostoru, ve kterém žijeme.¹⁷¹

Pro zařazení regionálně dějinné problematiky je velmi vhodná exkurze. Lze ji uskutečnit jednak jako exkurzi jednooborovou, tj. dějepisnou, jednak jako exkurzi víceoborovou. V následujících

¹⁷⁰ Rámcový vzdělávací program..., s. 65.

¹⁷¹ [Moderní-Dějiny.cz | Dvě nové plzeňské procházky v aplikaci IWalk \(moderni-dejiny.cz\) \[cit. 23.6.2022\]](#).

řádcích jsou uvedeny autorkou navržené příklady dějepisných exkurzí s regionálně dějinnou tematikou:

1. Exkurze zaměřená na nemovité archeologické památky okresu, ve kterém sídlí škola. Cílem by mělo být seznámení žáků s vědním oborem archeologie, jejím přínosem pro poznání minulosti a ochrana archeologického dědictví.
2. Exkurze zaměřená na panská sídla a jejich současný stav i využití v okresu, ve kterém sídlí škola. Cílem by mělo být vytvářet u žáků kladný vztah ke kulturně historickému dědictví.
3. Exkurze zaměřená na technické památky okresu, ve kterém sídlí škola. Cíl viz historická vycházka č.3.
4. Exkurze zaměřená na židovské památky okresu, kde sídlí škola. Cíl viz historická vycházka č. 4.
5. Exkurze zaměřená na místa paměti okresu, ve kterém sídlí škola. Cíl viz historická vycházka č. 4.

Jak již bylo uvedeno výše, další možností je exkurze víceoborová. Mohou být připraveny například víceoborové exkurze s regionálně dějinnou tematikou, jejichž obsah je zaměřen na:

1. Proměnu krajiny v okresu, kde sídlí škola, ke které docházelo vlivem dějinného vývoje. Exkurze je realizována za spolupráce oborů dějepis, geografie, biologie. Cílem je sledování historických proměn kulturní krajiny v důsledku aktivit agrární společnosti a industrializace.
2. Na významné umělce, kteří se v okresu narodili a na místa s nimi spojená, za spolupráce oborů dějepis, český jazyk, hudební výchova, výtvarná výchova. Cíl viz historická vycházka č. 1.

Rovněž exkurze umožňují realizaci obsahu průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.

O významu návštěv a spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi regionu při výuce regionálních dějin se autorka v této práci již několikrát zmiňovala. V těchto institucích, zejména muzeích, lze nalézt poměrně širokou nabídku edukačních programů, ale většina je určena žákům základních škol. V okresu Mělník, ve které byl realizován autorčin empirický výzkum zaměřený na podobu výuky regionálních dějin na středních školách působí šest institucí – Regionální muzeum Mělník, Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, Městské muzeum

Mšeno, Památník Antonína Dvořáka v Nelahozevsi (v současné době uzavřen, připravuje se nová expozice), dva památníky v Obříství – Památník Bedřicha Smetany a Památník Svatopluka Čecha.¹⁷² Edukační programy pro školy nabízí jen muzea v Mělníce a Kralupech nad Vltavou. Nabídka Regionálního muzea Mělník pro školní rok 2021/2022 pro střední školy obsahuje pouze edukační programy zaměřené na archeologii regionu.¹⁷³ Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou nabízí středním školám především doprovodné programy k aktuálním výstavám, edukační program věnovaný Jaroslavovi Seifertovi a edukační program Jak se stát muzejníkem.¹⁷⁴ Lze říci, že nabídka edukačních programů pro střední školy není příliš bohatá, ale je třeba si uvědomit, že se situace se v jednotlivých muzeích v České republice výrazně liší. Autorka je i na základě vlastní pedagogické zkušenosti také přesvědčena, že učitel může kromě programů v nabídce muzeí, s pracovníky muzea domluvit konkrétní přednášky a besedy ve školách, exkurze do terénu a konzultační pomoc žákům, kteří vypracovávají odbornou práci např. v rámci Středoškolské odborné činnosti nebo přípravy na maturitní zkoušku. Kromě výše zmíněných institucí je v mělnickém okrese hrad Kokořín a tři veřejnosti přístupné zámky – Mělník, Nelahozeves a Veltrusy. Poměrně širokou nabídku edukačních programů pro střední školy nabízí zámek Veltrusy¹⁷⁵, zámek Nelahozeves nabízí program pro školy základní.¹⁷⁶

Podle délky trvání se rozlišují následující organizační formy výuky – vyučovací hodina, dvouhodinová vyučovací jednotka, seminář, speciální kurzy apod.

Dle názoru autorky je právě dějepisný seminář místem, které skýtá velký prostor pro uplatnění regionálně dějinné problematiky. V Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia, jak již bylo uvedeno, není učivo dějepisného semináře konkrétně vymezeno. V rámci semináře se uplatňují různé organizační formy výuky, ale poměrně významnou roli představuje samostatná práce žáků, mimoškolní formy výuky a projektová výuka. Běžnou formou samostatné práce je referát, jehož přednes by v současné době měl mít formu Power Pointové nebo multimediální prezentace. Další, celkem obvyklou formou samostatné práce žáků v dějepisných seminářích, jsou odborné (seminární) práce. Odborná práce rozvíjí dovednost práce s odbornou literaturou

¹⁷² dostupné na <https://www.cz-museums.cz/adresa/stredocesky-kraj/melnik/> [cit. 20.6.2022.].

¹⁷³ [e_download.php \(muzeum-melnik.cz\)](https://www.muzeum-melnik.cz/e_download.php) [cit. 20.6.2022.].

¹⁷⁴ [Pro školy – Muze Vzdě Vzdělávací oblast Člověk a společnostlávací oblast Člověk a společnost Kralupy](#) [cit. 20.6.2022.].

¹⁷⁵ [Veltrusy \(zamek-veltrusy.cz\)](https://www.zamek-veltrusy.cz/) [cit. 20.6.2022.].

¹⁷⁶ [Navštivte zámek Nelahozeves – House of Lobkowitz - zde nabízený program pro střední školy v rodném domě Antonína Dvořáka z důvodu jeho rekonstrukce nyní nefunguje](#) [cit. 20.6.2022.].

a učí žáky pracovat s historickými prameny. Učitel by měl rovněž vést žáky k sestavení přehledného a kultivovaného textu.

Je možné rozlišit tři typy prací:

1. zcela kompilační práce, jejíž vypracování je založeno na četbě odborné literatury s možností využití i cizojazyčných děl
2. kombinace kompilační práce s vlastní tvůrčí činností
3. původní práce

Autorka se domnívá, že pro vypracování původní odborné práce jsou pro žáky na gymnáziu velmi vhodná právě regionálně dějinná témata.

Další organizační formou výuky, která nalézá v dějepisném semináři široké uplatnění, je projektová výuka, která je podporována kurikulárními dokumenty a je učitelům doporučována jako cesta, která výrazně přispívá k rozvoji klíčových kompetencí žáků a začleňování průřezových témat. Je třeba si ale uvědomit, že vytvoření projektu, promyšlení jeho struktury a jeho realizace vyžaduje dlouhou a náročnou přípravu učitele. Učitelé mohou využít i nabídku dějepisných projektů, které připravily různé instituce. O některých z nich bude pojednáno blíže v kapitole 5. 3. Centrální databáze nabízených dějepisných projektů neexistuje, nápady a náměty lze nalézt v teoretických publikacích či na různých webových stránkách.¹⁷⁷ Podle autorů publikace *Prameny paměti* (2008) lze náměty pro regionálně historické školní projekty nacházet v obsahu sedmi odborných disciplín: archeologie, dějin umění, estetiky, etnologie, historie, humanitní environmentalistiky či péče o industriální dědictví. Další náměty mohou nabídnout rovněž teorie památkové péče, urbanistika, dějiny zahradní architektury, lingvistika, literární a hudební věda a v neposlední řadě paměťová a kulturní studia.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Lze využít například tyto webové stránky:

[Vzdělávací instituce a projekty - Dějepis v 21. století \(dejepis21.cz\)](#) [cit. 15.6.2022].

[Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka \(moderni-dejiny.cz\)](#) [cit. 15.6.2022].

<http://emuzeum.cz/muzeologie-a-metodika/studium-a-stipendia/celozivotni-vzdelavani/projekt-kulturne-historicke-dedictvi-tp://www.dum.rvp.cz> [cit. 15.6.2022].

[Domů \(pamatnik-terezin.cz\)](#) [cit. 15.6.2022].

[Pro školy – Příběhy našich sousedů \(pribehynasichsousedu.cz\)](#) [cit. 15.6.2022].

¹⁷⁸ H. HAVLŮJOVÁ, J. NAJBERT, *Paměť...*, s. 101.

5.2.3 Výukové metody, vhodné pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu na střední škole

Dle Lucie Zormanové pojem výuková metoda obsahuje určité didaktické prostředky, díky kterým jsou dosahovány výchovně vzdělávací cíle.¹⁷⁹ Jarmila Skalková definuje výukovou metodu jako způsob záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům.¹⁸⁰ Stejně jako existuje mnoho definic pojmu výuková metoda, existuje rovněž mnoho klasifikací výukových metod. Maňák a Švec si za kritérium své klasifikace z roku 2003 zvolili složitost edukačních vazeb v závislosti na úrovni aktivity a samostatnosti žáka. Tato klasifikace vede ke splynutí pojmů výuková metoda a organizační forma výuky, takže o mnohých pojmech bylo pojednáno již v kapitole 5. 2. 2. V této klasifikaci jsou rozlišeny tři skupiny metod:

1. klasické vyučovací metody – metody slovní, názorně-demonstrační a dovednostně – praktické
2. aktivizující metody – založené především na problémovém učení žáků, jsou tam zařazeny metody diskusní, heuristické, situační, inscenační a didaktické hry
3. komplexní metody¹⁸¹

Z tohoto modelu vychází rovněž klasifikace výukových metod dle aktivity žáka, kterou navrhli Pecina a Zormanová. Ti rozlišují dvě skupiny metod:

- a) metody zprostředkování hotových vědomostí, dovedností a návyků
- b) metody aktivní práce žáků (metody aktivizující, problémové)¹⁸²

Didaktika dějepisu doporučuje pro moderní a efektivní výuku dějepisu využívat především aktivizující metody, které podporují činnostní přístupy žáka ve vyučovacím procesu a vedou k podpoře produktivního a kritického myšlení žáků. Tyto metody jsou pro žáky zajímavé a přitažlivé, spoluvytvářejí příznivé školní klima a rozvíjejí klíčové kompetence. Jsou ale zároveň náročné na čas, na přípravu učitele, na realizaci vyučovacího procesu a problémy mohou být s kázní žáků.

Autorka se domnívá, že pro výuku regionálních dějin na středních školách jsou vhodné především aktivizující metody. Právě regionální dějiny umožňují, aby si žáci osvojili základy

¹⁷⁹ L. ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, s. 126.

¹⁸⁰ Jarmila SKALKOVÁ, *Obecná didaktika*, Praha, 1999, s. 166.

¹⁸¹ L. ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, s. 127.

¹⁸² *Tamtéž*, s. 131–132.

vyhledávání, analýzy, kritiky a interpretace historických pramenů, včetně zpracování zjištěných poznatků v širších souvislostech.

5.2.4 Využití materiálně – didaktických prostředků ve výuce regionálních dějin

Didaktickými prostředky rozumíme všechny předměty a jevy, které zajišťují, podmiňují a zefektivňují výuku za použití odpovídajících výukových metod. Výběr didaktických prostředků by měl být promyšlen ve vztahu k výchovně-vzdělávacím cílům.

Mezi materiálně-didaktické prostředky patří dle Zormanové „učební pomůcky, didaktická technika, výukové prostory, speciální zařízení škol apod.“¹⁸³

Mezi učební pomůcky jsou řazeny originální předměty a reálné skutečnosti, zobrazení a znázornění předmětů a skutečností, textové pomůcky, pořady a programy prezentované didaktickou technikou a speciální pomůcky.¹⁸⁴

Mezi technické výukové prostředky patří auditivní technika, vizuální technika, v současnosti pak především audiovizuální technika, zejména elektronické komunikační technologie – PC, tablety, mobil, internet, interaktivní tabule, elektronické učebnice.¹⁸⁵

Moderní a efektivní výuka dějepisu, směřující k rozvoji klíčových kompetencí, které vymezují rámcové vzdělávací programy, by měla zahrnovat práci se širokým spektrem především autentických a názorných didaktických prostředků. Dle Denisy Labischové je v českém prostředí dějepisné vyučování stále do značné míry postaveno pouze na výkladu pedagoga.¹⁸⁶

Jak již bylo v této práci uvedeno, témata z regionálních dějin nemohou být zpracována v nejdůležitějším edukačním médiu – dějepisné učebnici. V některých regionech mohou učitelé využít jak „regionální čítanky“, tj. texty, které se s didaktickým záměrem věnují dějinám určitého regionu či místa,¹⁸⁷ tak práce, které sice tento didaktický záměr postrádají, ale ve výuce regionálních dějin zejména na střední škole se mohou velice dobře uplatnit.¹⁸⁸

¹⁸³ L. ZORMANOVÁ, *Obecná didaktika*, s. 189.

¹⁸⁴ *Tamtéž*, s. 190.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 191.

¹⁸⁶ Denisa LABISCHOVÁ, *Vybraná didaktická média a jejich místo ve výuce dějepisu*, In: *Sondy a analýzy. Učebnice dějepisu – teorie a multikulturní aspekty edukačního média*, MŠMT, Praha 2009. s. 45-52.

¹⁸⁷ Například: Eva MUŠKOVÁ, *Dějiny Plzně a Plzeňského kraje. Učebnice regionálních dějin pro školy i zvědavé domácnosti*, ZČU, Plzeň 2020.

¹⁸⁸ Například: Jan PĚTA, *Literární toulky Hradcem Králové*, Hradec Králové, 2016.

Ačkoliv využití verbálních textů, zejména písemných pramenů představuje stále základní informační zdroj pro výuku dějin, dochází v současném světě k rychlému a ilustrativnímu obrazovému vnímání skutečnosti, což se nutně musí projevit i ve výuce dějepisu. Zdeněk Beneš považuje za mnohdy dominující způsob prezentace dějin v moderní době non-verbální formy sdělení, tj. ikonické texty. Jedná se především o fotografie a film. Didaktika dějepisu proto pochopitelně věnuje značnou pozornost schopnosti analyzovat ikonické texty. Tyto texty mají velkou informační hodnotu také pro výuku regionálních dějin, v níž je možné využít znalost a emociální blízkost zobrazované skutečnosti.¹⁸⁹ V mnohých zahraničních učebnicích jsou v současnosti ikonické texty rozsáhlejší než texty verbální a zároveň jsou promyšleně didakticky zpracovány, což pro české učebnice stále ještě neplatí. Vizuální složka v nich není příliš rozsáhlá a zpravidla pouze doplňuje verbální texty.¹⁹⁰

Práci s ikonickými texty, jak již bylo řečeno, lze velmi vhodně uplatnit při výuce regionálních dějin. Aby byla výuka efektivní, je ale nutné systematicky rozvíjet u žáků kompetence pozorovat, vnímat, analyzovat a interpretovat tyto texty. Pro práci s ikonickými texty je vypracováno několik didaktických analýz, vesměs se opírajících o postupy dějin a teorie výtvarných umění. Prvním krokem je prostý popis viděného, opírající se o běžnou skutečnost. Druhým je popis ikonického textu opírající se o to, jakým způsobem například malba či fotografie zobrazují realitu. Třetím krokem je interpretace toho, jak je realita zobrazena. Následně je ikonický text zařazen do dobových souvislostí a konvencí a je z něj učiněn historický pramen, vyjadřující se o realitě speciálním jazykem.¹⁹¹

Pro výklad regionální historie 20. století mají nesporný význam fotografie. Lze využít reprodukce uměleckých děl, fotografie portrétní, dokumentární, propagandistické a amatérské. Právě fotografie, dokumentující regionální dějiny, například fotografie ulic, náměstí, sportovišť, místních slavností, továren, obchodů aj. jsou pro žáky motivující a zároveň jim mohou přiblížit historické pojmy změna a kontinuita. Kromě podrobné analýzy a interpretace je ve výuce s fotografiemi možné začlenit do dějepisné hodiny prožitkové učení. Může se jednat o zhotovení souboru vlastních fotografií a jejich editaci pomocí běžného software. Při této činnosti se žáci seznamují s možností vědomé manipulace s obrazovou informací. Na takto získané zkušenosti je možné navázat diskusí o vnímání a interpretaci historických fotografií.

¹⁸⁹ Z. BENEŠ, *Regionální historiografie...*, s. 20.

¹⁹⁰ D. LABISCHOVÁ, *Vybraná didaktická média...*, s. 60.

¹⁹¹ Přílohy k Doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výuce dějin 20. století. Dostupné na: [Odborný článek: Přílohy k Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století \(rvp.cz\) \[cit. 3.3.2022\]](#).

Další možnosti představují například sepisování komentářů k historickým fotografiím a srovnávání odlišných pohledů žáků na ně nebo sestavování tematických fotografických souborů.¹⁹²

Důležitým didaktickým médiem je, jak již bylo uvedeno, film. Třebaže film představuje jen jeden z mnoha typů historických pramenů, které může učitel ve výuce použít, je filmový obraz pro současné žáky často srozumitelnější než textový pramen. Filmové médium je žákům blízké a zaujme jejich pozornost. Využití filmu je vhodné pro otevření výuky, motivaci žáků a formulaci problémových otázek. V dějepisné výuce lze využít jak dobové filmové nahrávky a dokumentární filmy, tak filmy hrané. Při výuce regionálních dějin se může filmová nahrávka stát východiskem problémového vyučování nebo mohou žáci v rámci projektové výuky vytvářet vlastní filmové dokumenty, což rozvíjí jejich kreativitu, aktivitu, samostatnost a schopnost týmové práce.¹⁹³

5.3 Příklady uplatnění témat z regionálních dějin ve výuce dějepisu

Následující text se bude věnovat několika projektům, které jsou příkladem inspirativního uplatnění regionálně historických témat ve výuce dějepisu. Zároveň tyto projekty odpovídají požadavkům rámcových vzdělávacích programů, pomáhají rozvíjet klíčové kompetence a naplňovat cíle dějepisné výuky, které jsou v rámcových vzdělávacích programech stanoveny.

Velmi úspěšným projektem a metodickou inspirací, jak zpracovat období holocaustu, byl projekt *Zmizelí sousedé*. Vznikl v roce 1999 a za téměř dvacetiletí jeho existence se do něho zapojily desítky základních a středních škol z České republiky. Organizačně ho zajišťovalo Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze. Cílem projektu bylo přiblížit mladé generaci, především žákům ve věku od 12 do 18 let, osud lidí, kteří zmizeli v době druhé světové války z bezprostředního sousedství. Žáci na základě informací z archivů škol, okresních archivů a jiných dokumentů, ale také z informací, které získali z osobních setkání s pamětníky a svědky, zpracovávali literárně-dokumentační výpověď o době, kdy ze škol a společenského života zmizeli lidé pouze kvůli svému původu. Projekt tedy spojil jednu

¹⁹² D. LABISCHOVÁ, *Vybraná didaktická média...*, s. 62.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 66.

z nejtragičtějších událostí 20. století s individuálními osudy lidí, kteří žili v konkrétních městech a obcích.¹⁹⁴

Regionálních dějin se v rámci projektu týkala především tato metodická doporučení:

- Studium regionální literatury, která se věnuje židovské historii a kultuře.
- Studium další regionální literatury.
- Vyhledání židovských žáků ze seznamu škol v daném místě ve školním roce 1939/40, ve kterém byli židovští žáci nuceni školy opustit.
- Návštěva nejbližšího pamětního místa – např. synagogy, židovské čtvrti, židovského hřbitova, pamětní desky připomínající židovské oběti.
- Studium archivních materiálů, které souvisí s danou problematikou – např. městské a obecní kroniky, školní kroniky, místní tisk.
- Vyhledávání a kontaktování žáků škol, které navštěvovali židovští spolužáci. Pomocí rozhovorů od nich získat informace o židovských spolužácích, škole a tehdejší životě.
- Snažit se získat informace o osudech židovských spolužáků v dalších letech.¹⁹⁵

Výstupem z projektů, které proběhly na jednotlivých školách, byly panely, sborníky a letáky. Často byly uspořádány výstavy, na kterých se veřejnost mohla seznámit s výsledky, k nimž žáci dospěli. Jinou možností, jak výsledky zveřejnit, bylo umístění výsledků na webové stránky projektu zmizeli-sousedé.cz nebo na webové stránky školy.

Další úspěšný projekt nejen s regionálně dějinnou tematikou byl projekt Krajina za školou, který se zrodil v občanském sdružení Antikomplex na počátku dvacátého prvního století a proběhl na školách v různých městech a obcích. Navazoval na projekt Zmizelé Sudety, který obdobným způsobem zpracoval více než deset oblastí tzv. Sudet v České republice.

Projekt hledal odpovědi na otázky: Jak vypadala obec v dobách našich pradědečků a prababiček? Jaké příběhy skrývají místa, která denně míváme? Jak moc a jak rychle se mění naše okolí? Které proměny jsou veřejností hodnoceny kladně a které záporně?

¹⁹⁴ [Zmizelí sousedé | Holocaust \[10.6.2022\]](#)

¹⁹⁵ [metodika_zs_zaver \(jewishmuseum.cz\) \[15.6.2022\]](#)

Hlavním cílem projektu byla snaha, aby žáci pomocí dvojic starých a nových fotografií zmapovali a popsali proměny v obci a jejím okolí, poté zformulovali svůj názor na tyto proměny a na výstavě s nimi seznámili ostatní spoluobčany. Díky tomu se měli žáci naučit pozorněji vnímat své okolí a vytvářet si k němu užší vztah. Projekt měl přispívat rovněž k vytváření postojů žáků k jejich životnímu prostředí a k vytváření jejich hodnotového žebříčku.¹⁹⁶ V rámci projektu žáci vyhledávali v rodině, archivu, muzeu apod. staré fotografie obce a jejího okolí. Poté realizovali terénní výzkum za účelem pořízení identických fotodvojic. S pomocí mapy vyhledali místa vyobrazená na fotografii a z místa původního záběru vytvořili novou fotografii. Na základě práce s odbornou literaturou, rozhovorů s pamětníky i odborníky žáci dále pracovali na digitálním zpracování jednotlivých fotodvojic a vyhotovili k nim popis změn. Na závěr pak zformulovali svůj názor na danou proměnu. Dalšími cíli bylo rovněž připravit tiskové verze projektu pro knihu a vytvořit webovou výukovou prezentaci školního projektu.¹⁹⁷

Projekt rozvíjel rámcovými vzdělávacími programy podporované mezioborové vztahy, v tomto konkrétním případě zejména dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, společenských věd, informatiky a českého jazyka. Zároveň korespondoval se stále sílící formou reprezentace dějin prostřednictvím non-verbální formy sdělení neboli ikonického textu. Zdeněk Beneš vyjádřil tento fakt velmi pregnančně slovy „*dějiny stále více vidíme, než je čteme či o nich vyprávíme*“¹⁹⁸.

Potvrzením toho, že se od devadesátých let dvacátého století v regionální historii reflektují rovněž přeshraniční vztahy, zejména při výzkumu přeshraničních regionů, je projekt Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Univerzity Pasov „Historie jako prostor setkávání – mimoškolní místa učení v bavorsko-českém příhraničí“, který probíhal v letech 2016–2019.

Projekt představil pohnutou historii v prostoru Bavorského lesa / Šumavy. Zabýval se obchodem po Zlaté stezce, sklářským, dřevařským a žulovým průmyslem, cestovním ruchem a železničními stavbami i živými přeshraničními kontakty v minulosti. Pozornost byla také věnována konfliktům, odsunu Němců a historii železné opony.¹⁹⁹

Tento projekt navázal na projekty "Geschichtsbausteine Bayern-Böhmen" (2012 až 2014), "Geschichte vermitteln über Grenzen" (2008 až 2011) a "Online moduly pro přeshraniční výuku dějepisu" (2005 až 2008), které byly ve spolupráci obou univerzit realizovány. Vedoucí

¹⁹⁶ <https://www.krajinazaskolou.cz/theProjectInDetail/aims.asp> [cit. 15.5.2020]

¹⁹⁷ Odborný článek: Krajina za školou (rvp.cz) [cit. 23.6. 2022]

¹⁹⁸ Z. BENEŠ *Regionální historiografie...*, In: Regionální dějiny v dějepisném vyučování, s. 20.

¹⁹⁹ <https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/startseite/> [cit. 23.6.2022]

projektu Andreas Michler z pasovské univerzity k cílům projektu napsal „česko-bavorské příhraničí je pro nás také prostorem komunikačním, v němž se setkávají mladí lidé, aby na historických místech hledali ve vzájemné spolupráci stopy společné historie.“²⁰⁰ V průběhu realizace projektu se uskutečnilo více než třicet setkání, kterých se zúčastnilo téměř 600 žáků, učitelů a vysokoškolských studentů. Za místa setkávání byly vybrány tyto lokality.²⁰¹

- Bavorský Eisenstein/Železná Ruda – život na hranicích v době železné opony
- Bučina/Buchwald – život podél hranic
- České Budějovice – po stopách německo-českého soužití
- Furth im Wald – stopy vyhnání v panoramatu města
- Grafenried/Lučina a Waldmünchen – přes Grafenried v prostoru a čase
- Pasov – Pasov, Čechy a sůl
- Pasov-Hals – Triftsystem Ilz a Holztrift v Bavorském lese
- Vimperk – stopy německo-českých dějin

Na webových stránkách projektu lze nalézt mnoho informací k dějinám regionu. Zájemci z řad pedagogické veřejnosti zde mají k dispozici online verzi publikace *Historie jako prostor setkávání v česko-bavorském příhraničí*, další výukové materiály, muzejní edukační programy, seznam českých a německých muzeí v regionu i výběr odborné literatury a pramenů k dějinám česko-bavorského příhraničí.²⁰²

²⁰⁰ Andreas MICHLER, Kateřina PRAŽÁKOVÁ, *Historie jako prostor setkávání v česko-bavorském příhraničí*, Výukové materiály, České Budějovice, 2019, s. 7.

²⁰¹ [Setkání studentů • Univerzita v Pasově \(uni-passau.de\)](#) [cit. 15.5.2022]

²⁰² <https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/startseite/> [cit. 15.5.2022]

6 Empirický výzkum výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník

V této kapitole je popsán empirický výzkum, který proběhl na středních školách okresu Mělník. Jedná se o kvantitativní šetření malého rozsahu.

6.1 Empirický výzkum a jeho etapy

Empirický výzkum zprostředkovává přenos informací mezi realitou a jejím vědeckým zachycováním, zpracováním a uchováním. Konkrétními metodami a technikami získává empirická data a zpracovává je.²⁰³ Průběh empirického výzkumu se dělí na etapu přípravnou, realizační a vyhodnocovací.

V rámci přípravné etapy dochází k hlubšímu seznámení se se zkoumaným problémem, k určení předmětu výzkumu, k definování cílů výzkumu a ke stanovení hypotéz. Hypotézy definují přesně, co je třeba zjistit a co se již zjišťovat nemusí, uspořádávají složky zkoumaného jevu a v kvantitativních výzkumech se o ně opírá statistické zpracování. Poté je nutné vypracovat program výzkumu z hlediska organizačního. Důležitou součástí přípravné etapy je stanovení vzorku dotazovaných, jinak respondentů. Protože většina výzkumů nepracuje s vyčerpávajícím šetřením, které zachycuje všechny sociální objekty bez výjimky, nýbrž se šetřením výběrovým, je důležité, aby tento výběr byl dostatečně reprezentativní.

V rámci přípravy výzkumu se vybírají také metody a techniky výzkumu. Metody empirického výzkumu se většinou dělí dle zdrojů informací do čtyř základních kategorií:

- dotazování
- pozorování
- experiment
- analýza věcných skutečností²⁰⁴

Před zahájením realizační etapy je často prováděn předvýzkum, který by měl ukázat, nakolik jsou navrhované metody a techniky sběru dat použitelné a srozumitelné. Při předvýzkumu je

²⁰³ Alois SURYNK – Růžena KOMÁRKOVÁ – Eva KAŠPAROVÁ, *Základy sociologického výzkumu*, Praha 2001, s. 22.

²⁰⁴ *Tamtéž*, s. 79.

nutné respektovat zásadu, že budou použity stejné metody a techniky na analogickém vzorku jako u vlastního výzkumu. Tento vzorek se liší pouze rozsahem, který je podstatně menší.²⁰⁵

V realizační etapě následuje terénní sběr dat, která jsou získávána prostřednictvím výzkumných technik. Dále je nutné provést záznam dat a zabezpečit jejich uchování. Shromážděný materiál je dále podroben kritice z hlediska úplnosti, validity a pravdivosti.

Ve vyhodnocovací etapě jsou data zpracována, interpretována a je sepsána závěrečná zpráva o výzkumu. V případě kvalitativního výzkumu je zpracování založeno na kvalitativní analýze, u kvantitativního výzkumu se jedná o analýzu statistickou.²⁰⁶

6.1.1 Dotazování jako jedna z metod empirického výzkumu

Protože autorka zvolila pro svůj výzkum metodu písemného dotazování, bude v této kapitole tato metoda blíže charakterizována.

Dotazování je nejběžnější a nejčastěji využívanou metodu, která je založena na výpovědi dotázaných, jinak respondentů. Technologii provedení dotazování nazýváme techniky dotazování. Dotazovací techniky se odlišují:

- stupněm standardizace
- počtem respondentů
- počtem témat
- formou (osobní či neosobní)
- zaměřením
- tím, zda jsou výzkumy prováděny u souboru respondentů jednorázově nebo opakovaně

V praxi můžeme v rámci dotazování rozlišit individuální osobní rozhovor, psychologickou exploraci, dotazování na ulici, skupinový rozhovor, písemné dotazování, telefonické dotazování, elektronické dotazování.²⁰⁷

²⁰⁵ A. SURYNK – R. KOMÁRKOVÁ – E. KAŠPAROVÁ, *Základy...*, s. 77–78.

²⁰⁶ *Tamtéž*, s. 43.

²⁰⁷ *Tamtéž*, s. 86.

Písemné dotazování spočívá v tom, že respondent sám písemně odpovídá na otázky v dotazníku. Výhodou písemného dotazování je především to, že nedochází k nežádoucímu ovlivnění osobou tazatele a že si respondent sám určí dobu, která mu vyhovuje pro zodpovězení otázek. Za nevýhodu lze považovat zejména nižší návratnost. Jestliže je písemné dotazování neadresné, je označováno jako anketa. Výsledky získané anketou mají vždy jen charakter orientační. Pro adresné písemné dotazování se používá pojem dotazník. Základní pravidla pro tvorbu dotazníku jsou:

- jednoduchost a srozumitelnost
- formální správnost
- dotazník má obsahovat termín, do kdy je dotazník třeba vyplnit

Dotazovaný by měl být seznámen stručně se smyslem výzkumu a měl by být zdvořile vyzván k vyplnění dotazníku.

Sestavení dotazníku je náročná záležitost. Proto je třeba věnovat velkou pozornost tvorbě výzkumných otázek. Výzkumné otázky vycházejí z obecného určení cílů, které přetvářejí do specifitější a konkrétnější podoby. Existuje široký rejstřík otázek, které lze třídit dle různých hledisek:

- Podle toho, zda otázky obsahují alternativní odpovědi či nikoliv, se dělí na uzavřené, otevřené a polootevřené.
- Podle toho, zda otázka má zjevný či skrytý význam, se rozlišují otázky přímé a nepřímé.
- Podle funkce v dotazníku existují otázky instrumentální a meritorní.
- Podle toho, zda se při dotazování používají pomůcky, či nikoliv, se rozlišují otázky na ty, které vystačí jen s verbálním odkazem a na ty, jejichž řešení vyžaduje další pomůcky.²⁰⁸

²⁰⁸ *Tamtéž*, s. 73.

6.2 Výzkum výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník

6.2.1 Cíle, hypotézy, vzorek dotazovaných

Před započítím samotného výzkumu byla vyhledána a prostudována odborná literatura týkající se regionálních dějin a jejich didaktického využití ve výuce dějepisu. Poté byly stanoveny dva základní cíle výzkumu:

1. Zjistit jakou podobu má výuka regionálních dějin na středních školách okresu Mělník.
2. Zjistit, jak tato výuka přispívá dle učitelů k naplňování cílů výuky dějepisu, které stanovují rámcové vzdělávací programy pro střední školy.

Dále byly vytyčeny tyto dílčí cíle:

1. Zjistit, jaké vyučovací formy a metody učitelé uplatňují při výuce regionálních dějin.
2. Zjistit, jaká didaktická média učitelé využívají při výuce regionálních dějin.
3. Zjistit, jakou formou učitelé spolupracují při výuce regionálních dějin s paměťovými a kulturními institucemi regionu.
4. Zjistit, z jakého historického období učitelé nejvíce čerpají témata pro výuku regionálních dějin.
5. Zjistit, co učitelé při výuce regionálních dějin postrádají.

Na základě vytyčených cílů bylo zformulováno sedm hypotéz.

Hypotéza 1: na středních odborných školách nejsou z důvodu malé hodinové dotace předmětu dějepis regionální dějiny vyučovány.

Hypotéza 2: výuka regionální dějiny dle učitelů rozvíjí historické myšlení žáků a zvyšuje jejich motivaci.

Hypotéza 3: učitelé uplatňují při výuce regionálních dějin především projektovou výuku.

Hypotéza 4: učitelé využívají při výuce regionálních dějin nejvíce odbornou historickou literaturu.

Hypotéza 5: učitelé vybírají nejčastěji témata pro výuku regionálních dějin z dějin 20. století.

Hypotéza 6: nečastější formou spolupráce učitelů s paměťovými a kulturními institucemi regionu je absolvování výukových programů, které tyto instituce nabízejí.

Hypotéza 7: učitelé postrádají při výuce regionálních dějin pracovní listy a pracovní učebnice.

Následovalo stanovení vzorku dotazovaných. Pro výběr respondentů byla jako kritéria zvolena jednak výuka dějepisu na střední škole, jednak územní hledisko. Osloveni proto byli učitelé dějepisu středních škol okresu Mělník, na kterých probíhá výuka dějepisu.

Jedná se o devět škol:

1. Česká zahradnická akademie Mělník – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace

Dějepis vyučován ve studijních oborech ukončených maturitní zkouškou.

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2 hodiny týdně	0	0	0

2. Dvořákovo gymnázium a Střední odborná škola ekonomická, Kralupy nad Vltavou

Na této škole byl výzkum proveden pouze na vyšším gymnáziu, protože fungování obchodní akademie končí. Na škole je ve školním roce 2021/2022 pouze čtvrtý ročník, již 3 roky nejsou přijímáni žádní studenti.

Dějepis je vyučován:

I. ročník (kvinta)	II. ročník (sexta)	III. ročník (septima)	IV. ročník (oktáva)
2	2	2	2
		2– volitelný seminář	2–volitelný seminář

3. Gymnázium Františka Palackého, Neratovice, Masarykova 450

Dějepis je vyučován:

kvinta	sexta	septima	oktáva
2	2	2	1
		2 – volitelný seminář	2 – volitelný seminář

4. Gymnázium Jana Palacha Mělník

Dějepis je vyučován:

I. ročník (kvinta)	II. ročník (sexta)	III. ročník (septima)	IV. ročník (oktáva)
2	2	2	0
		2 – volitelný seminář	2 – volitelný seminář

5. Integrovaná střední škola technická Mělník, příspěvková organizace

Dějepis je vyučován ve studijních oborech ukončených maturitní zkouškou:

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
1	1	0	0

6. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Kralupy nad Vltavou

Dějepis je vyučován ve studijních oborech ukončených maturitní zkouškou:

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2	1	0	0

7. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Neratovice

Dějepis je vyučován ve studijních oborech ukončených maturitní zkouškou. Hodinová dotace a rozložení výuky dějepisu se v jednotlivých oborech liší.

Studijní obor Veřejnosprávní činnost

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2	2	0	0

Studijní obor Hotelnictví

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2	0	0	0

Studijní obor Dopravní prostředky

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
1	1	0	0

8. Soukromá střední škola zdravotnická Mělník, o.p.s.

Dějepis je vyučován:

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2	1	0	0

9. Střední průmyslová škola stavební, Mělník, Českobratrská 386²⁰⁹

Dějepis je vyučován:

I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník
2	0	0	0

6.2.2 Metody, techniky a průběh výzkumu

Na základě stanovených cílů byla jako nejvhodnější metoda zvolena metoda písemného dotazování. Dotazník²¹⁰ pro výzkum výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník byl vypracován tak, aby jeho vyplnění nezabralo mnoho času, protože doba delší než 30 minut se stává většinou velkým problémem a významně snižuje ochotu respondentů odpovídat.²¹¹ Dotazník se skládá z dvanácti otázek. Při vypracovávání dotazníku se autorka snažila o tvorbu krátkých a jasných otázek a vyhýbala se negativním formulacím. Usilovala také o to, aby použitý jazyk byl jasný, relevantní a jednoznačný.

V dotazníku byly použity tři druhy otázek – uzavřené, otevřené a polootevřené. Základní otázkou byla filtrační otázka č. 1, která zjišťovala, zda učitelé využívají ve výuce témata z regionálních dějin. Ti učitelé, kteří odpověděli, že témata z regionálních dějin nevyučují, zodpověděli pouze otázku č. 2 a dále ve vyplňování dotazníku nepokračovali. Naopak učitelé, kteří odpověděli, že témata z regionálních dějin ve výuce využívají, neodpovídali na otázku č. 2 a od otázky č. 3 pokračovali ve vyplňování dotazníku. Uzavřené otázky, které mají předem připravené varianty odpovědí, jsou otázky 1, 3 a 7, přičemž otázka č. 7 využívá škálování.

²⁰⁹ Autorka použila názvy škol dle údajů na jejich webových stránkách. Informace o učebním plánu jsou čerpány rovněž z níže uvedených webových stránek škol:

1. <https://zsa-me.cz/pro-uchzece/>
2. <https://dgkralupy.cz/studium/vyuka/>
3. <https://www.gfp.cz/wp-content/uploads/2017/07/svp.pdf>
4. https://www.gjp-me.cz/wp-content/upload/2021/09/ucebni_plan_2021_2022.pdf
5. <https://www.isstechn.cz/index.php/>
6. <http://6.edukra.cz/index.php/kontakt-> – s fungováním webových stránek SOŠ a SOU Kralupy nad Vltavou byly určité problémy. Důvodem je zřejmě to, že škola bude od 1. |9. 2022 spojena se SOŠ a SOU Neratovice, kam bude přesunuta i výuka.
7. <https://sosasou.cz/index.php/pro-uchzece/>
8. <https://zdravka.cz/oskole.html#studijniobor>
9. <https://www.spss-mel.cz/upload/files/dokumenty-skoly/>

²¹⁰ dotazník viz Příloha č. 4.

²¹¹ Keith F.PUNCH, *Základy kvantitativního šetření*, Praha 2008, s. 51.

Otevřené otázky umožňují respondentovi velkou svobodu k vyjádření, ale nesnadno se zpracovávají. V dotazníku jsou otevřenými otázkami otázky 8 a 12. Polootevřené otázky dávají nabídku předem daných odpovědí a pokud si z nich respondent nevybere, má možnost doplnit svou individuální alternativu. Jedná se o otázky 2, 4, 5, 6, 9, 10 a 11.

Výzkum probíhal od října 2021 do dubna 2022. V rámci přípravné etapy v říjnu a listopadu 2021 byly stanoveny cíle výzkumu, zformulovány hypotézy a sestaven vzorek respondentů. Byla rovněž vybrána metoda písemného dotazování pro jeho realizaci. Následně byl sestaven dotazník a koncem listopadu proběhl předvýzkum na jednom gymnáziu. V lednu až březnu 2022 proběhla realizační etapa výzkumu. Dotazování proběhlo elektronickou formou. V průběhu dubna 2022 byla data zpracována a interpretována.

Vyhodnocována byla primární data získaná prostřednictvím elektronického dotazníkového šetření, které probíhalo od ledna do konce března 2022. Bylo osloveno dvacet učitelů dějepisu z devíti středních škol mělnického okresu. Výzkumu se zúčastnilo šestnáct z nich, což představuje 80 % ze všech oslovených. Pět učitelů uvedlo, že se výuce regionálních dějin nevěnují, takže na další otázky, které zjišťovali podobu výuky regionálních dějin, odpovídalo jedenáct učitelů dějepisu.

Při vyhodnocování informací získaných dotazníkovým šetřením byly využity základní statistické přístupy pro hodnocení kategoriálních dat.

Především se jednalo o provedení základní frekvenční analýzy. Vzhledem k přítomnosti kategoriálních dat jsou uvedeny především tabulky četností, které obsahují absolutní četnosti, relativní četnosti [v %], dále kumulativní absolutní četnosti a relativní kumulativní četnosti. Vzhledem k relativně velmi malému souboru dat, který je dán počtem gymnázií a středních odborných škol v mělnickém okresu, nebylo možné provádět statistickou inferenci. V rámci analýzy názorů prostřednictvím Likertovy škály 2) byla sestavena dvoudimenzionální kontingenční tabulka zohledňující typ školy. Veškeré numerické výpočty byly provedeny prostřednictvím software MS Excel a samotné vyhodnocení proběhlo v programovacím prostředí R 4.1.1. [**].

6.2.3 Vyhodnocení dat dle otázek dotazníku

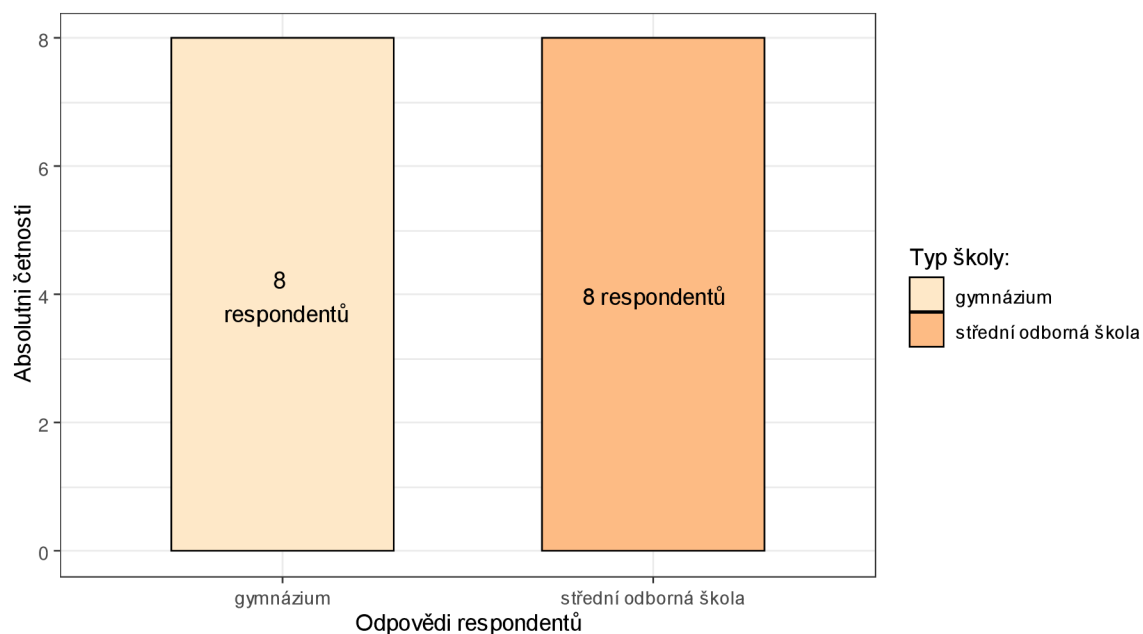
Jsem učitel/učitelka:

Tabulka 1: Tabulka četností zachycující rozdělení zastoupení typu škol (gymnázia/SOŠ).

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
gymnázium	8	50	8	50
střední odborná škola	8	50	16	100

Z tabulky plyne, že polovinu respondentů představují učitele gymnázií, druhou učitelé středních odborných škol. Celkem bylo dotázáno 16 učitelů. Grafické znázornění situace je patrné z grafu č. 1.

Graf 1.: Grafické znázornění rozdělení zastoupení typu škol.

Jsem aprobovaný učitel/ učitelka dějepisu:

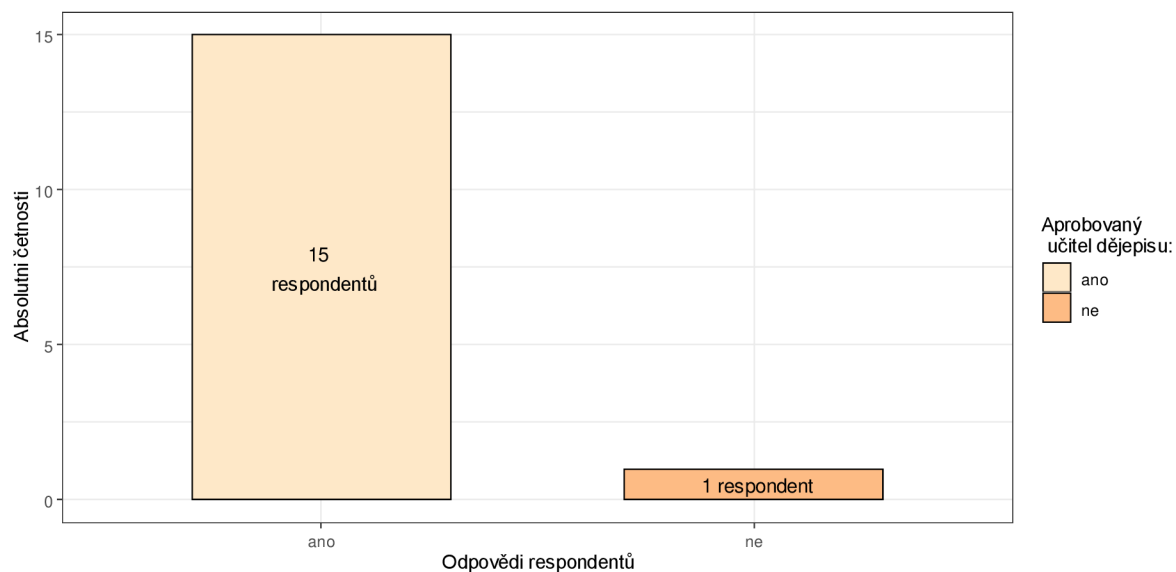
Odpovědi respondentů na otázku, zda jsou aprobovanými učiteli dějepisu, jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Tabulka četností zachycující rozdělení zastoupení odbornosti pedagogického sboru.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. abs. čet.	Kum. rel. čet.
ano	15	93,75	15	93,75
ne	1	6,25	16	100,00

Z výsledků je zřejmé, že v analyzovaném vzorku naprosto převládají aprobovaní učitelé dějepisu (93,75 %), pouze jeden respondent uvedl, že není aprobovaným učitelem dějepisu. Grafické znázornění je patrné při pohledu na graf č. 2.

Graf 2.: Grafické znázornění rozdělení zastoupení odbornosti pracovních pozic pedagogického sboru.

Otázka č. 1: Využíváte ve výuce dějepisu témata z regionálních dějin?

Níže uvedená tabulka č. 3 zachycuje odpovědi na otázku, zda učitelé v mělnickém okrese využívají při výuce dějepisu témata z regionálních dějin.

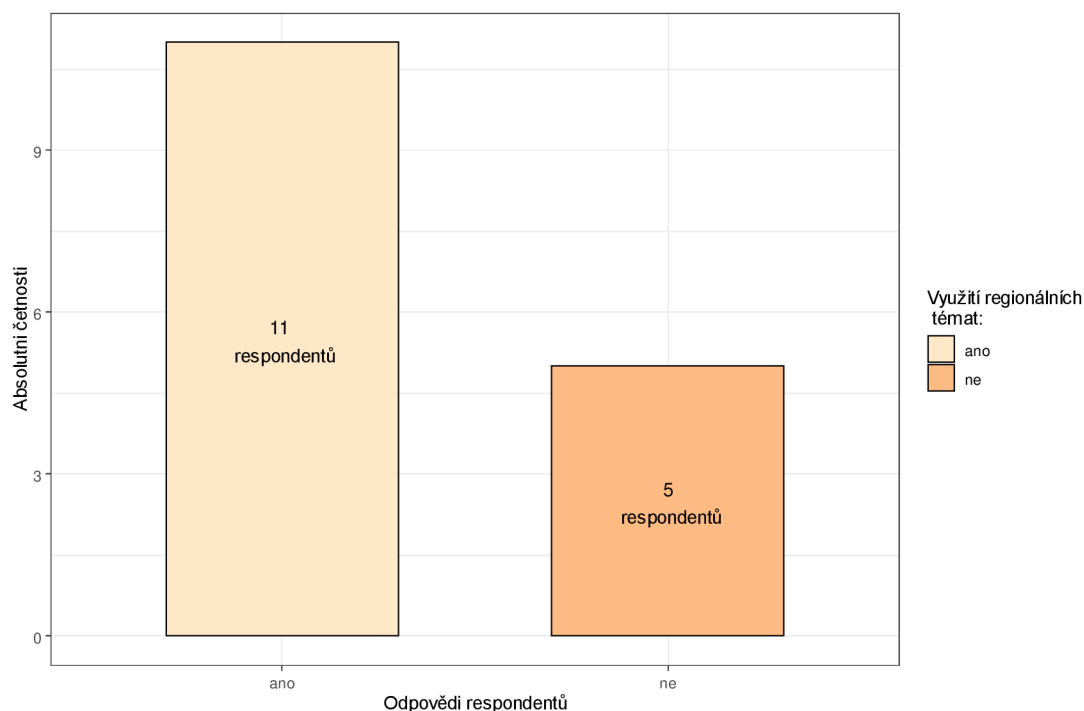
Tabulka 3: Tabulka četností udávající odpovědi respondentů na otázku „Využíváte ve výuce dějepisu témata z regionálních dějin?“

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
ano	11	68,75	11	68,75
ne	5	31,25	16	100,00

Z výsledků uvedených v tabulce č. 3 je patrné, že většina učitelů dějepisu z mělnického okrese využívá při výuce dějepisu témata z regionálních dějin. Jedenáct respondentů z celkového počtu šestnácti respondentů, se vyjádřila na položenou otázku „Využíváte ve výuce dějepisu témata z regionálních dějin?“ kladně.

Níže uvedený graf č. 3 dokresluje odpovědi na položenou otázku.

Graf 3.: Sloupcový graf zachycující odpovědi respondentů na otázku: „Využíváte ve výuce dějepisu témata z regionálních dějin?“

Na následující otázku č. 2 měli odpovědět pouze ti respondenti, kteří odpověděli na otázku č. 1 záporně, tj. ti, kteří ve výuce dějepisu nevyužívají témata z regionálních dějin. Tato otázka zjišťovala, proč nezařazují do své výuky témata z regionální historie.

Otázka č. 2: Regionální dějiny nezařazujete do výuky:

Celkem pět pedagogů odpovědělo, že regionální dějiny do výuky dějepisu nezařazuje. Jejich důvody byly kombinací dvou a v jednom případě tří skutečností. Tyto kombinace jsou uvedeny v následující tabulce č. 4.

Tabulka 4: Tabulka četností udávající odpovědi respondentů na otázku „Regionální dějiny nezařazujete do výuky: ...?“

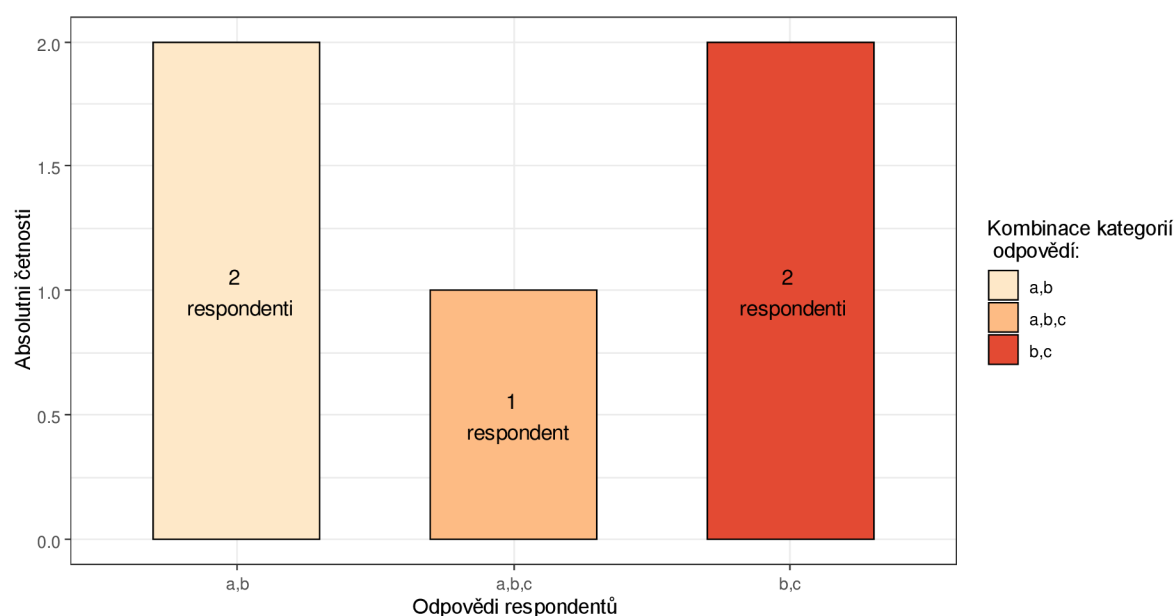
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
a, b	2	40	2	40	
b, c	2	40	4	80	

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
a, b, c	1	20	5	100	

Pozn.: a) kvůli malé hodinové dotaci předmětu dějepis → nedostatek času, b) pro nezájem žáků, c) postrádám vhodné výukové materiály, d) nepovažuji je za důležité pro naplňování cílů dějepisné výuky, e) z jiných důvodů

Z tabulky č. 4 je zřejmé, že šlo o kombinaci tří důvodů, a to nedostatku času, nezájmu žáků a nedostatku vhodných výukových materiálů. Graficky jsou tyto kombinace důvodů zachyceny níže na grafu č. 4.

Graf 4.: Graf kombinací příčin toho, proč respondenti nezařazují témata z regionálních dějin do své výuky.

Pozn.: a) kvůli malé hodinové dotaci předmětu dějepis → nedostatek času, b) pro nezájem žáků, c) postrádám vhodné výukové materiály, d) nepovažuji je za důležité pro naplňování cílů dějepisné výuky, e) z jiných důvodů

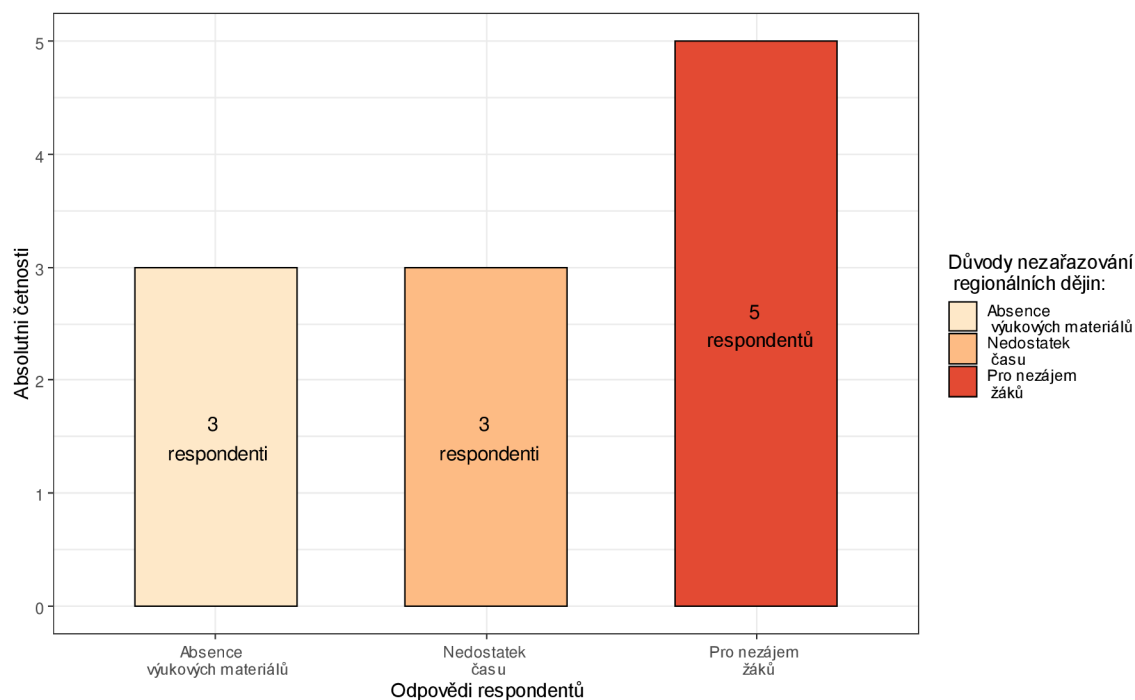
Analýzu jednotlivých důvodů zobrazuje tabulka č. 5. Z tabulky je zřejmé, že nejčastějším důvodem, který uvádí učitelé dějepisu, je nezájem žáků (45,455 % jednotlivých důvodů z celkového počtu 11 zaškrtnutých položek).

Tabulka 5: Tabulka četností udávající jednotlivé důvody respondentů na otázku, proč nezařazují témata regionálních dějin do výuky.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
Pro nezájem žáků	5	45,455	5	45,455
Kvůli malé hodinové dotaci předmětu dějepis,3 nedostatek času		27,273	8	72,727
Postrádám vhodné výukové materiály	3	27,273	11	100,000

Grafické znázornění výše uvedené tabulky je zachyceno prostřednictvím grafu č. 5.

Graf 5.: Sloupcový graf zachycující jednotlivé odpovědi/důvody respondentů na otázku, proč nezařazují regionální dějiny do výuky: ...?‘‘

Další otázky č. 3–12 zodpovídali pouze ti respondenti, kteří odpověděli na otázku č. 1 ANO.

Otázka č. 3: Témata pro výuku regionálních dějin vybíráte z historických období:

Odpovědi pedagogů na otázku ohledně voleného historického období, z kterého vybírají témata pro výuku regionálních dějin uvádí tabulka č. 6.

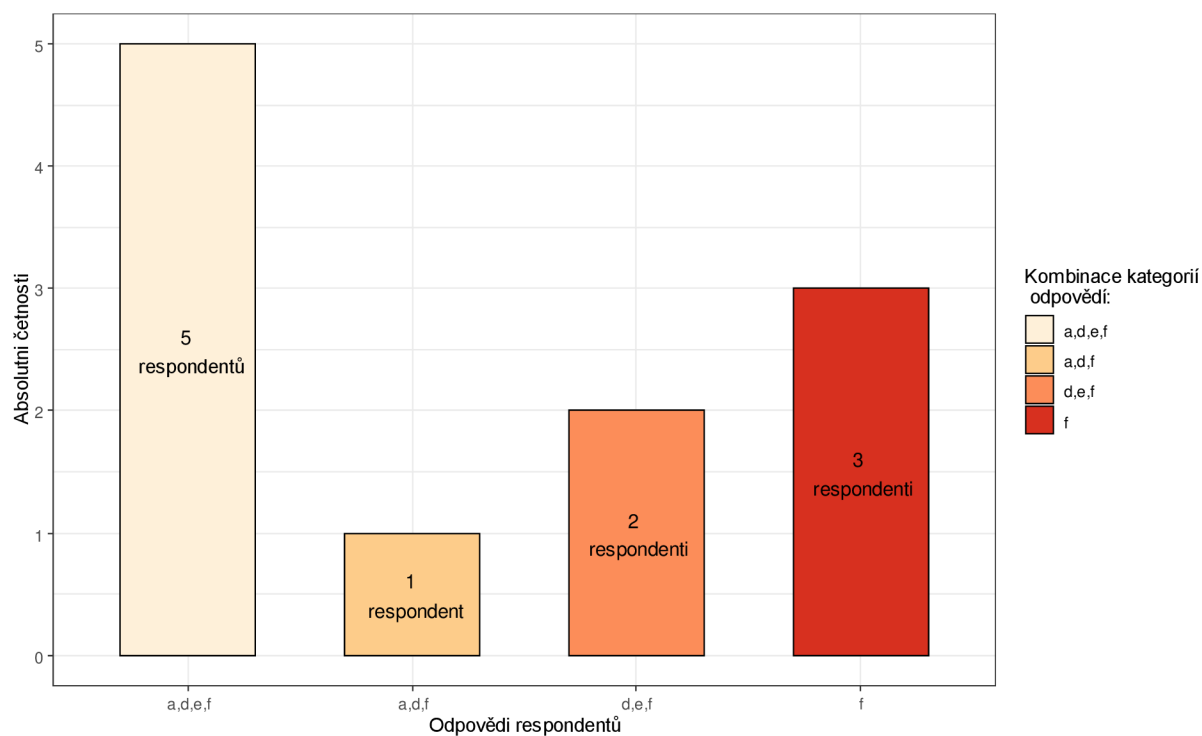
Tabulka 6: Tabulka četnosti udávající kombinace odpovědí respondentů na otázku související s volbou historického období pro výuku regionálních dějin.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a, d, e, f	5	45,455	5	45,455
f	3	27,273	8	72,727
d, e, f	2	18,182	10	90,909
a, d, f	1	9,091	11	100,000

Pozn.: a) pravěk, d) středověk, e) novověk, f) dějiny 20. století

Z výsledků uvedených v tabulce je zřejmé, že nejčastěji se vyskytující kombinací je „a, d, e, f“, tj. kombinace pravěk, středověk, novověk a dějiny 20. století. Druhou nejčastěji se vyskytující se odpovědí jsou dějiny 20. století. Naopak pouze jednou se vyskytla kombinace „a, d, f“, tj. kombinace pravěk, středověk a dějiny 20. století. Graficky je situace zachycena na následujícím sloupcovém grafu č. 6.

Graf 6.: Kombinace odpovědí respondentů na otázku související s volbou historického období pro výuku regionálních dějin.

Pozn.: a) pravěk, d) středověk, e) novověk, f) dějiny 20. století

Pokud by nebyla zohledněna „více četnostní/multichoice“ povaha otázek v dotazníku je možné analyzovat jednotlivé kategorie, zde tedy historická období, která jsou využívána. Rozdělení jejich četností je uvedeno v tabulce č. 7. Celkem bylo zaškrtnuto 32 důvodů.

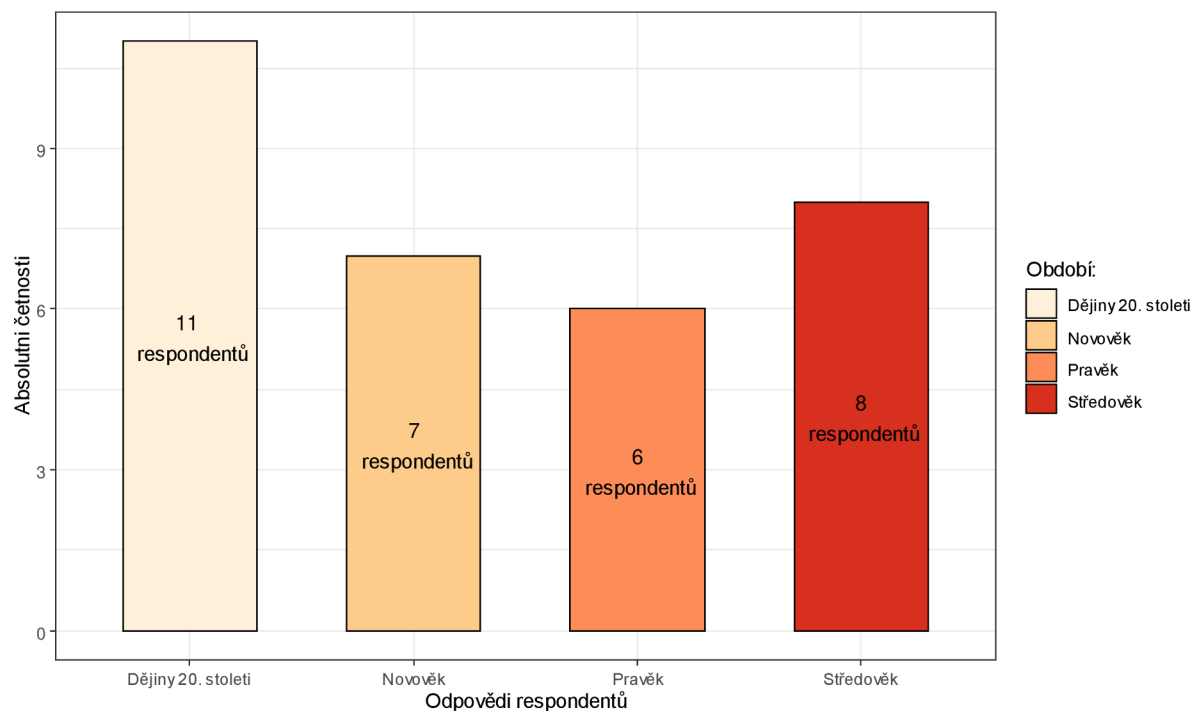
Tabulka 7: Tabulka četnosti udávající jednotlivé kategorie – odpovědi respondentů na otázku související s volbou historického období pro výuku regionálních dějin.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Dějiny 20. století	11	34,375	11	34,375	
Středověk	8	25,000	19	59,375	
Novověk	7	21,875	26	81,250	
Pravěk	6	18,750	32	100,000	

Z tabulky je zřejmé, že modální kategorií jsou „Dějiny 20. století“, které se vyskytly v jedenácti případech. Naopak, jako nejméně zařazované období bylo identifikováno období pravěku

(zaškrtnuto pouze 6x). Detailní grafické znázornění je pak patrné při pohledu na sloupcový graf č. 7.

Graf 7.: Jednotlivé kategorie – odpovědi respondentů na otázku související s volbou historického období pro výuku regionálních dějin a jejich absolutní četnosti.

Otázka č. 4: Při výuce regionálních dějin využíváte vyučovací formy:

Odpovědi pedagogů na otázku využívání vyučovacích forem (organizačních forem výuky) při výuce regionálních dějin uvádí následující tabulka č. 8.

Tabulka 8: Tabulka rozdělení četností kombinací odpovědí respondentů na otázku související s formou vyučování regionálních dějin.

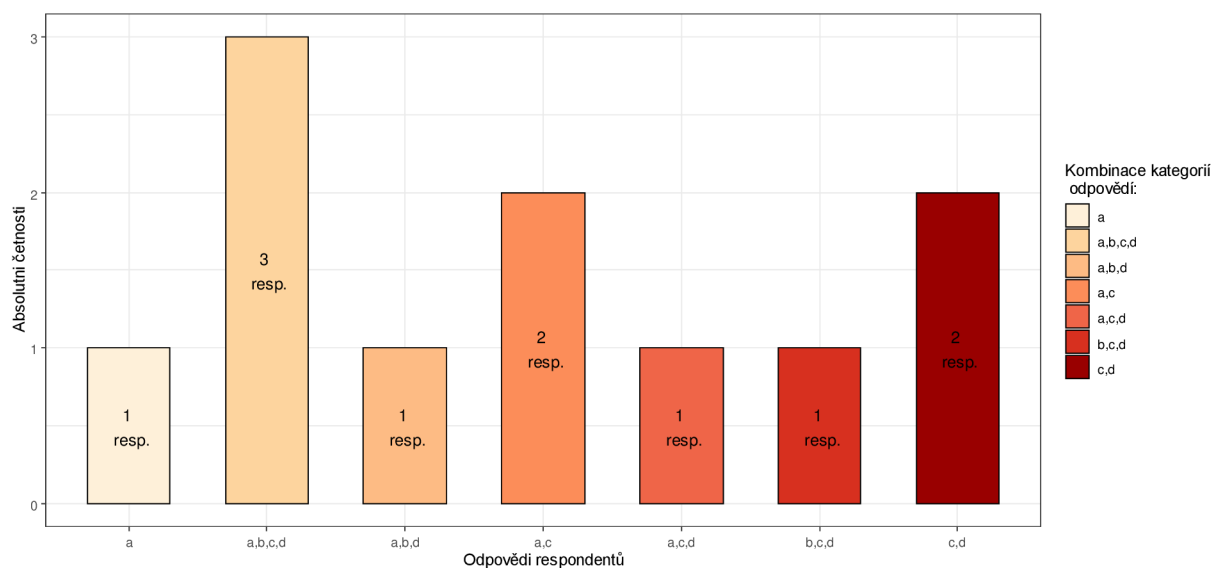
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a, b, c, d	3	27,273	3	27,273

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a, c	2	18,182	5	45,455
c, d	2	18,182	7	63,636
a	1	9,091	8	72,727
a, b, d	1	9,091	9	81,818
a, c, d	1	9,091	10	90,909
b, c, d	1	9,091	11	100,000

Pozn.: a) ve třídě – vyučovací hodina, b) mimo třídu – historická vycházka, c) mimo třídu – odborná historická exkurze, d) mimo třídu – exkurzní vyučování v objektu muzea, archivu či galerie

Z výsledků plyne skutečnost, že nejvíce používanou kombinací je ve výuce regionálních dějin čtveřice forem a, b, c, d, resp. výuka ve třídě, historická vycházka, odborná historická exkurze a exkurzní vyučování v objektu muzea, archivu či galerie. Pro danou kombinaci se vyslovilo celkem 27,27 % respondentů. Pro kombinaci a, c, tedy, pro výuku ve třídě a odbornou historickou exkurzi se vyslovilo 18,18 % respondentů, kteří vyučují v dějepisu regionální dějiny. Stejný počet se pak vyslovil i pro kombinaci forem c, d, tj. pro odbornou historickou exkurzi a exkurzní vyučování v objektu muzea, archive či galerie. Grafické znázornění jednotlivých četností je patrné při pohledu na graf č. 8.

Graf 8.: Distribuce kombinací odpovědí respondentů na otázku ohledně formy vyučování regionálních dějin.

Pokud bychom si všimli jednotlivých vyučovacích forem výuky, pak bychom získali následující rozdělení, viz tabulka č. 9, která ukazuje rozdělení četností jednotlivých vyučovacích forem.

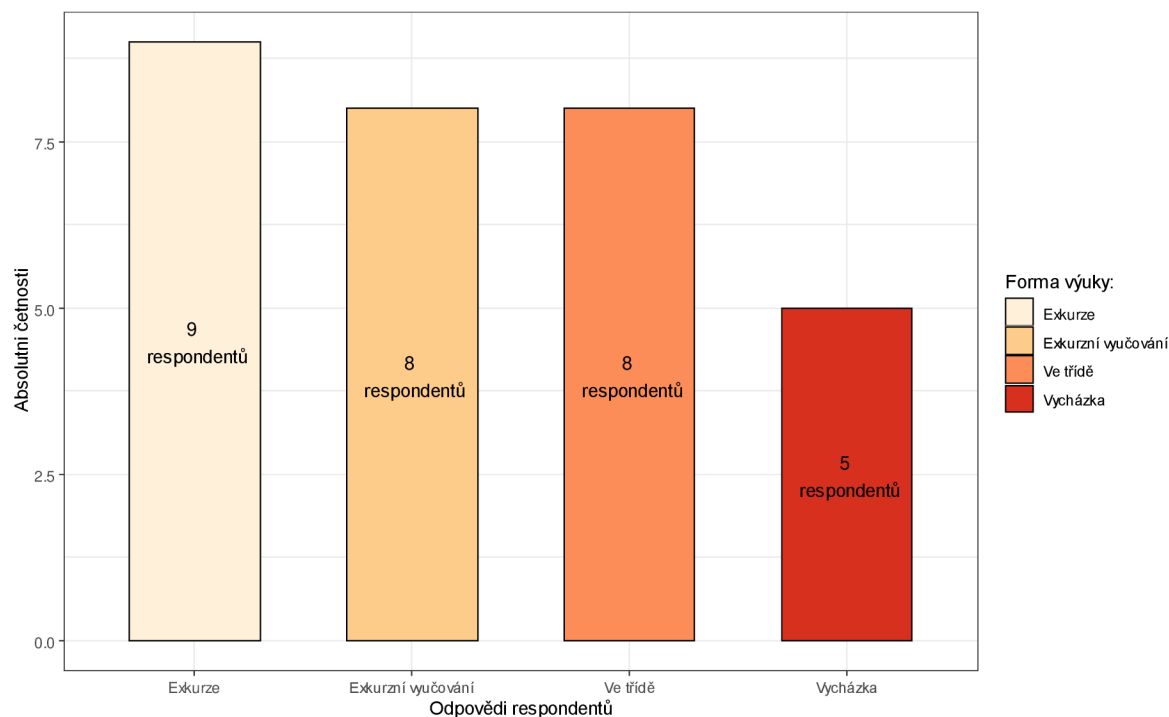
Tabulka 9: Rozdělení četností jednotlivých forem výuky regionální historie.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Odborná historická exkurze	9	30,000	9	30,000	
Exkurzní vyučování neupřesněno	8	26,667	17	56,667	
Ve třídě	8	26,667	25	83,333	
Historickou vycházkou	5	16,667	30	100,000	

Z tabulky četností vyplývá, že nejpreferovanější formou výuky při výuce regionálních dějin je z pohledu učitelů dějepisu odborná historická exkurze. Tato položka pak byla využita ve 30 % případů u pedagogů, kteří zařazují regionální historii do svých hodin. Z tohoto pohledu byla jako nejméně preferovaná forma výuky identifikována kategorie „historická vycházka“. Ta byla

využita v 16,6 % zaškrtnutých kategorií. Rozdělení použitých kategorií je rovněž patrné z grafu č. 9.

Graf 9.: Rozdělení četností jednotlivých forem výuky regionální historie.

Otázka č. 5: Při výuce regionálních dějin využíváte výukové metody:

Následující tabulka č. 10 zachycuje odpovědi na otázku, která zjišťuje, jaké výukové metody učitelé využívají při výuce regionálních dějin.

Tabulka 10: Tabulka rozdělení četností kombinací odpovědí respondentů na otázku „Jaké využíváte výukové metody při výuce regionálních dějin?“

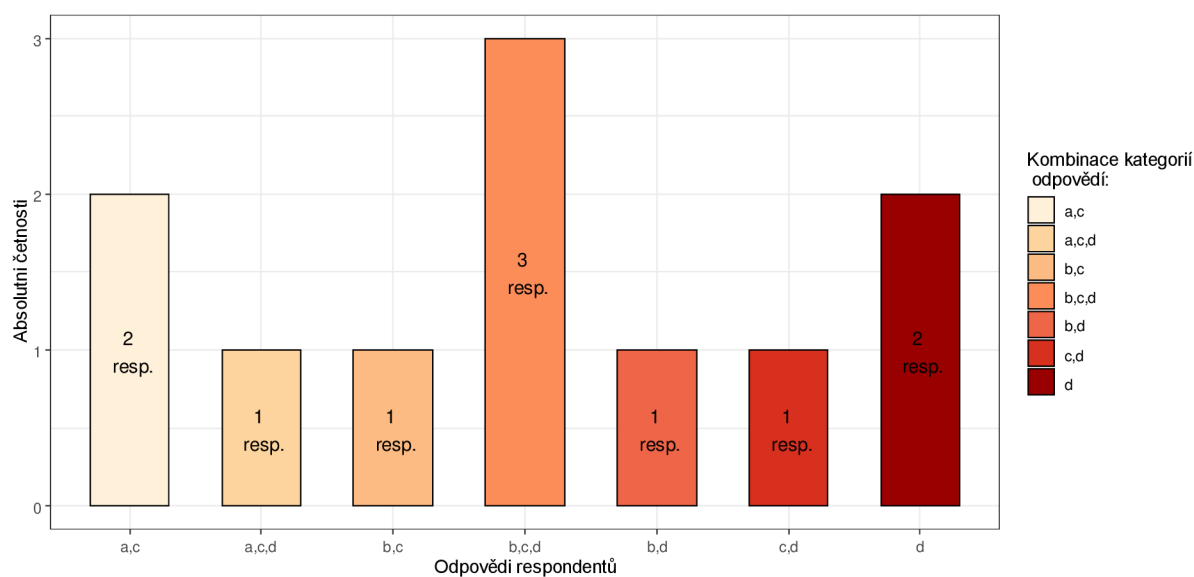
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
b, c, d	3	27,273	3	27,273
a, c	2	18,182	5	45,455
d	2	18,182	7	63,636

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a, c, d	1	9,091	8	72,727
b, c	1	9,091	9	81,818
b, d	1	9,091	10	90,909
c, d	1	9,091	11	100,000

Pozn: a) frontální výuka, b) skupinovou výuku, c) samostatnou práci žáků, d) projektovou výuku, e) jiné

Z dat uvedených v tabulce četností vyplývá, že učitelé při výuce regionálních dějin využívají kombinaci různých metod výuky. Jako nejčetnější byla identifikována kombinace b, c, d, tj. kombinaci skupinové výuky, samostatné práce žáků a projektové výuky. Druhou nejtypičtější kombinací je pak kombinace a, c, tj. kombinace frontální výuky a samostatné práce žáků. Pro tuto klasickou kombinaci metod se vyslovilo 18,182 % z celkového počtu respondentů. Grafické znázornění těchto opovědí je uvedeno na následujícím grafu č. 10.

Graf 10.: Distribuce kombinací odpovědí respondentů na otázku „Jaké využíváte výukové metody při výuce regionálních dějin?“

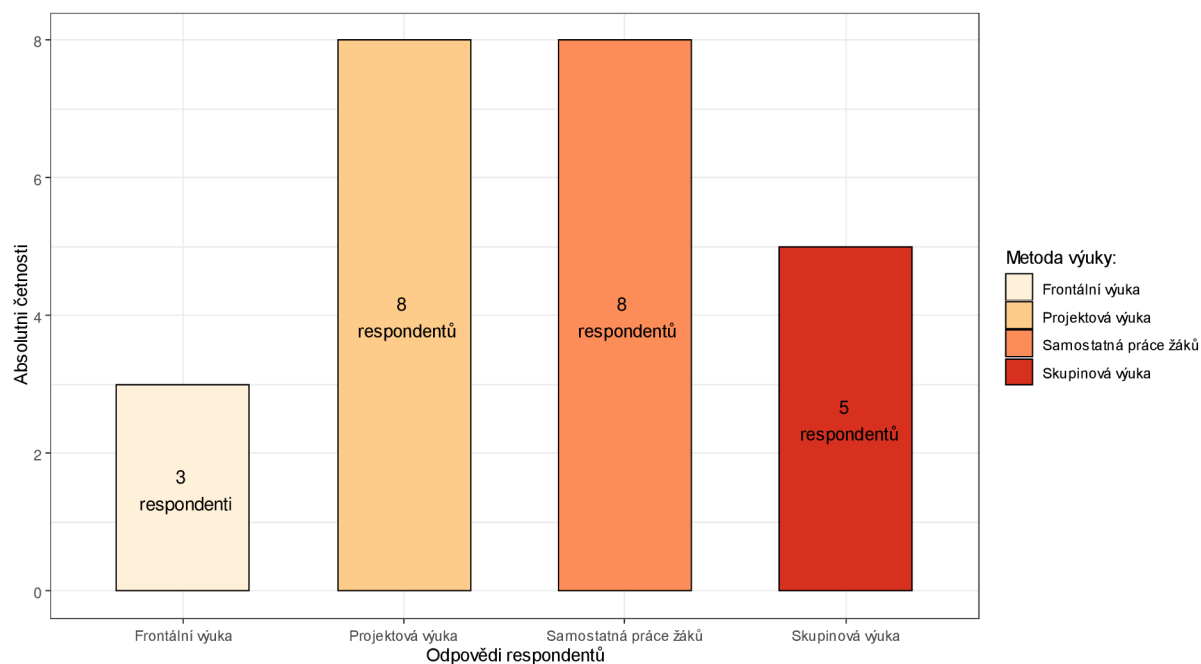
Při zkoumání používaných výukových metod bez zřetele k jejich kombinacím lze analýzou jednotlivých kategorií získat následující tabulku č. 11.

Tabulka 11.: Rozdělení četností jednotlivých kategorií výukových metod uplatňovaných pedagogy při výuce témat regionálních dějin.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Projektová výuka	8	33,333	8	33,333	
Samostatná práce žáků	8	33,333	16	66,667	
Skupinová výuka	5	20,833	21	87,500	
Frontální výuka	3	12,500	24	100,000	

Je zřejmé, že rozdělení kategorií je multimodální. Nejtypičtější jsou dvě kategorie, resp. dva typy výukových metod. Jedná se o projektovou výuku (33,33 % z celkového počtu 24 uvedených kategorií) a samostatnou práci žáků (33,33 % z celkového počtu 24 uvedených kategorií). Nejméně preferovanou metodou pak byla frontální výuka, která se vyskytla pouze v 12,5 % odpovědí (z celkového počtu 24 označených kategorií).

Graf 11.: Sloupcový graf jednotlivých kategorií výukových metod uplatňovaných pedagogy při výuce témat regionálních dějin.

Otázka č. 6: Při výuce regionálních dějin využíváte didaktická média:

Odpovědi respondentů na otázku, jaká didaktická media využívají při výuce regionálních dějin, uvádí následující tabulka č. 12.

Tabulka 12: Tabulka rozdělení četností kombinací odpovědí respondentů na otázku „Při výuce regionálních dějin využíváte didaktická média...“

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. čet.	rel. čet.
a, b, d, g, i	2	18,182	2	18,182	
b, c, e	2	18,182	4	36,364	
a, b, c, d, g	1	9,091	5	45,455	
a, c, f, g	1	9,091	6	54,545	
b, c, d, e, f, g	1	9,091	7	63,636	
b, c, d, e, g, h, i	1	9,091	8	72,727	

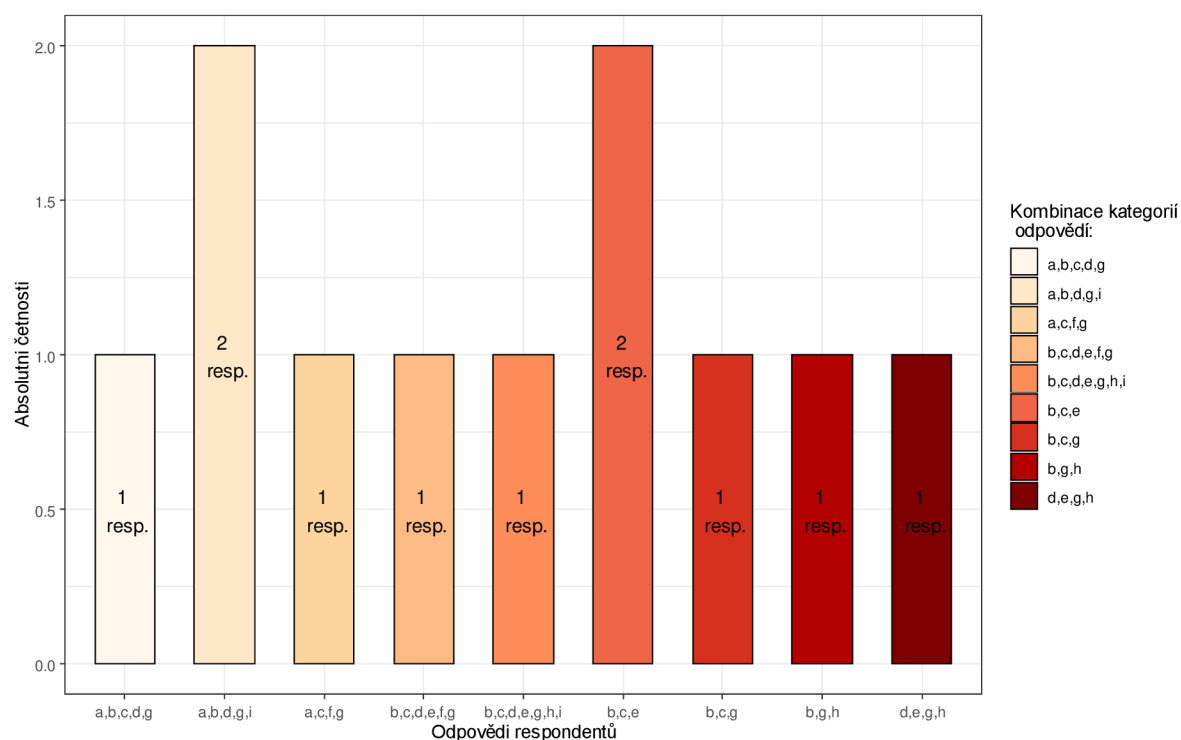
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
b, c, g	1	9,091	9	81,818
b, g, h	1	9,091	10	90,909
d, e, g, h	1	9,091	11	100,000

Pozn.: a) odbornou historickou literaturu, b) dokumenty, c) fotografie, d) historické mapy, plány měst, e) ústní výpovědi pamětníků, f) dobové zvukové záznamy, g) film, videozáznam, h) multimediální výukové programy, i) jiné

Z hodnot je zřejmé, že respondenti využívají při výkladu regionálních dějin kombinaci různých didaktických médií s přibližně stejným zastoupením. Největší četnost byla shodně identifikována u kombinací a, b, d, g, i (odborná historická literatura, dokumenty, historické mapy, plány měst, film a videozáznam, jiné – neuvedené) a kombinace b, c, e, (tj. dokumenty, fotografie, ústní výpovědi pamětníků). Pomocí těchto dvou nejčetnějších kombinací se vyslovilo celkem 36,364 % dotázaných učitelů, kteří odpověděli kladně na otázku, zda zařazují do výuky i témata z regionálních dějin. Ostatní kombinace didaktických médií byly unikátní.

Pro lepší názornost je opět uveden sloupcový graf č. 12, zachycující zastoupení kombinací využívaných didaktických médií dle odpovědi jednotlivých respondentů.

Graf 12.: Distribuce kombinací odpovědí respondentů na otázku „Při výuce regionálních dějin využíváte didaktická média...“

Distribuce jednotlivých kategorií didaktických médií je uvedena v následující tabulce č. 13.

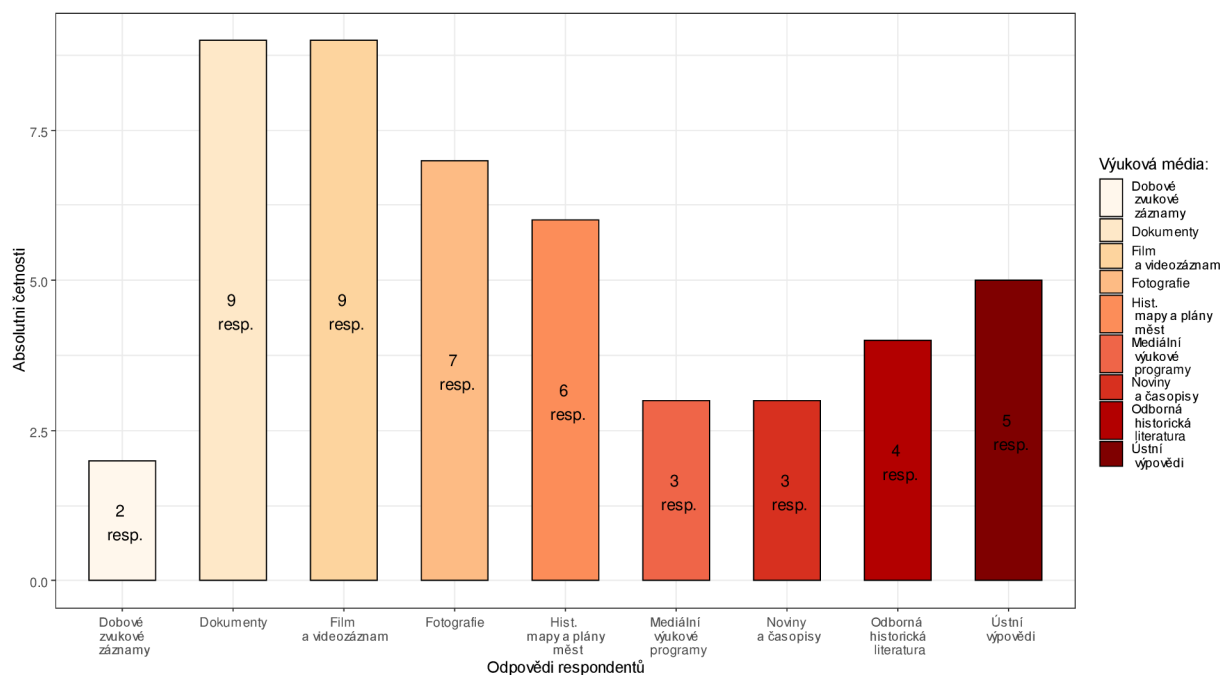
Tabulka 13: Rozdělení četností jednotlivých kategorií pedagogy využívaných didaktických médií.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Dokumenty	9	18,750	9	18,750	
Film a videozáznam	9	18,750	18	37,500	
Fotografie	7	14,583	25	52,083	
Historické mapy a plány měst	6	12,500	31	64,583	
Ústní výpovědi pamětníků	5	10,417	36	75,000	
Odborná historická literatura	4	8,333	40	83,333	
Multimediální výukové programy	3	6,250	43	89,583	

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Noviny a časopisy	3	6,250	46	95,833	
Dobové zvukové záznamy	2	4,167	48	100,000	

Je zřejmé, že nejvyužívanější didaktickým médiem jsou dokumenty (zvoleno 9x) a film a videozáznam (zvoleno 9x). Dále pak fotografie (zvoleno 7x). Naopak nejméně využívaným médiem jsou dobové a zvukové záznamy (zvoleno 2x). Rovněž jsou méně využívány noviny a časopisy (zvoleno 3x) a multimediální výukové programy (zvoleno 3x). Situace je zachycena na grafu č. 13.

Graf 13.: Sloupcový graf zachycující rozdělení četností jednotlivých kategorií pedagogů využívaných didaktických médií.

Otázka č. 7: Označte v následující stupnici, jaký je zájem Vašich žáků o výuku regionálních dějin:

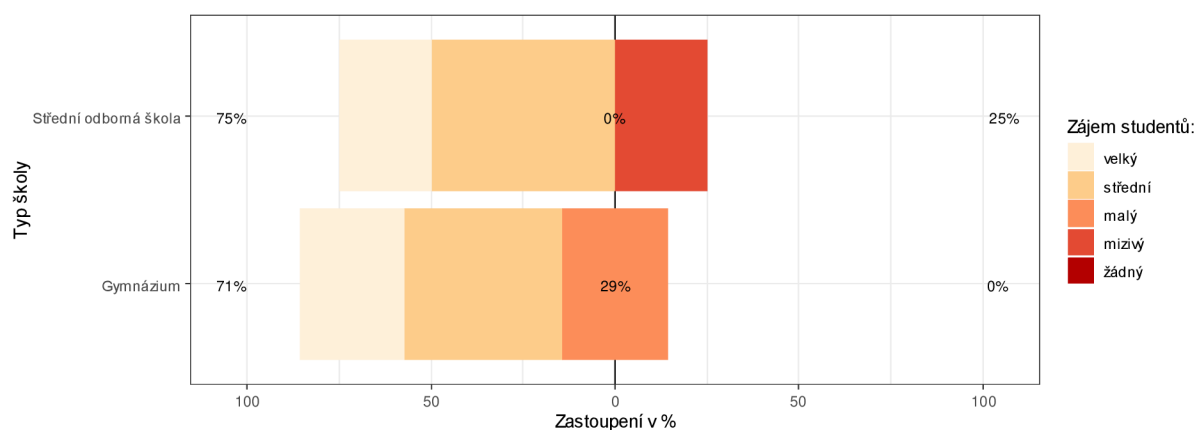
Sedmá otázka dotazníku se zabývá názorem učitelů na to, jaký mají jejich žáci zájem o výuku regionálních dějin. Odpovědi respondentů jsou zachyceny v závislosti na typu školy v následující tabulce č. 14.

Tabulka 14: Zachycení distribuce názoru učitelů na to, jaký je zájem žáků o výuku regionálních dějin v závislosti na typu střední školy (vyjádření názoru prostřednictvím Likertovy škály).

Typ školy	Velký zájem	Střední zájem	Malý zájem	Mizivý zájem	Žádný zájem
Gymnázium	28,57	42,86	28,57	0,00	0,00
Střední odborná škola	25,00	50,00	0,00	25,00	0,00

Z výsledků plyne, že 75 % respondentů z řad gymnaziálních učitelů vnímá kladný zájem žáků o zařazení regionálních historických témat. Názory pedagogů působících na středních odborných školách jsou odlišné. S ohledem na celkový malý rozsah analyzovaného vzorku, zde není uvedena signifikance tohoto rozdílu. Pro lepší názornost je situace zachycena prostřednictvím následujícího grafu č. 14.

Graf 14.: Znázornění distribuce názoru učitelů na to, jaký je zájem žáků o výuku regionálních dějin v závislosti na typu střední školy prostřednictvím Likertovy škály.

Otázka č. 8: Uved'te, s jakými paměťovými a kulturními institucemi spolupracujete při výuce regionálních dějin:

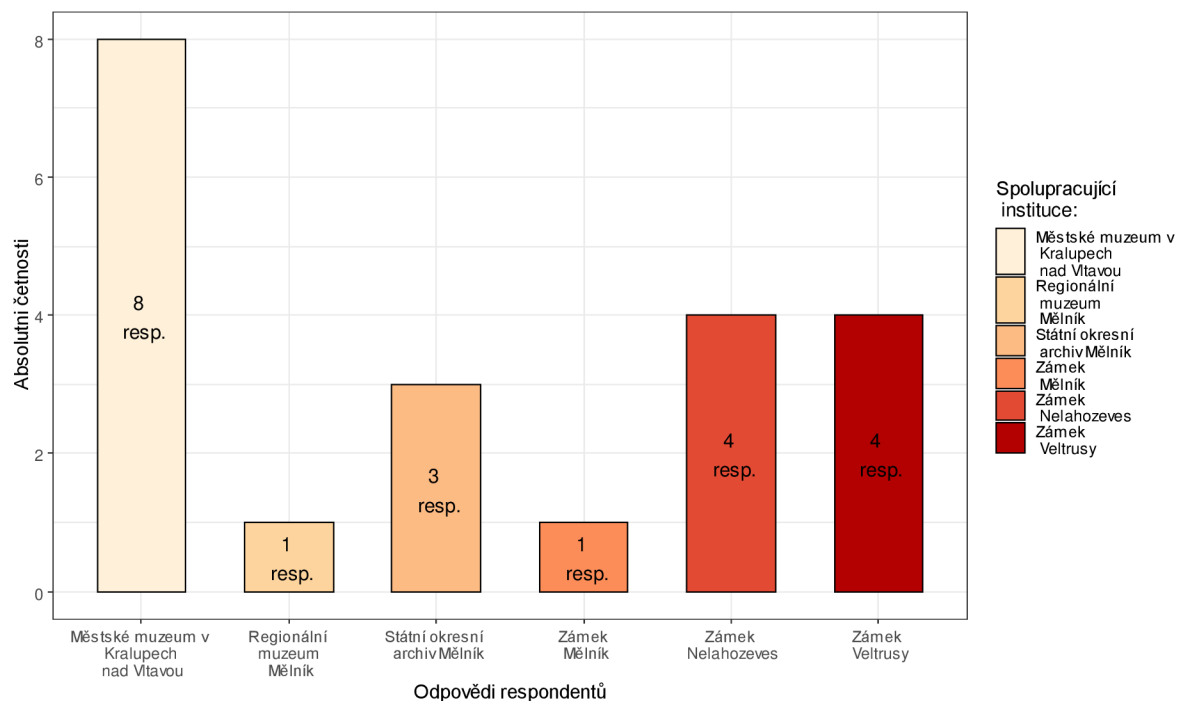
Výsledky odpovědí, na otázku č. 8 shrnuje následující tabulka č. 15.

Tabulka 15: Tabulka četností spolupráce učitelů s paměťovými a kulturními institucemi.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou	8	38,095	8	38,095	
Zámek Nelahozeves	4	19,048	12	57,143	
Zámek Veltrusy	4	19,048	16	76,190	
Státní okresní archiv Mělník	3	14,286	19	90,476	
Regionální muzeum Mělník	1	4,762	20	95,238	
Zámek Mělník	1	4,762	21	100,000	

Z výše uvedené tabulky četností je zřejmé, že pedagogové vyučující dějepis v mělnickém okrese nejčastěji spolupracují s Městským muzeem v Kralupech nad Vltavou (38,095 % případů). Dále pak ve stejné míře (19,048 %) se zámky v Nelahozevsi a Veltrusech. Nejmenší spolupráce pak probíhá s Regionálním muzeem Mělník a zámek v Mělníku (poslední dvě jmenované instituce uvedl vždy je jeden respondent). Pro lepší názornost je situace opět zachycena prostřednictvím grafu č. 15.

Graf 15.: Sloupcový graf zachycující odpovědi respondentů na otázku „Uveďte, s jakými paměťovými a kulturními institucemi spolupracujete při výuce regionálních dějin...“

Otázka č. 9: Spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi probíhá formou:

Formu spolupráce učitelů dějepisu z řad gymnázií a středních odborných škol mělnického regionu s paměťovými a kulturními institucemi zachycuje tabulka č. 16.

Tabulka 16: Rozdělení četností kombinací forem spolupráce pedagogů s paměťovými a kulturními institucemi.

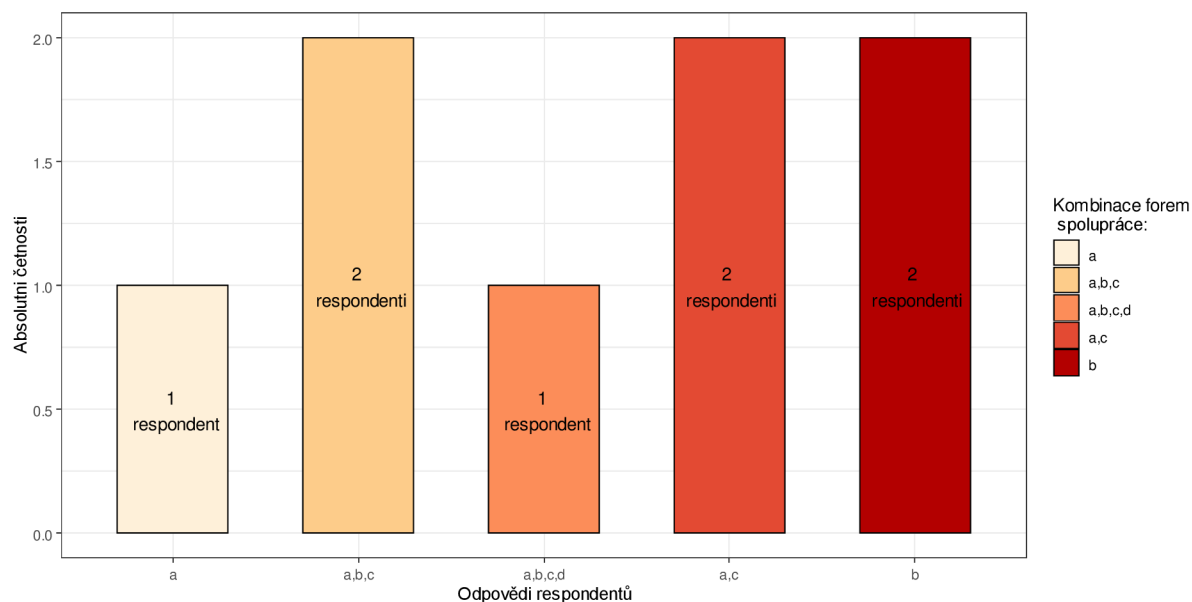
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a, b, c	2	25,0	2	25,0
a, c	2	25,0	4	50,0
b	2	25,0	6	75,0

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
a	1	12,5	7	87,5
a, b, c, d	1	12,5	8	100,0

Pozn.: a) návštěvy instituce, b) odborné přednášky realizované pracovníky instituce, c) absolvování výukových programů, které instituce nabízejí, c) vedení seminární práce žáků, d) jinou (uveďte).

Z výše uvedené tabulky četností plyne, že forma spolupráce s kulturními či paměťovými institucemi se realizuje především prostřednictvím kombinace návštěv těchto institucí, odbornými přednáškami či absolvováním výukových programů, které jsou v gesci pracovníků výše zmíněných institucí. Celkem nějakou formu spolupráce využívá v analyzovaném vzorku respondentů 8 pedagogů. Situace je pro lepší názornost opět znázorněna prostřednictvím sloupcového grafu č. 16.

Graf 16.: Sloupcový graf zachycující odpovědi (zde kombinace odpovědi) jednotlivých respondentů na otázku ohledně formy spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi.

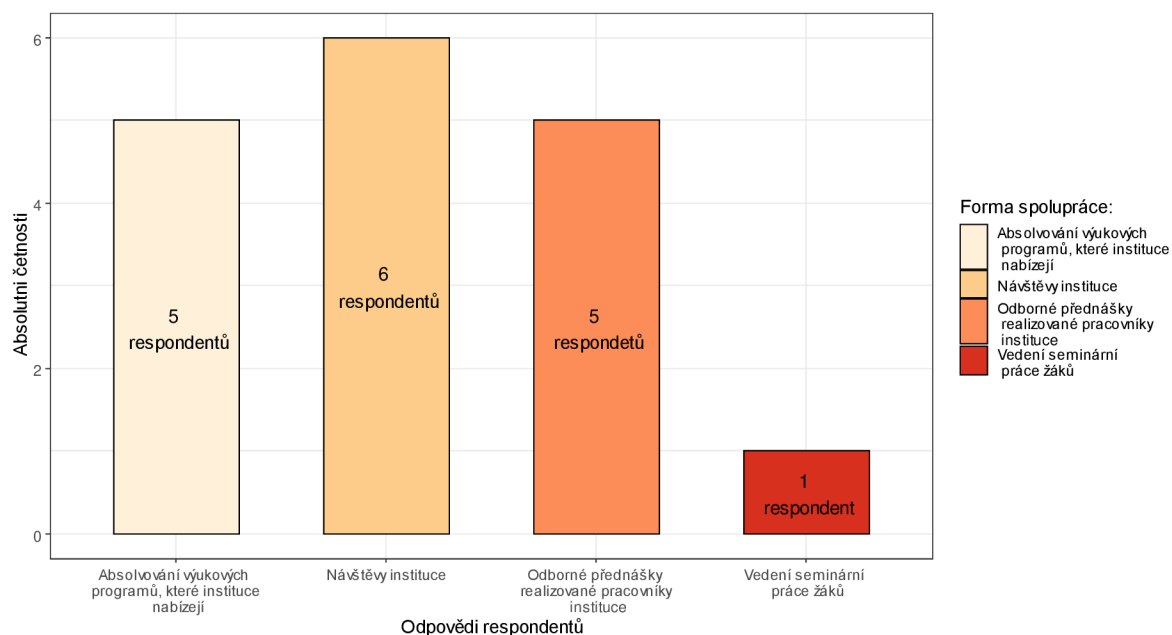
Bližší pohled na detailnější rozdělení jednotlivých forem (jejich jednotlivé absolutní zastoupení) spolupráce vyjadřuje následující tabulka č. 17.

Tabulka 17: Rozdělení četností jednotlivých forem spolupráce pedagogů s paměťovými a kulturními institucemi.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Návštěvy instituce	6	35,294	6	35,294	
Absolvování výukových programů, které instituce nabízejí	5	29,412	11	64,706	
Odborné přednášky realizované pracovníky instituce	5	29,412	16	94,118	
Vedení seminární práce žáků	1	5,882	17	100,000	

Z výše uvedené tabulky četností č. 17 je zřejmé, jak již bylo uvedeno výše, že forma spolupráce pedagogů s paměťovými a kulturními institucemi se děje především prostřednictvím návštěv těchto institucí, absolvování výukových programů nabízených těmito institucemi a účastí na odborných přednáškách, které organizují pracovníci výše zmíněných institucí. Kombinace těchto explicitně vyjádřených forem spolupráce činí 94,118 % forem spolupráce. Pouze v necelých šesti procentech případů (z celkového počtu uvedených kategorií) spočívá forma ve vedení seminárních prací žáků.

Graf 17.: Sloupcový graf zachycující jednotlivé kategorie odpovědí respondentů na otázku ohledně formy spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi.

Otázka č. 10: Z hlediska cílů dějepisné výuky je dle Vašeho názoru vyučování regionálních dějin přínosné pro rozvíjení:

Názory respondentů z řad učitelů dějepisu na přínos výuky regionálních dějin pro realizaci cílů dějepisného vyučování jsou vyjádřeny pomocí tabulky č. 18. Z tabulky je evidentní, že respondenti spatřují přínos výuky regionálních dějin v několika různých oblastech. Jedná se především o kategorie rozvoj historického myšlení, schopnost empatie a motivace žáků.

Tabulka 18: Rozdělení četností kombinací forem přínosů vyučování regionálních dějin pro naplňování cílů dějepisné výuky dle názorů středoškolských učitelů dějepisu mělnického okresu.

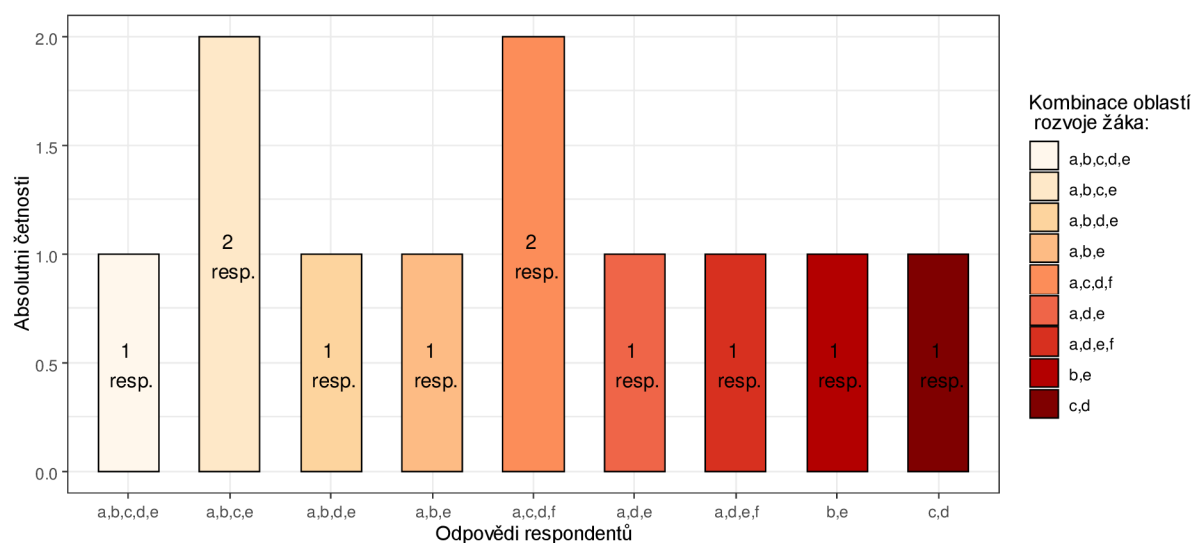
Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. abs. čet.	Kum. rel. čet.
a, b, c, e	2	18,182	2	18,182
a, c, d, f	2	18,182	4	36,364
a, b, c, d, e	1	9,091	5	45,455
a, b, d, e	1	9,091	6	54,545

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. abs. čet.	Kum. rel. čet.
a, b, e	1	9,091	7	63,636
a, d, e	1	9,091	8	72,727
a, d, e, f	1	9,091	9	81,818

Pozn.: a) historického myšlení žáků, b) motivace žáků, c) schopnosti hodnocení historických jevů, d) schopnosti orientace v současném světě, e) schopnosti empatie, f) schopnosti jednat dle demokratických zásad a občanských principů, g) jiné

Pro lepší názornost je situace opět znázorněna prostřednictvím sloupcového grafu č. 18.

Graf 18.: Sloupcový graf zachycující odpovědi (zde kombinace odpovědi) jednotlivých respondentů na otázku přínosů vyučování regionálních dějin pro naplňování cílů dějepisné výuky dle názorů středoškolských učitelů dějepisu mělnického okresu.

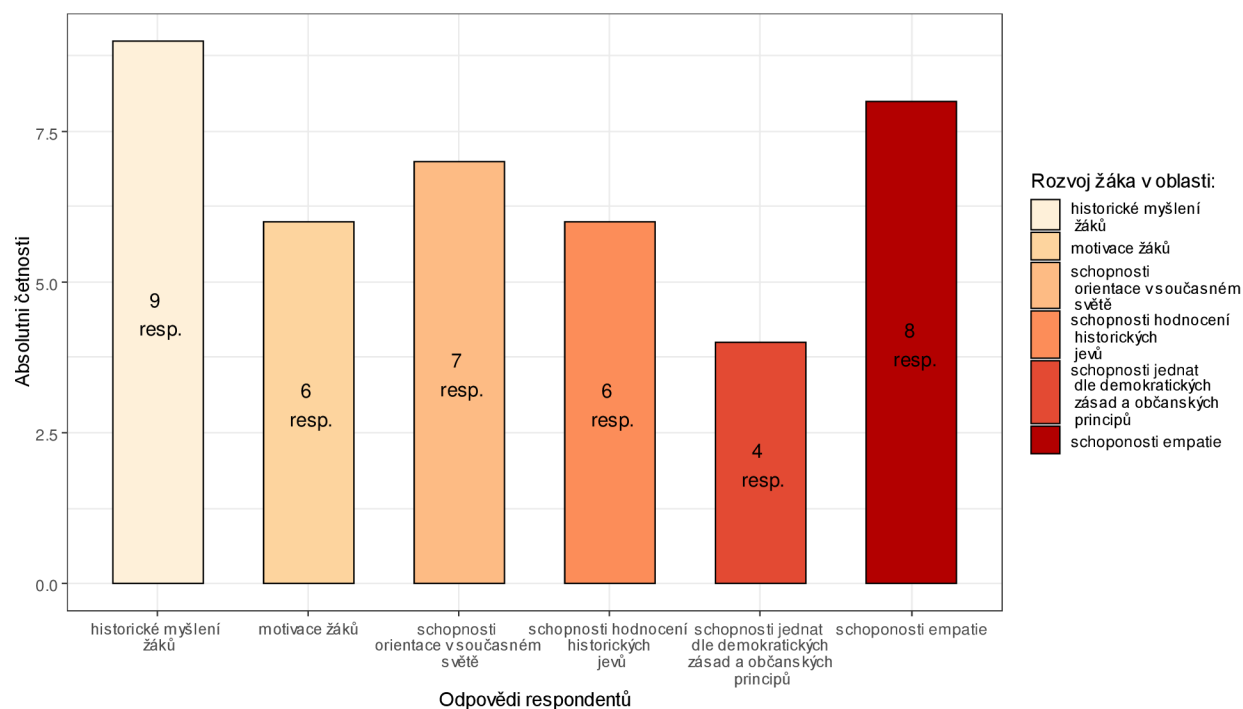
Při zaměření se pouze na jednotlivé kategorie, lze získat následující tabulku č. 19.

Tabulka 19: Tabulka četností rozdělení jednotlivých kategorií přínosů výuky regionálních dějin pro naplňování cílů dějepisného vyučování dle hodnocení pedagogů středních škol mělnického okresu.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
Historické myšlení žáků	9	22,5	9	22,5
Schopnosti empatie	8	20,0	17	42,5
Schopnosti orientace v současném světě	7	17,5	24	60,0
Motivace žáků	6	15,0	30	75,0
Schopnosti hodnocení historických jevů	6	15,0	36	90,0
Schopnosti jednat dle demokratických zásad a občanských principů	4	10,0	40	100,0

Z tabulky četností plyne, že nejčastěji uváděnou kategorií přínosu výuky témat regionálních dějin pro naplňování cílů dějepisného vyučování je z pohledu pedagogů rozvoj historického myšlení žáků (22,5 %) a rovněž schopnost empatie (20 %). Nejméně častou odpovědí byla kategorie schopností jednat dle demokratických zásad a občanských principů. Tato kategorie se vyskytla pouze čtyřikrát. Níže je opět uveden pro lepší dokreslení situace sloupcový graf č. 19.

Graf 19.: Sloupcový graf zachycující rozdělení jednotlivých kategorií přínosů výuky regionálních dějin pro naplňování cílů dějepisného vyučování dle hodnocení pedagogů středních škol mělnického okresu.

Otázka č. 11: Při výuce regionálních dějin postrádáte:

Odpovědi na otázku, co postrádají učitelé dějepisu při výuce témat z regionálních dějin, jsou shrnuty v následující tabulce č. 20.

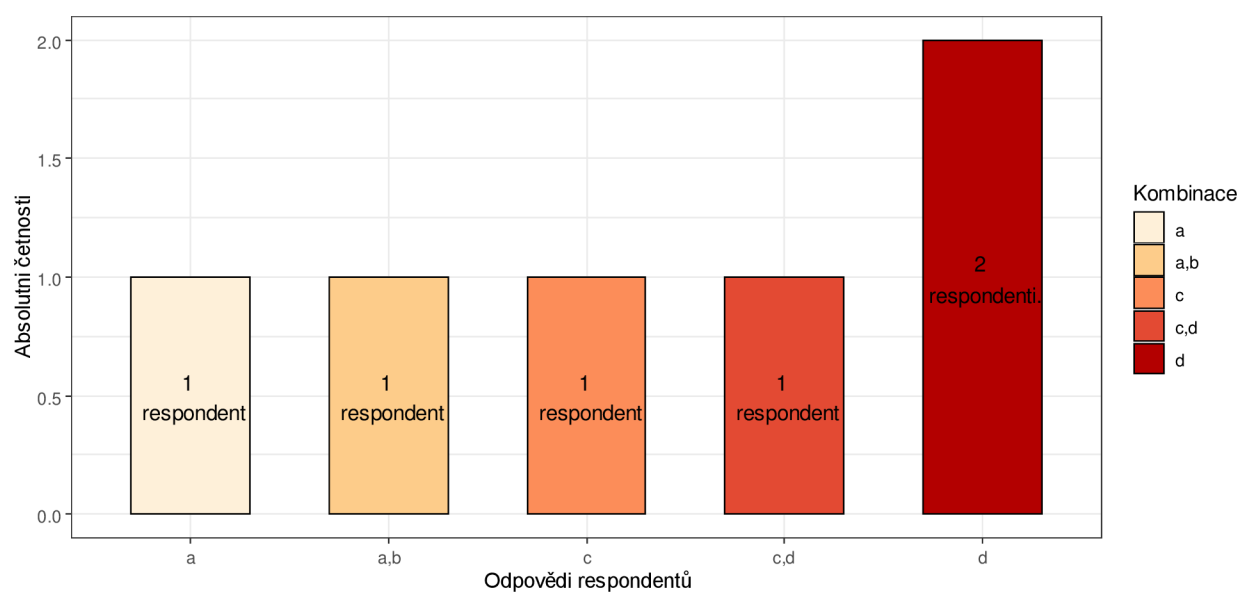
Tabulka 20: Tabulka četností výskytu kombinací prostředků, které respondenti postrádají při výuce regionálních dějin.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs. Kum. rel. čet.
d	2	33,333	2	33,333
a	1	16,667	3	50,000
a, b	1	16,667	4	66,667
c	1	16,667	5	83,333
c, d	1	16,667	6	100,000

Pozn.: a) pracovní listy, b) pracovní učebnice, c) větší nabídka výukových programů ze strany paměťových a kulturních institucí, d) odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin, e) jiné

Z uvedených výsledků je zřejmé, že nejtypičtějším nástrojem, který chybí vyučujícím, alespoň dle jejich vyjádření, jsou odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin. Ostatní kombinace nástrojů či jednotlivé kategorie nástrojů jsou zastoupeny stejnou měrou. Na položenou otázku odpovědělo pouze 6 respondentů. Pro názornost je níže opět uveden graf č. 20 zachycující tyto kombinace odpovědí.

Graf 20.: Sloupcový graf rozdělení četností kombinací prostředků, které respondenti postrádají při výuce regionálních dějin.

Zkoumání výskytu jednotlivých kategorií (nikoliv jejich kombinací), které udávali respondenti v souvislosti s tím, co postrádají při výuce témat z regionálních dějin, zobrazuje tabulka č. 21.

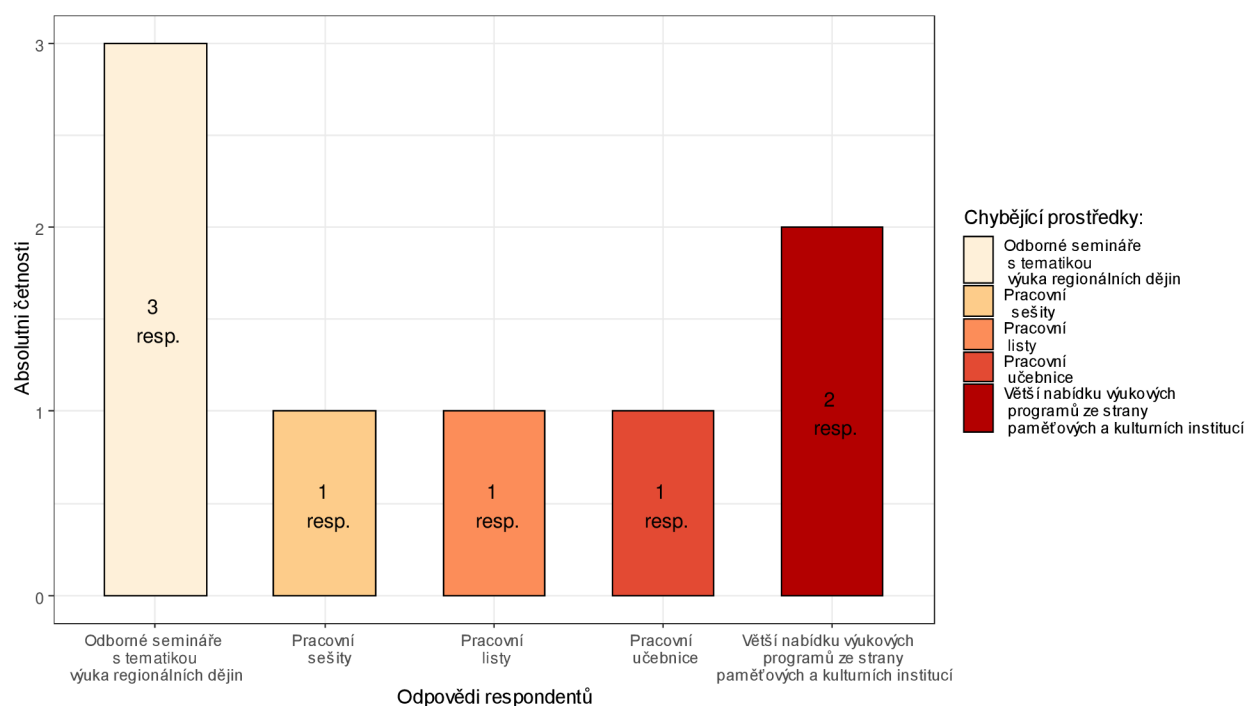
Tabulka 21: Tabulka rozdělení četností jednotlivých kategorií odpovědí respondentů na otázku, co postrádají učitelé dějepisu při výuce témat z regionálních dějin.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Odborné semináře s tematikou výuka regionálních dějin	3	37,5	3	37,5	

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Větší nabídku výukových programů ze strany paměťových a kulturních institucí		25,0	5	62,5	
Pracovní listy	1	12,5	6	75,0	
Pracovní sešity	1	12,5	7	87,5	
Pracovní učebnice	1	12,5	8	100,0	

Z četností uvedených v tabulce č. 21 plyne, že učitelé dějepisu nejvíce postrádají odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin. Tato kategorie se vyskytla celkem ve třech případech. Druhou nejtypičtější odpovědí pak byla kategorie „Větší nabídku výukových programů ze strany paměťových a kulturních institucí“. Situaci graficky dokládá následující sloupcový graf č. 21.

Graf 21.: Sloupcový graf zachycující četnosti jednotlivých kategorií odpovědí respondentů na otázku, co postrádají učitelé dějepisu při výuce témat z regionálních dějin.

Otázka č. 12: Uved'te, jaké projekty na téma regionálních dějin jste se svými žáky realizovali:

Odpovědi respondentů na otázku: „Jaké projekty na téma regionálních dějin jste se svými žáky realizovali?“ jsou uvedeny v tabulce č. 22.

Tabulka 22: Realizované projekty související s regionálními tématy – rozdělení četností.

Kategorie	Absol. četnosti	Rel. četnosti	Kum. čet.	abs.Kum. čet.	rel.
Historický vývoj města Kralupy nad Vltavou	2	11,765	2	11,765	
Minické hradiště	2	11,765	4	23,529	
Rozhovor s pamětníkem	2	11,765	6	35,294	
Druhá světová válka a poválečný vývoj	1	5,882	7	41,176	
Historie hradů a zámků v regionu	1	5,882	8	47,059	
Kralupy v proměnách času	1	5,882	9	52,941	
Osobnosti kralupského hřbitova	1	5,882	10	58,824	
Pomníky našeho města	1	5,882	11	64,706	
Poznej historii svého města	1	5,882	12	70,588	
Práce s informacemi o regionálních dějinách	1	5,882	13	76,471	
Probudím se ve 30.letech	1	5,882	14	82,353	
Střípky naší historie	1	5,882	15	88,235	
Šlechtické rody v regionu	1	5,882	16	94,118	
Významná města a osobnosti	1	5,882	17	100,000	

Z uvedené tabulky č. 22 je zřejmé, že realizované projekty s regionálně dějinnou tematikou jsou relativně pestré, spjaté především s historií měst či památek regionu.

Následující graf č.22 zachycuje prostřednictvím tzv. „mraku slov“³ zaměření projektů spojených s regionálními tématy, tak jak je uvedli jednotliví respondenti. Absolutní četnost výskytu slov je v tomto případě „váhou“. S ohledem na použitý software, bylo nutné slova zbavit české diakritiky viz graf 22.

Graf/Obrázek 22.: Mrak slov získaný analýzou textu, resp. odpovědí jednotlivých respondentů.

6.2.4 Stanovené hypotézy a výsledky výzkumu

Při plánování výzkumu bylo zformulováno sedm hypotéz.

Hypotéza 1: na středních odborných školách nejsou z důvodu malé hodinové dotace předmětu dějepis regionální dějiny vyučovány. Tato hypotéza se nepotvrdila. Nejčastějším důvodem, který uvádí učitelé dějepisu, je nezájem žáků (45,455 % jednotlivých důvodů).

Hypotéza 2: výuka regionální dějiny dle učitelů rozvíjí historické myšlení žáků a zvyšuje jejich motivaci. Tato hypotéza se potvrdila pouze částečně. Dle názorů učitelů rozvíjí sice výuka regionálních dějin nejvíce historické myšlení žáků (22,5 %), ale na druhém místě byla uvedena schopnost empatie (20 %), nikoliv motivace.

Hypotéza 3: učitelé uplatňují při výuce regionálních dějin především projektovou výuku. Lze říci, že se tato hypotéza potvrdila, projektová výuka byla uvedena ve 33,33 % z celkového počtu 24 uvedených kategorií. Stejný počet uvedení získala ale rovněž samostatná práce žáků, tj. 33,33 % z celkového počtu 24 uvedených kategorií.

Hypotéza 4: učitelé využívají při výuce regionálních dějin nejvíce odbornou historickou literaturu. Tato hypotéza se nepotvrdila. Nejvyužívanější didaktickým médiem jsou dokumenty (zvoleno 9x) a film a videozáznam (zvoleno 9x).

Hypotéza 5: učitelé vybírají nejčastěji témata pro výuku regionálních dějin z dějin 20. století. Tato hypotéza se potvrdila. Tato kategorie byla zaškrtnuta v 11 případech (34,375 % z jednotlivých důvodů).

Hypotéza 6: nečastější formou spolupráce učitelů s paměťovými a kulturními institucemi regionu je absolvování výukových programů, které tyto instituce nabízejí. Tato hypotéza se nepotvrdila, nejčastěji je uváděna návštěva instituce (35,294 % z jednotlivých důvodů).

Hypotéza 7: učitelé postrádají při výuce regionálních dějin pracovní listy a pracovní učebnice. Tato hypotéza se nepotvrdila. Učitelé dějepisu nejvíce postrádají odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin (37,5 % z jednotlivých důvodů).

6.2.5 Interpretace zjištěných výsledků

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že dějepis vyučují na středních školách mělnického okresu v naprosté většině aprobovaní učitelé dějepisu. Většina (68, 75 %) pedagogů během svého výkladu informuje žáky o regionálních dějinách. Ti učitelé (31, 25 %), kteří regionální dějiny nevyučují, to zdůvodňují nezájmem žáků o tuto problematiku a nedostatkem času. S nezájmem bojují spíše učitelé středních odborných škol.

Regionálně dějinná témata jsou volena především z období dějin 20. století, dále pak z období středověku a novověku. Méně často jsou zařazována témata z období pravěku. Starověk jako historické období není, z pochopitelných důvodů, do výuky regionálních dějin zařazován vůbec.

Při výuce se uplatňují především aktivizující výukové metody, zejména projektová výuka a samostatná práce žáků. Učitelé využívají také skupinovou výuku, frontální výuka je využívána méně. Nejpreferovanější organizační formou výuky regionálních dějin je výuka mimo školu, zejména odborná historická exkurze.

Pokud jde o didaktická média, lze konstatovat, že učitelé využívají při výuce kombinaci různých výukových médií. Oblíbené jsou především historické dokumenty spolu s filmem a videozáznamem.

Pedagogové spolupracují nejvíce s Městským muzeem v Kralupech nad Vltavou, v menší míře se zámky v Nelahozevsi a Veltrusech a Státním okresním archivem Mělník. Forma této spolupráce je realizována prostřednictvím návštěv zmíněných institucí, odbornými přednáškami či absolvováním výukových programů, které jsou v gesci pracovníků zmiňovaných institucí.

Učitelé by v souvislosti se svou přípravou na výuku regionálních dějin uvítali odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin a větší nabídku výukových programů nabízených paměťovými a kulturními institucemi.

Zařazování témat z regionální historie vede dle názorů učitelů dějepisu k rozvoji historického myšlení žáků a rovněž schopnosti empatie.

Závěr

Cílem této práce bylo zaměřit se po bližší charakteristice regionálních dějin na jejich didaktické využití při naplňování cílů školního dějepisu a dále zmapování současné podoby výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník.

Nejdříve se proto autorka v první kapitole pokusila vymezit nejednoznačný pojem region a zodpovědět otázku, zda má regionální historie své opodstatnění, vlastní předmět a metody zkoumání. Poté stručně charakterizovala metody regionálního bádání s vědomím, že se toto bádání neliší zásadně od historického vědeckého výzkumu a používá stejných metod, i když má svá specifika.

Druhá kapitola práce je věnována popisu základních milníků vývoje regionální historie v českých zemích a ukazuje rovněž šíři a rozmanitost regionální historické produkce. Autorka začíná tento popis barokními kompendii 17. století, velkou pozornost pak věnuje rozmachu české i německé regionální historie ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století. Sledována je i obtížná situace v regionální historii po roce 1939 a zejména po roce 1948, kdy se východiska marxistické historiografie stávají na dlouhá desetiletí závaznou normou. Do popředí zájmu historické vědy včetně regionálního bádání se dostaly dějiny práce a dějiny dělnického revolučního hnutí. Docházelo k „násilným“ aktualizacím dějin a hledaly se protismyslné paralely mezi staršími a nejnovějšími dějinami. Politické uvolnění v šedesátých letech přineslo nové impulsy rovněž do regionální historie, čehož dokladem je dodnes podnětná studie Františka Kutnara Hodnota a úkol regionálního momentu v dějinách. Tento slibný vývoj a navazování kontaktů s novými tématy a metodami evropské historie přerušila normalizace, a tak nové impulsy v oblasti regionálního bádání přinesli paradoxně historici, kteří museli z politických důvodů opustit vysokoškolská pracoviště a akademické ústavy. Na svých nových působištích se ve svém bádání dokázali vrátit k přirozené reflexi regionálního a kulturního prostoru a kořenům jeho dějinné identity. Tato kapitola končí popisem nárůstu regionálně historické produkce po roce 1989. Ten je pak doložen ve třetí kapitole regionálně historickými pracemi, které byly věnovány po roce 1989 dějinám malé středočeské obce Nelahozeves, jejíž historii se autorka věnovala již ve své bakalářské práci.

Ve čtvrté a páté kapitole se autorka zabývá možným využitím regionálních dějin ve výuce školního dějepisu. Zde dospěla k závěru, že regionálně dějinná témata jsou velmi přínosná pro naplňování cílů vzdělávání, jak je stanoví Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku

2030 + i rámcové vzdělávací programy, i když v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia ani v rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání nejsou témata z regionální dějiny v dějepisném učivu konkrétně vymezena.

Při studiu vzorku šedesáti čtyř školních vzdělávacích programů gymnázií a středních odborných škol autorka zjistila, že se rozpracování učiva v rámci učebních osnov na většině škol značně shoduje s vymezením učiva v rámcových vzdělávacích programech a až na jednu výjimku zde regionálně dějinná témata nejsou rovněž zařazena.

Při studiu rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání narazila autorka na skutečnost, že ačkoliv se učivo a požadované výstupy rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání od gymnaziálního příliš neodlišují a je pouze vynecháno učivo věnované období pravěku, časová dotace předmětu dějepis je značně nižší. Jestliže na gymnáziích se časová dotace pohybuje v rozmezí šest – devět hodin + čtyři až pět hodin volitelných aktivit, na středních odborných školách je časová dotace předmětu dějepis většinou pouze dvě hodiny, v některých případech pouze jedna hodina. U ekonomických, pedagogických a zdravotnických oborů převažuje časová dotace tři hodiny. Největší časová dotace, zpravidla čtyři hodiny, je věnována dějepisu v oborech ekonomické, zdravotnické, pedagogické a technické lyceum. Tato zjištění vedou autorku práce k názoru, že výuka dějepisu na středních odborných školách je pro pedagogy obtížná a představuje didaktickou výzvu.

Z výše uvedeného pro autorku vyplývá, že úroveň výuky regionální historie, ba dokonce i samotné rozhodnutí, zda bude této problematice v edukativním procesu věnována pozornost, závisí na přístupu jednotlivých učitelů, na jejich odborné připravenosti, metodické zdatnosti, aktivitě a pedagogickém nadšení.

Pátá kapitola je věnována problematice významu a uplatňování regionálních dějin ve výuce dějepisu, které je věnována značná pozornost didaktiky dějepisu již od šedesátých let dvacátého století. Didaktika dějepisu klade v posledních desetiletích důraz na emoce a regionalitu, tedy faktory, které jsou pro historiografii, chápanou jako systematické, metodicky založené poznání, vnější. Na emoce je kladen důraz proto, že tvoří komplex faktorů, jejichž prostřednictvím působí afektivní zkušenost jedince, což může podněcovat zájem žáků o dějepisné učivo. Regionalita je zdůrazňována proto, že k utváření historického vědomí jedince přispívá především sociální a zkušenostní blízkost poznávané minulosti, k čemuž jsou vhodné především dějiny „malého prostoru“.

V kapitole je věnována pozornost organizačním formám výuky, výukovým metodám a materiálně – didaktickým prostředkům, které jsou vhodné pro výuku regionálních dějin. Autorka se domnívá, že pro výuku regionálních dějin na středních školách jsou vhodné především aktivizující výukové metody, které didaktika dějepisu doporučuje pro moderní a efektivní výuku dějepisu, protože podporují činnostní přístupy žáků ve vyučovacím procesu a vedou k podpoře jejich produktivního a kritického myšlení. Kromě toho regionální dějiny umožňují, aby si žáci osvojili základy vyhledávání, analýzy, kritiky a interpretace historických pramenů, včetně zpracování zjištěných poznatků v širších souvislostech.

Autorka v této kapitole vypracovala rovněž několik možných zaměření historických vycházek, dějepisných a víceoborových exkurzí s regionálně dějinnou tematikou. V závěru kapitoly je pak popsáno několik projektů, které jsou příkladem inspirativního uplatnění regionálně historických témat ve výuce dějepisu. Zároveň tyto projekty odpovídají požadavkům rámcových vzdělávacích programů, pomáhají rozvíjet klíčové kompetence a naplňovat cíle dějepisné výuky, které jsou v rámcových vzdělávacích programech stanoveny.

V šesté kapitole je popsán průběh a výsledky empirického výzkumu, který autorka uskutečnila na středních školách okresu Mělník. Cílem tohoto kvantitativního šetření malého rozsahu bylo zjištění, jakou podobu má výuka regionálních dějin na těchto školách a dále zjištění názorů učitelů dějepisu na to, jak výuka regionálních dějin přispívá k naplňování cílů dějepisného vzdělávání.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že většina pedagogů informuje žáky o regionálních dějinách. Ti učitelé, kteří regionální dějiny nevyučují, to zdůvodňují nezájmem žáků o tuto problematiku a nedostatkem času. S nezájmem žáků se potýkají spíše učitelé středních odborných škol.

Za pozitivní autorka považuje zjištění, že při výuce regionálně dějinných témat učitelé uplatňují především aktivizující výukové metody, zejména projektovou výuku a samostatnou práci žáků. Dále využívají také skupinovou výuku, naopak frontální výuka je využívána méně.

Dle názorů učitelů dějepisu vede zařazování témat z regionální historie především k rozvoji historického myšlení žáků a rovněž schopnosti empatie.

Je zajímavé, že by učitelé v souvislosti se svou přípravou na výuku regionálních dějin uvítali odborné semináře s tematikou výuky regionálních dějin. Autorka si je vědoma, že výsledky výzkumu jsou pro popis situace výuky regionálních dějin na středních školách okresu Mělník

užitečné, ale je otázkou, do jaké míry jsou relevantní ve větším, například krajském či celorepublikovém měřítku.

Autorka se domnívá, že její práce přinesla několik zajímavých zjištění, které se mohou stát impulsem pro vysokoškolská pracoviště, která se věnují přípravě učitelů dějepisu. Jedná se například o složitou situaci ve výuce dějepisu na středních odborných školách, kde lineární pojetí výuky dějepisu je se současnou časovou dotací jen obtížně proveditelné. Dále je to otázka přípravy studentů učitelství dějepisu na výuku regionálních dějin, protože, jak již bylo řečeno, je výuka regionální historie závislá na odborné připravenosti a metodické zdatnosti učitele. V neposlední řadě může být pro vysokoškolská pracoviště zajímavé i zjištění, že učitelé dějepisu, kteří se zúčastnili výzkumu, by uvítali odborné semináře s regionálně dějinnou tematikou.

Seznam použité literatury

ANDĚL Rudolf, a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Díl III., Severní Čechy, Praha 1984.

BARTOŠ Josef – SCHULTZ Jindřich – TRAPL Miloš, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

BARTOŠ Josef – SCHULTZ Jindřich – TRAPL Miloš, *Regionální dějiny. Stav, problémy, výhledy*, Acta universitatis Palackianae, Historica 29, 2000.

BARTOŠ Josef, a kol., *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

BARTOŠ Josef, *Pojetí regionu v historiografii*, In: Sborník prací historických XV. Univerzita Palackého, Olomouc 1998.

BENEŠ Zdeněk, *Historický text a historická kultura*, Karolinum, Praha 2003.

BENEŠ Zdeněk, *Regionální historiografie a školní dějepis*, In: Regionální dějiny v dějepisném vyučování na českých a slovenských školách. Sborník z konference konané, Filozofická fakulta UJEP, Ústí nad Labem 2006.

BŮŽEK Václav, *Region v historickém diskurzu*, In: Jihočeský sborník historický, České Budějovice 2003, s. 5–13.

ČERNÁ, Monika, *Využití regionálních témat ve výuce dějepisu*, Metodický portál: Články [online], [cit. 4. 8. 2011], dostupný z: WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/VYUZITI-REGIONALNICH-TEMAT-VEVYUCE-DEJEPISU.html>>. ISSN 1802-4785.

FLEGL Michal, *K významu osobnosti Floriana Gryspeka v předbělohorských Čechách*, In: Středočeský sborník historický, 1973, Sv. 8, č. 1, s. 181–187.

FOLTÝN Dušan, *Nahlédnutí do zamženého zrcadla*, nestránkováno.

FOLTÝN Dušan, *Prameny paměti. Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*, Praha 2008.

FREJKOVÁ Olga – VAŇKOVÁ, *Zámek Nelahozeves*, Praha 1944.

FRYČ Jindřich, a kol., *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*, MŠMT, Praha 2020.

HAVLŮJOVÁ Hana – NAJBERT Jaroslav, *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, ÚSTR, Praha 2014.

HEBER Alexander, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*, Prag 1844.

HENDL Jan, *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*, Praha 2004.

HLAVÁČEK Jiří, *Teorie a metodologie orální historie*, In: Memo21/2012, s. 6–15, dostupné na: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream> [cit. 5.5.2020].

HUDECOVÁ Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu. Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vzdělávání*, Praha 2007.

CHRÁSKA Miroslav, *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*, Praha 2005.

JAN Libor, *Regionální historiografie na Moravě*, In: Zpravodaj historického klubu, Časopis Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872), Praha 2002, dostupné online: <http://www.sdruzenihistoriku.cz/soubory/zpravodaj/zprav022.pdf>. [cit. 11.4.2021].

JELEČEK Leoš, *Environmentální dějiny: jejich vznik, konceptualizace a institucionalizace (USA, Evropa a svět)*, In: Annales Historici Presovienses, Prešov 2010, s. 247–274.

JEŘÁBEK Karel, *Nelahozeves v době narození Antonína Dvořáka*, Podřipský kraj, roč. 6, č.

JÍLEK Tomáš – BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Příručka pro regionálně historickou práci v západních Čechách*, Plzeň 1993.

JULÍNEK Stanislav, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004.

KONRÁD Ota, *Dějepisectví, germanistika a slavistika na německé univerzitě v Praze v letech 1918–1945*, Praha 2011.

- KUTNAR František, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Díl I., Praha, 1973.
- KUTNAR František, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Díl II, Praha 1978.
- KUTNAR František, *Úkol a hodnota regionálního momentu v dějinách*, Acta regionalia IV, 1965, s. 7–10.
- KVĚT Miroslav Jan, *Mládí Antonína Dvořáka*, Orbis, Praha 1943.
- KVĚT Miroslav Jan, *Otec a matka skladatele Antonína Dvořáka v Nelahozevsi*, Podřipský kraj, Roč. 6, č. 1 1941, s. 65–68
- KVĚT Miroslav Jan, *Školy a učitelé hudebníci v kraji Antonína Dvořáka*, Praha 1939.
- LABISCHOVÁ Denisa, *Vybraná didaktická média a jejich místo ve výuce dějepisu*, In: Sondy a analýzy. Učebnice dějepisu – teorie a multikulturní aspekty edukačního média, MŠMT, Praha 2009. s. 45-52.
- LABISCHOVÁ Denisa – GRACOVÁ Blažena, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostravská univerzita, Ostrava 2010.
- LAŠEK Jan – MANĚNOVÁ Martina, *Základy statistického zpracování pedagogicko-psychologického výzkumu*, Hradec Králové 2009.
- LENDROVÁ Milena, *Region, regionalismus, regionalizace (Vývoj pojetí ve Francii)*, In: Sociologický časopis 1992, s. 554–557.
- LIBOR Jan, *Regionální historiografie na Moravě*, In: Zpravodaj historického klubu, Časopis Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872), Praha 2002, dostupné online <http://www.sdruzenihistoriku.cz/soubory/zpravodaj/zprav022.pdf>. [cit. 20.4.2020].
- MASNER Prokop P, *Antonín Dvořák v Nelahozevsi*, Roč. 7, č. 35, Říp 1926.
- MATĚJČEK Tomáš, a kol., *Malý geografický a ekologický slovník*, Praha 2007.
- MEJSTRÍK Václav, a kol., *Metodika dějepisu jako učebního předmětu*, Praha 1964.
- MICHLER Andreas – PRAŽÁKOVÁ Kateřina, *Historie jako prostor setkávání v česko-bavorském příhraničí*, Výukové materiály, České Budějovice 2019.

- MIKOVEC Ferdinand Bedřich, *Alterthümer und denkwürdigkeiten Böhmens*, Prag 1860.
- MUSIL Jiří, *Neznámé rodové vztahy Antonína Dvořáka*, Hudební věda 23, 1986.
- Eva MUŠKOVÁ, *Dějiny Plzně a Plzeňského kraje. Učebnice regionálních dějin pro školy i zvidavé domácnosti*, ZČU, Plzeň 2020.
- MUŠKOVÁ Eva, a kol., *Metodika výuky regionálních dějin na příkladu Plzeňského kraje*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2015.
- NAJMANOVÁ Tereza, *Politický a společenský vývoj Nelahozevsí v letech 1918–1938*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2020.
- PECÁKOVÁ Iva, *Statistika v terénních průzkumech*, Praha 2008.
- PEKAŘ Josef, *Knih o Kosti: Kus české historie*, Praha 1910.
- PETRÁŇ Josef, *Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova*, Praha 2009.
- PINKAS Jaroslav, *Učitelé dějepisu a badatelská výuka na příkladu testování učebnice dějepisu pro 9. ročník ZŠ*, In: *Historie-otázky-problémy*, Praha 2021, s. 98, dostupné na: [HISTORIE – OTAZKY – PROBLEMY 2021-2 \(cuni.cz\) \[cit. 19.6.2022\]](#)
- PUNCH Keith F., *Základy kvantitativního šetření*, Praha 2008.
- ROUBÍK František, *Příručka vlastivědné práce*, Praha 1947.
- ŘEZANKOVÁ Hana, *Analýza dat z dotazkových šetření*, Praha 2007.
- ŘEZANKOVÁ Hana, *Analýza kategoriálních dat pomocí SPSS*, Praha 1997.
- SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, Díl VIII, Praha 1891.
- SEDLÁČEK Josef, *Kapesní slovník latinsko-český a česko-latinský a latinská slova používaná v češtině*, Praha 2011.
- SKALKOVÁ Jarmila, *Obecná didaktika*, Praha 1999.
- STUPKA Josef, *Regionální historiografie Kralupska*, In: *Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou*, Kralupy nad Vltavou 2001.

SURYNK Alois – KOMÁRKOVÁ Růžena – KAŠPAROVÁ Eva, *Základy sociologického výzkumu*, Praha 2001.

SVOBODA Lubomír, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Pedagogická fakulta, České Budějovice 1986.

ŠAMÁNKOVÁ Eva, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

ŠPECINGER Otakar, *Antonín Dvořák a Nelahozeves*, Opus musicum 23 1991.

TEJNICKÁ Alena – TEJNICKÝ Bohumír, *Nelahozeves*, Obecní úřad Nelahozeves 2006.

VELC Ferdinand, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Slánském*, sv. 20, Archeologická komise při české akademii věd a umění 1904.

VLK Miloslav, *Zámek v Nelahozevsi, sbírky starého umění: historie objektu*, Středočeská galerie, Praha 1977.

VOREL Petr, *Základy historické regionalistiky metodika výzkumu a interpretace pramenných zdrojů místních a regionálních dějin v českých zemích*, Univerzita Pardubice, Pardubice 2005.

ZORMANOVÁ Lucie, *Obecná didaktika*, Praha 2014.

Seznam použitých internetových zdrojů

EMuzeum – Oborový informační portál – Centrum pro prezentaci kulturního dědictví, [online], [cit. 18.5.2022] Dostupné z: emuzeum.cz.

Historický ústav AV ČR – Bibliografie dějin Českých zemí, [online], [cit. 20.6.2022] Dostupné z: [Bibliografie dějin Českých zemí \(cas.cz\)](http://Bibliografie.dejin.Ceskych.zemi.cas.cz).

Holocaust.cz, [online], [cit. 12.5.2022], Dostupné z: [Holocaust](http://Holocaust.cz).

Krajina za školou, [online], [cit. 5.4.2022], Dostupné z: <https://www.krajinazaskolou.cz/theProjectInDetail/index.asp>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – Rámcové vzdělávací programy [online], [cit. 4.5.2022], Dostupné z: [Rámcové vzdělávací programy, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](http://Ramcove.vzdelavaci.programy.MSMT.CR.msmt.cz).

Moderní dějiny, [online], [cit. 23.6.2022] Dostupné z: [Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka \(moderni-dejiny.cz\)](http://Moderni-Dejiny.cz).

Muzeum Kralupy, [online], [cit. 23.6.2022] Dostupné z: [Muzeum Kralupy – Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou](http://Muzeum.Kralupy-Mestske.muzeum.v.Kralupech.nad.Vltavou).

Muzeum Mělník, [online], [cit. 20.6.2022] Dostupné z: [Muzeum Mělník – Oficiální stránky Regionálního muzea Mělník \(muzeum-melnik.cz\)](http://Muzeum.Melnik-Oficialni.stranky.Regionalniho.muzea.Melnik.muzeum-melnik.cz).

Památník Terežín – národní kulturní památka, [online], [cit. 14.6.2022], Dostupné z: [Památník Terežín \(pamatnik-terezin.cz\)](http://Pamatnik.Terezin.pamatnik-terezin.cz).

Příběhy našich sousedů, [online], [cit. 5.5.2022], Dostupné z: [Pro školy – Příběhy našich sousedů \(pribehynasichsousedu.cz\)](http://Pro.skoly-Pribehy.nasich.sousedu.pribehynasichsousedu.cz).

Universität Passau, [online], [cit. 15.5.2022], Dostupné z: [Universität Passau \(uni-passau.de\)](http://Universitaet.Passau.uni-passau.de).

Zámek Nelahozeves – House of Lobkowitz, [online], [cit. 15.5.2022] Dostupné z: [Navštivte zámek Nelahozeves – House of Lobkowitz](http://Navstivte.zamek.Nelahozeves-House.of.Lobkowitz).

Zámek Veltrusy, [online], [cit. 20.6.2022.] Dostupné z: [Veltrusy \(zamek-veltrusy.cz\)](http://Veltrusy.zamek-veltrusy.cz).

Přílohy

Příloha č. 1

Následující výběr článků a studií vydaných po roce 1989 o dějinách obce Nelahozeves vychází z Bibliografie dějin českých zemí na stránkách Historického ústavu AV ČR:

Čerpáno z [Nelahozeves \(okres Mělník\) – Bibliografie dějin Českých zemí \(cas.cz\)](#)

1. Otakar ŠPACINGER, *Panství Nelahozeves a Lobkowiczové*, Vlastivědný sborník Kralupska 5, 1998, č. 1–2, s. 77–82.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska: Lobkowiczký sešit Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 1998 Lobkowiczký sešit. 89 s. 1213-5089 80-238-3531-0.](#)

2. Oldřich DOSKOČIL, *Tři litografie z Heberovy encyklopedie „České hrady, zámky a tvrze“*, Vlastivědný sborník Podřipsko 9, 1999, s. 64–71.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Podřipsko. Roudnice nad Labem: Podřipské muzeum Karla Rozuma a výbor Společnosti Podřipské muzeum v Roudnici nad Labem, 1999 223 s. 80-902255-5-2](#)

3. Soňa ČERNOCKÁ, *Raudnitzer Lobkowitz-Bibliothek, Schloß Mühlhausen*, in: Adel in Schlesien, Band 2. Repertorium. Forschungsperspektiven – Quellenkunde Bibliographic, Munchen 2010, s. 313–318.

(Roudnická lobkowiczká knihovna, zámek Nelahozeves)

Zdrojový dokument: [Adel in Schlesien: Band 2. Repertorium. Forschungsperspektiven - Quellenkunde - Bibliographie / München : Oldenbourg, 2010 Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im Östlichen Europa ; 37 841 s. 978-3-486-58878-1](#)

4. Václav BŮŽEK, *Florián Griespek z Griespachu ve stavovské společnosti předbělohorských Čech*, In: Gyspekové a předbělohorská šlechta, Kralovice a poddanská města, Mariánská Týnice 1998, s. 11–17.

[Gyspekové a předbělohorská šlechta ; Kralovice a poddanská města : sborník příspěvků ze semináře konaného v Mariánské Týnici ve dnech 21.-23. května 1997 Mariánská Týnice : Muzeum a galerie severního Plzeňska, 1998 114 s. : il., plány, faksim. 80-238-3747-8,](#)

5. Karel BRUMOVSKÝ, *Antonín Dvořák a Podřipsko*, Vlastivědný sborník Podřipsko 8/2, 1998, s. 90–93.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Podřipsko. Roudnice nad Labem: Výbor Společnosti pro obnovení Podřipského muz., 1998 188 s. 80-902225-4-4](#)

6. Karel BRUMOVSKÝ, *Německý obrněný vlak v květnu 1945*, Vlastivědný sborník Kralupska 2, 1995, s. 28–34.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 1995 71 s., 60 s. 1213-5089](#)

7. Karel SKLENÁŘ, *Knovízské sídliště u Nelahozevsi na Kralupsku*, Archeologie ve středních Čechách 18, 2014, č. 1, s. 97–139.

Zdrojový dokument: [Archeologie ve středních Čechách / Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2014 967 s.: ilustrace 1214-3553](#)

8. Karel SKLENÁŘ, *Nálezy při stavbě vodovodu v Nelahozevsi (okr. Mělník) v letech 1968-69*, Archeologie ve středních Čechách 18, 2014, č. 1, s. 97–139.

Zdrojový dokument: [Archeologie ve středních Čechách / Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2019 797 s. ilustrace, fotografie, mapy, grafy, tabulky 1214-3553](#)

9. Jaroslav BŘEZOVSKÝ, *Tajná chodba v Nelahozevsi?* Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 30, 2019, č. 3, s. 44–45.

Zdrojový dokument: [Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka Plzeň: Klub Augusta Sedláčka, 2019 64 s. ilustrace, fotografie, mapy 1212-4974](#)

10. Karel SKLENÁŘ, *Nález mladopaleolitické industrie u Podhořan, okr. Mělník*, Archeologie ve středních Čechách 18, 2014, č. 1, s. 97–139.

Zdrojový dokument: [Archeologie ve středních Čechách / Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 1998 468 s. ilustrace, fotografie 1214-3553 80-902457-1-4.](#)

11. Otakar, ŠPECINGER, *Roudnické zámecké sbírky v Nelahozevsi*, Vlastivědný sborník Podřipsko 1, 1990, s. 30–34.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Podřipsko. Roudnice nad Labem: Výbor Společnosti pro obnovení Podřipského muzea, 1990](#)

12. Jan RACEK, *Zapomenutý velmož Florian Gryspek z Gryspachu*, Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední 18, 2000, s. 5–26.

Zdrojový dokument: [Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední / Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2000 168 s.: ilustrace 0862-1043 80-902328-5-X.](#)

13. František SLAPNÍČKA, *Črty z hudební minulosti Kralupska. 2. část. Hudební život kolem školy v Zeměchách*,

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou : Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 1996 109 s., 59 s. 1213-5089](#) Roč. 3, č. 1 (1996), s. 50–63.

14. Otakar ŠPECINGER, *Sto let od odchodu Antonína Dvořáka*, Vlastivědný sborník Kralupska 10, 2003, s. 5–16.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska/ Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2003 74, 92 s. 1213-5089.](#)

15. Josef STUPKA, *Kulturní památky regionu Kralupy nad Vltavou. II*, Vlastivědný sborník Kralupska 1, 2005, s. 60–78.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska / Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2005 136 + 89 s. 1213-5089.](#)

16. Jan KILIÁN, *Soupis náhrobních kamenů na Kralupsku*, Vlastivědný sborník Kralupska 10, č.2, 2003, s. 57–68.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2003 74, 92 s. 1213-5089.](#)

17. Vojtěch POJAR, *Dějiny kostela sv. Ondřeje v Nelahozevsi v době předhusitské*, Vlastivědný sborník Kralupska 18, č. 1–2, 2011, s. 18–24.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska / Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2011 56 s.: ilustrace 1213-5089.](#)

18. Jan RACEK, *Florian Gryspék z Gryspachu – pán a hospodář na Nelahozevsi*, Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední 19, 2001, s. 5–18.

Zdrojový dokument: [Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední / Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2001 191 s.: fot. 0862-2043.](#)

19. Jan RACEK, *Hospodářské instrukce Floriána Gryspeka*. Vlastivědný sborník Kralupska 7, č. 2, 2000, s. 20–39.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska / Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2000 115 + 99 s. 1213-5089.](#)

20. Jan RACEK, *Nelahozevský selský řád Floriana Gryspeka z Gryspachu*, Vlastivědný sborník Kralupska 8, č. 2, 2001, s. 18–30.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2001 85, 45 s. 1213-5089.](#)

21. Zdenka KŘTĚNOVÁ, *Umělci z Vysočiny v našem kraji*, Vlastivědný sborník Kralupska 23, 4. 1–2, 2016, s. 29–41.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska / Kralupy nad Vltavou : Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2016 90 s. : ilustrace, fotografie, mapy 1213-5089](#)

22. Laura de BARBIERI, *A propos de la bibliothèque des Lobkowitz de Roudnice, reconstruite à Nelahozeves*, Jihočeská Univerzita, 2000, s. 111–122.

Zdrojový dokument: [K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. = Pour une étude des bibliothèques aristocratiques, bourgeoises et conventuelles / České Budějovice: Jihočeská Univerzita, 2000 Opera romanica. 1. 387 s., čb. obr. 80-7040-473-6,](#)

23. Josef STUPKA, *Tajné chodby v okolí Kralup*, Vlastivědný sborník Kralupska 9, č. 2, 2002, s. 41–44.

Zdrojový dokument: [Vlastivědný sborník Kralupska Kralupy nad Vltavou: Městské muzeum v Kralupech nad Vltavou, 2002 80, 54 s. 1213-5089.](#)

24. Jan RACEK, *Stavebník Florian Gryspek z Gryspachu*, Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední 21, 2003, s. 5–22.

Zdrojový dokument: [Středočeský vlastivědný sborník: Muzeum a současnost. Řada společenskovední / Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2003 255 s.: il. 0862-2043.](#)

25. Alena RICHTEROVÁ *Teatralia v rukopisné sbírce Roudnické lobkowiczské knihovny*, In: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. Jihočeská Univerzita, České Budějovice, 2000, s. 123–133.

Zdrojový dokument: [K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. = Pour une étude des bibliothèques aristocratiques, bourgeoises et conventuelles / České Budějovice: Jihočeská Univerzita, 2000 Opera romanica. 1. 387 s., čb. obr. 80-7040-473-6,](#)

26. Kamil BOLDAN, Emma URBÁNKOVÁ, *Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic*, Katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny, Praha 2009.

katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny, Praha: Národní knihovna ČR, 2009 s.902.

Z webových stránek Městského muzea v Kralupech nad Vltavou dostupné na <https://muzeumkralupy.cz/publikace-ke.koupi/> byly dohledány další články:

27. Otakar ŠPACINGER, *Elektrárna Měřejovice*, In: *Vlastivědný sborník Kralupska: Městské muzeum Kralupy nad Vltavou*, 2010, Roč. 17, č. 1–2.

28. Josef STUPKA, *Sto let "kanalizace" Vltavy (1896–1905)*, In: *Vlastivědný sborník Kralupska: Městské muzeum Kralupy nad Vltavou*, 2006, č. 1.

Příloha č. 2

Gymnázium Jírovцова, České Budějovice <https://www.gymji.cz>

Gymnázium Strakonice <https://www.gymstr.cz>

Gymnázium Sušice <https://www.gymsusice.cz>

Gymnázium, Plzeň, Mikulášské nám. 23 <https://www.mikulasske.cz>

Gymnázium Cheb <https://www.gymcheb.cz>

První české gymnázium v Karlových Varech <https://www.gymkvary.cz>

Gymnázium Děčín <https://www.gymnaziumdc.cz>

Gymnázium Jateční, Ústí nad Labem <https://www.gymjat.cz>

Gymnázium Václava Beneše Třebízského, Slaný <https://www.gymnaziumslany.cz>

Gymnázium, Mladá Boleslav, Palackého 191/1 <https://www.g8mb.cz>

Gymnázium Kolín <https://www.gkolin.cz>

Gymnázium Jana Nerudy, Praha <https://www.gjn.cz>

Gymnázium Arabská, Praha <https://www.gyarab.cz>

Gymnázium Jana Palacha, Praha <https://www.gjp.1.cz>

Gymnázium F. X. Šaldy, Liberec <https://www.gfxs.cz>

Gymnázium Dr. Antona Randy, Jablonec nad Nisou <https://randovka.cz>

Gymnázium J. K. Tyla, Hradec Králové <https://www.gjkt.cz>

Gymnázium Trutnov <https://www.gymnaziumtu.cz>

Gymnázium Josefa Ressela, Chrudim <https://www.gjr.cz>

Gymnázium, Pardubice, Dašická 1083 <https://www.gypce.cz>

Gymnázium a Obchodní akademie Pelhřimov <https://www.gyoa.cz>

Gymnázium Jihlava <https://www.gymnaziumjihlava.cz>

Gymnázium Dr. Karla Polesného, Znojmo <https://www.gymzn.cz>

Gymnázium Brno, Slovanské náměstí www.gymnaslo.cz

Gymnázium Brno, Vídeňská <https://www.gvid.cz>

Gymnázium Olomouc – Hejčín <https://www.gytool.cz>

Gymnázium Jiřího Wolкера, Prostějov <https://www.gjwprostějov.cz>

Gymnázium Český Těšín <https://www.gmct.cz>

Matiční gymnázium Ostrava <https://mgo.cz>

Slezské gymnázium, Opava <https://www.sgopava.cz>

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Zlín www.gjszlin.cz/gztgm/

Gymnázium J. A. Komenského a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Uherský Brod <https://gjak.cz>

Příloha č. 3

Střední odborná škola strojní a elektrotechnická Velešín <https://www.sosvel.cz>

Střední zdravotnická škola Tábor <https://www.szs-tabor.cz>

Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu České Budějovice
<https://www.skolacrcb.cz>

INFIS Střední škola informatiky a finančních služeb, Plzeň <https://infis.cz>

Plzeňská obchodní akademie, s. r. o., Plzeň <https://poaplzen.cz>

Střední odborná škola stavební Karlovy Vary www.stavebniskolakv.cz

Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov <https://www.isste.cz>

Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb Litoměřice <https://sslitomerice.cz>

Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední škola zdravotnická Ústí nad Labem, Palachova 35
<https://www.szsvzs.cz>

Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola, Kladno <https://spskladno.cz>

Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Obchodní akademie Čáslav <https://sps-caslav.cz>

Obchodní akademie, Hotelová škola a střední odborná škola, Turnov <https://ohsturnov.cz>

Střední průmyslová škola, Česká Líp, Havlíčkova 426 <https://www.sps-cl.cz>

Obchodní akademie, Střední odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Hradec Králové <https://www.oahk.cz>

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Hradec Králové, Vocelova 1338
<https://www.sosasou-vocelova.cz>

Střední škola technická a dopravní Gustava Habrmana Česká Třebová <https://www.vda.cz>

Střední zdravotnická škola Svitavy www.szs.svitavy.cz

Vyšší odborná škola a Střední umělecká škola Václava Hollara, Praha <https://hollarka.cz>

Střední škola stavební Jihlava <https://www.sststavji.cz>

Vyšší odborná a Střední škola veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč
<https://www.szstrebic.eu>

Střední škola zemědělská, Přerov, Osmek 47 <https://www.ssprerov.cz>

Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola elektrotechnická Olomouc
<https://www.spseol.cz>

Střední škola polygrafická Olomouc <https://www.polygraficka.cz>

Střední škola logistiky a chemie Olomouc <https://www.sslch.cz>

Střední umělecká škola Ostrava <https://www.sus-ostrava.cz>

Bezpečnostně právní akademie Ostrava, s. r. o., střední škola <https://www.bpa-ostrava.cz>

Střední škola gastronomie, oděvnictví a služeb Frýdek-Místek <https://www.ssgos.cz>

Střední škola filmová, multimediální a počítačových technologií, s. r. o., Zlín

<https://www.creativehill.cz>

Střední odborná škola Luhačovice <https://www.sosluhac.cz>

Střední škola informatiky, poštovníctví a finančnictví Brno <https://www.cichnovabrno.cz>

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Vyškov <https://sos-vyskov.cz>

Integrovaná střední škola Hodonín <https://www.issho.cz>

Příloha č. 4

Dobrý den,

jsem studentka 2. ročníku magisterského studia oboru Dějepis – Základy společenských věd na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje získané dotazováním budou využity v mé diplomové práci: Nelahozeves: region v dějinách – dějiny v regionu. Didaktické aspekty regionálních dějin.

1. Jsem učitel/učitelka:

- a) gymnázia
- b) střední odborné školy

2. Jsem aprobovaný učitel/učitelka dějepisu:

- a) ANO
- b) NE

3. Využíváte ve výuce dějepisu témata z regionálních dějin?

- a) ANO
- b) NE

Pokud ne, proč?

- a) kvůli malé hodinové dotaci předmětu dějepis → nedostatek času
- b) pro nezájem žáků
- c) postrádám vhodné výukové materiály
- d) nepovažuji je za důležité pro naplňování cílů dějepisné výuky
- e) z jiných důvodů.....(uveďte je)

Další otázky vyplní pouze ti respondenti, kteří odpověděli na otázku č. 3 ANO

4. Témata pro výuku regionálních dějin vybíráte z historických období:

- a) pravěku
- c) starověku
- d) středověku
- e) novověku
- f) dějin 20. století

5. Při výuce regionálních dějin využíváte vyučovací formy:

- a) ve třídě – vyučovací hodinu
- b) mimo třídu – historickou vycházku
- c) mimo třídu – odbornou historickou exkurzi

- d) mimo třídu – exkurzní vyučování v objektu muzea, archivu, galerie..... (případně doplňte)

6. Při výuce regionálních dějin využíváte výukové metody:

- a) frontální výuku
- b) skupinovou výuku
- c) samostatnou práci žáků
- d) projektovou výuku
- e) jiné.....(uved'te)

7. Při výuce regionálních dějin využíváte didaktická média:

- a) odbornou historickou literaturu
- b) dokumenty
- c) fotografie
- d) historické mapy, plány měst
- e) ústní výpovědi pamětníků
- f) dobové zvukové záznamy
- g) film, videozáznam
- h) multimediální výukové programy
- i) jiné.....(uved'te)

8. Označte v následující stupnici, jaký je zájem Vašich žáků o výuku regionálních dějin:

1	2	3	4	5
velký				žádný

9. Uved'te, s jakými paměťovými a kulturními institucemi spolupracujete při výuce regionálních dějin:

.....
.....
.....

10. Spolupráce s paměťovými a kulturními institucemi probíhá formou:

- a) návštěvy instituce
- b) odborné přednášky realizované pracovníky instituce
- c) absolvování výukových programů, které instituce nabízejí
- c) vedení seminární práce žáků
- d) jinou..... (uved'te)

11. Z hlediska cílů dějepisné výuky je dle Vašeho názoru vyučování regionálních dějin přínosné pro rozvíjení:

- a) historického myšlení žáků
- b) motivace žáků
- c) schopnosti hodnocení historických jevů
- d) schopnosti orientace v současném světě
- e) schopnosti empatie
- f) schopnosti jednat dle demokratických zásad a občanských principů
- g) jiné..... (uveďte)

12. Při výuce regionálních dějin postrádáte:

- a) pracovní listy
- b) pracovní učebnice
- c) větší nabídku výukových programů ze strany paměťových a kulturních institucí
- d) odborné semináře s tematikou výuka regionálních dějin
- e) jiné..... (uveďte)

13. Uveďte, jaké projekty na téma regionálních dějin jste se svými žáky realizovali:

.....

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hodně úspěchů ve Vaší pedagogické práci.